

DEFENSIO IN-
SONTIS LIBELLI, DE OF-
FICIO PII VIRI, ADVERSVS INL-
quum & importunum casti-
gatorem,

AVCTORE VERANIO MO-
desto Pacimontano.

Adieci mus initio ex scriptis aduersariis eam
partem, cui in hoc scripto re-
spondetur.

M. D. LXII.

DEFENSIO IN

DE OT

prohibendo et reuocando
quodammodo

COM CINCINNATI MO

prohibendo et reuocando

prohibendo et reuocando
quodammodo

DE LXII

RESPONSIO AD VERSIPELLEM QVENDAM MEDIATOREM, QVI PACIFICANDI specie rectum Euangelii cursum in Gallia abrumpere moli- tus est.

Xcusus est his diebus virulentus liber plausibili ci-
tulo fucatus, De officio pii, ac publicæ tranquill-
tatis verè amantis viri, in hoc religionis dissidio.
Author nomen suum ideo se non adscripsisse excu-
sat, ne conceptum ex persona præiudicium, causæ
obesset. Equidem facile patiar de re tota integrum
ex libro iudicium fieri: modò è medio tollatur lar-
uæ, quas sibi multiplices induit ad fallendos impè-
ritos. Se à prima adolescentia valde religiosum fuisse iactat, nec tamen
superstitionibus deditum: sibiq; arrogat quod nemo quamlibet excel-
lentis ingenij de se profiteri ausr: vt simplicibus, qui præsertim eū non
nouerunt, persuadeat se angelum esse è cœlo delapsum, cuius voci non
secus atq; oraculo acquiescere rectum ac tutum sit. At quoniam apud
nos, quibus pridem familiariter cognitus est, nullū huius tantę vel pie-
tatis, vel prudētię specimen edidit, sibi à nimia credēdi facilitate caue-
ant Lectores. Cōqueritur graues & moderatos viros, quorum videri
vult signifer magis quàm postremus, excludi à publicis consilijs, nec au-
thoritate qua decebat valere ad sedādas turbas. Quasi verò nos lateat
quorsum nuper profectus sit in Galliā: quàm fallaci prętextu simulaue-
rit curāda sibi esse domestica negotia, cum rectā se ad eum contulerit,
ex cuius gratia sperabat opimam prædam: quæ consilia coxerit, & po-
stea agitauerit: quàm se proditoriè insinuauerit apud quosdam Proce-
res: & quibus nunc quoq; artibus se venditare cupiat. Cōmendat suum
studiū: quo, moderato, amico, & fraterno animo librū meras impostu-
ras & pręstigias spirantē, tuendis ac regendis impijs erroribus cōposi-
tum, & refertū calumnijs ac virulētiā, à se editū fuisse asserit. Atqui par
superbiæ & factus, deindē seruilis malitiæ & versutiæ exemplum repe-
rire, difficile esset. Facebant igitur è medio decipulæ, quibus fauorē vena-
tus est, iniquo præiudicio, causæ veritatē grauēt. Ego vicissim, ne vide-

aracquirendæ fidei causa obtendere personam, quæ Lectores suo pondere moueat, nomen meum subtricebo.

Prodit in mediū pacificator quidam, ac se breuem & expeditam rationem asserre prædicat, qua dirimantur omnes controuersie quibus hodie laborat Ecclesia. Exclamare liber, Quid dignum tanto feret hic promissor huius? Nolim tamen sperni, si quid vtile afferat. nec verò temere despiciendus est qui experientia duc & magistra, post varias fluctuationes tandem portum securitatis reperit, ad quem alios inuitat. Sed hic cauendum est, ne vbi imago quieti portus ostenditur, errore trahamur in arenas, quæ nos absorbeant. Et certè mox deprehendent quicunque mediocri iudicio erunt præditi, satius esse duriter vexari inter scopulos quoslibet, quàm demergi in hac palude, quæ loco portus ab hoc bono & fido ducè ostentatur. Quia autem suspicatus est non posse omnes suis illecebris facillè incantari, postulat vt eo animo feramus à nobis dissentientem, quo nos ipse tolerat, dum ab ipso dissidemus. Magnum certè & primariæ authoritatis virum esse oportet, à cuius sententia fas non sit discrepare, nisi par pari reddatur, vt liberè reijcias quicquid displicuerit. nempe laudabili modestia nomen suum ideo suppressit, ne eius fulgore nos obrueret. Sed homo ἀνώνυμος, meliores se exornat elogio, quòd iam inde ab adolescentiâ rituum Ecclesiæ obseruantissimus fuerit: sic tamen vt natura, vel diuino potius impulsu, omnem superstitionem vehementer sit detestatus. Rara indolis sollicitas & incredibilis: toto mudo cæcutiente, vnum ipsum fuisse in ea ætate perspicacem. Accessit moderatio & grauitas plus quàm virilis: sic exosas quæ ceremonijs admixtæ erant corruptelas habuisse, vt politiam Ecclesiæ, quæ his ceremonijs ferè constat, non sublatam & enersam, sed repurgatam & emendatam esse vellet. Quis maturæ ætatis viro nunc audeat obstrepere, qui à teneris annis angelica dexteritate præditus, & prudentia imbutus erat? Hinc fit vt vereatur naturæ describere tantam præstantiam: quanquam dubitanter naturam sibi fuisse ducem gloriatur. Tollitur quidem suspicio hic loqui Balduinum, qui longissimè semper ab omni ceremoniarum reuerentia absuit.

Iam quòd decetius sibi censoris partes vsurpet, viri personam induit: Vbi iterum perspicaciam suam satis liberaliter extollit: quòd mox antequam exproffesso ad cognoscendum se accingeret, animaduertit eos qui prauas opinioniones corrigere studebāt, ἰντὴ τὰ λόγια καὶ ἐνὰ προσιλίῳ. Mirum, nisi hæc tam admirabilis in obscuro virio notando seueritas terreat omnes accompescat, cogatq; linguas omnes obmutescere. Tandem scriptis vtriusque partis diligenter & attentè examinatis (si vera narrat) vltroq; & citro pari æquitate expensis, arbitrum se interponens,

ponens, nimiam vehementiam & excessum in vtraq; parte damnat. neque quia audiuit ut plurimum in æstu contentionum id accidere, facturus sibi operæpretium visus est, si integri & ad summam moderationem compositi hominis existimationem sibi acquireret. Ergo ut sedato animo ad censuram agendam se accedere prober, consulto se ab omni parrium studio abstinuisse dicit. Sed cum certum sit eum non minus feruoris olim præ se tulisse, quam quos nunc intemperantiæ accusat, quid inuat spectrum altis cothurnis indutum in scenam inducere, ut se geniū nescio quem è cælo delapsum persuadeat. Hoc refellendę putidę & futilis arrogantię causa breuiter dictum oportuit.

Ac ne cui videar nimis precisę aut morosę hominem aspernari, qui ut vigeat purior religio, certam aliquam reformationem expetere videtur: antequam longius progrediar, infidiosam vulpis astutiam breuiter deregere necesse est. Cui gratificetur, & qua spe conductus prouinciam hanc appetuerit, in præsentia non disputo. certę qua ambitione & avaritia flagrat, deinde qua confidentia est inflatus, non vulgarem sibi mercedem proposuit. Non vtar coniecturis tãquam in re ambigua. sciunt mille testes in cuius clientelam se nuper contulerit, cui fidem suam obstrinxerit, cui se deuouerit, & addixerit sua obsequia, cui denique libellum suum obrulerit, non absq; condimẽto. Nam quia labra nactus erat similia suis lactucis, non possę aliter componi & pacari Gallię turbas præfatus quã sublaris quibusdam crassioribus vitijs, sibi in manu artificium esse iactauit quo volentos, ut vocabat, piorum conatus discuteret ac dissiparet. Supercilium quamlibet efferat, seruiliter adulari voluit nouo patrono, cui hoc commentum placuisse, non est quod miremur. Cœperat enim sex ante mēibus ad hanc praxin animum adijcere, & quotidianę eius voces iam ferę in prouerbium transferant, inconsideratos esse qui se reformatiōi opponerent. Cupidę ergo oblatam turbandi materiã arripuit, ut piorum studia frangeret: quia nullum abrumpendı cursus compendium melius sit, quã si hæc nebula obtenebrandę luci spargatur. Correctione quidem opus esse: sed ab acribus remedijs non minus esse periculi, quã ab ipso morbo: quia exitialis sit seueritas quę ad extremum vsq; vitia persequitur, nec modum sanationis temperat. Vnum hoc nunc agunt qui cupiūt in Gallia restitui purum Dei cultum, ut Ecclesia sordibus & inquinamentis, quibus miserę fœdata est, purgetur. Erumpet subitō conductitijs intercessor, qui admoneat diu tanta de re deliberandum esse. Quauis enim plurimis vitijs corrupta sit religio, & grauissimis morbis laboret Ecclesia, fas tamen non esse sacram Romanę ecclesię autoritatem conuellere, totiusq; Occidentalis ecclesię statum, qui inde pender, la-

benefactore: quia sine crimine defectionis & schismatis, perpetua quæ ab ipsis Apostolis hucusque durauit successio, violari nequeat. Nec deerunt suffragatores ad reliquas fabulæ partes subornari. Ita vana vtilitatis specie omnes piorum conatus facere eludent. Hac vafritie libellum fuisse à laruato pacificatore contextum, facile ex contextu depræhendere oculati.

3. Petr. 1.

Hæc porro totius farraginis summa est, nullū posse certius iudicium inueniri, quàm si ipsa Scriptura, eiusque vera intelligentia adhibeatur. Hic primò obseruent Lectores, Scripturam in summo gradu ita locari, vt pars tamen iudicii aliunde pendeat. Quod ad intelligentiam pertinet, fateor sanè non ideo traditam esse Scripturam vt aboleat prophetiæ donum: ideoque tenendam esse Petri regulam, Non esse priuatæ interpretationis quæ scripta sunt Dei oracula: quia non hominis voluntate olim allata est Prophetia, sed à Spiritu sancto impulsu sancti homines loquuti sunt. At verò longè alio nos trahit cenfor suis ambagib. ne quid momèti in se contineat Scriptura, nisi adiuta hominū decretis. ergo postquam visus est aliquid Scripturæ deferre, in eius locum callidè substituit hominum placita, quæ catholicæ traditionis elogio insignitæ vt veritas non scripta, quam appellat, ad dirimendas omnes contro- uersias vna valeat. Neque ramen me laret hanc esse veterem & tritā can- tilenā, quæ iam annis quadraginta Papatus impietas defensa fuit à suis patronis. sed quia noster Aenobarbus, vt est frōte ferrea, & pectore cha- lybeo, nisi plumbeum quis malit, vt olim de arauo Neronis dictum est, quasi rem nouam & in sua officina fabricaram protulit, non inuideo quam tantopere affectat veteratoris laudem: modò palam appare- at per fœdissimum ludibrium calcari Scripturam, dum nihil per se æstimatur: quin potius ad hominum arbitrium tota eius transfertur auctoritas.

Deut. 10.

Psal. 115.

Eccl. 10.

1. Ioh. 4. 1.

1. Pet. 1. 1.

1. Tim. 3. 1.

Ioh. 10.

Nos verò his nugis adeoque sacrilegis figmentis libere opponimus quæ de Lege, Prophetis, & Euangelio, spiritus Dei sæpe testatus est: Le- gem viam proponere vitæ & mortis: lucernā esse pedibus fidelium, & certum lumen: sapientiam conferre paruulis: esse testimonium Dei fi- dele: mandata eius probos esse consiliarios: Deum non in abscondito loquutum esse: nec frustra dixisse semini Iacob, Querite me: scriptas prophetias instar esse lucernæ ardentis in loco caliginoso: Scriptu- ram esse vtilem ad docendum, arguendum, erudiendum in iustitia, vt in- teger sit homo Dei: breue compendium Euangelij scriptum esse, vt cre- damus, & credendo habeamus vitam æternam in Christi nomine. Nisi clara sit & certa, quam lex continet directio, perperam denunciat Mo- ses illic proponi viā vitæ & mortis: si dubia est ac flexibilis, temere Da- uid

QVENDAM MEDIATOREM.

3.

nid exclamat, illuminare oculos, vt parvuli quoque inde sapiant. si perplexa est ac ambigua, non testabitur fideliter quid rectum sit. si eius mandata suspensos reddunt discipulos, quomodo vocantur consiliarii: si doctrina eius inuolucris tecta est, falsum illud Isaia, non loqui illis Deum in abscondito. si caliginem suam obijciat, quispiam nebulo: occurrit Apostolus, Scripturæ lucem in tenebris quoque fulgere. Iam si ex sola Scriptura peti non potest certa definitio, vbi illa quam magnificet Apostolus prædicat utilitas ad doctrinæ perfectionem: Postremo, qui conueniet sufficere nobis quod scriptum est ad solidam fidem, ex qua salutem consequamur: & tamen absque traditione nihil liquidò cognoscit.

Verum antè quàm longius progrediar, breuiter refutanda est censoris nostri obiectio. Hæreses inquit, quæ exortæ sunt paulò post Apostolorum mortem, non Scripturæ verbis, sed sana intelligentia profligatæ sunt. Ego autem vt hoc posterius concedo, ita fortiter contendendo apertis scripturæ verbis deuictos fuisse hæreticos. Nā quòd Arianos dicit, dū negant voce τὸ λόγον hypostasin vel personam significari, rationibus vti æquè probabilibus atque Orthodoxos, in eo se patronum detestandæ impietatis prodit. Nā si admittimus quod vult, deitas Christi in solo concilij decreto fundata erit. Quis non videat hominẽ profanum aliud simulādò, hoc fidei principium malitiosè conuellere? Docet Ioannes æternum Sermonem Dei, qui ab initio vita erat, & Deus apud Deū, carnem induisse. Ridet censor noster: & probabile est simas nares suo more contraxisse, dum rationes Arii tā perspicuæ sententiæ opponit. Si quid vnquā humana lingua disertè expressum est: vbi Sermo vocatur Deus, hæc locutio clarè sonat essentia: vbi autem additur, Fuisse apud Deum, hypostasis palàm monstratur. Nunc quid fidei mereatur qui & æternam Christi essentiam & hypostaticam à Patre distinctionem, Scripturæ testimonio spoliatur?

Ioan. 1.

Similis impudètia in alijs quos recitat locis. In vtramq; partem probabiliter torqueri posse garrit quod scriptum est, Verbum carnem esse factum, nisi traditio Patrum succurrat. Quasi verò non perspicuè statuatur vna Christi persona in duabus naturis. nam si Deus factus est homo, conuicta est de duplici Christo, Nestorij impietas. Discernitur etiam increata deitas ab humanitate creata. Quòd si cōtrā vel Euryches, vel Seruetus insurgant, ac cauillètur verbum esse conuersum in carnem, in promptu est solutio: sic esse Deum manifestatum in carne, vt in Christo habitauerit plenitudo deitatis: vt caro fuerit Dei replū. Quid ergo opus eris mutuari aliunde quod nobis τὸ ἑγγραφον supeditat? Censori ambigua est ac ænigmatica propositio: Ego & Pater vnum sumus.

imus.

mus. Potentiam suam vt commēdet Christus, in cuius fiduciam recumbit plorum securitas, se cum Patre vnum esse asserit. Cuius impudentie est, sensum apertissimis verbis detrahare, ac si confusus tantum sonus à Spiritu sancto editurus foret. Et certè malè nobiscum ageretur, nisi firma ex Legge, Prophetis & Euangelio nobis religio constaret. Negat bonus censor doctrinam illic comprahensam mederi posse erroribus. Quid autem ista iactat? Cum multiplices superstitionum labe viciatus esset Dei cultus, & veritas mendacijs obruta, vt remedium adhibeat tantis malis, nō nisi ad Legem & testimonium suos reuocat. Quò dilucidius tota pietatis summa in Euangelio patefacta & exposita fuit, illic haud dubiè liquidior suggeritur omium errorum dilutio. Quare Paulus Ecclesiam ad omnes pugnas instruens, satis habet vocare Dei verbum, Gladium spirituale: Traditionis non scriptæ, nulla mentio.

Isaie 8.

Isaie 8.

Verum in quem labyrinthum nos conijcere velit impostor, prudenter expendant lectores, vt sibi caueant. fatetur veram esse & catholicā doctrinam quæ sacris literis est expressa: sed pari fidei integritate amplectendam esse ducit, quæ ex earum mente & intelligentia ab ipsis vltimè Apostolorum temporibus tradita ad nos peruenit. verum cuius erit momenti, verum censi cuius absconditus sit sensus? Catholica sit veritas quicquid Scripturis continetur. Verum siquid in controuersiam vocetur, quia flexibile est vultus populi instar nascerei, absq; traditionis subsidio quicquam definire fas nō sit. Quid iam fiet præcipuis fidei nostre capitibus? Tria solum exempli causa proferam: Natura nostre corruptio & misera animæ seruitus sub peccati tyrannide, gratuita iustificatio, & Christi sacerdotiū apud vetustissimos Scriptores ita obscure attingitur, vt nulla inde certitudo possit elici. Nondum exorti erant perniciosi errores. De libero arbitrio, De operum meritis, De satisfactionibus: nondum creati erant ingenti turba patroni: nondū qui promundi reconciliatione Christum Patri offerrent, inaugurati erant sacrifici. Et Satan callidè spinosis questionibus pios Doctores intricabat: multatq; deliria, quibus refutandis occuparentur, spargebat per fanaticos homines, vt negligentiores essent in hac parte. Quoniam verò errores, quibus profligandis tunc circumagebantur, magna ex parte sunt obsoleti, mediocrem duntaxat fructum percipimus ex eorum libris. Interea si ex eorum traditione haurienda sit cognitio salutis nostre, iacebit omnis fiducia: quia ex illis nunquam discemus quomodo Deo reconciliemur, quomodo illuminemur à Spiritu sancto, & formemur in obsequiū iustitiæ: quomodo gratis accepta nobis feratur Christi obedientia: quid valeat sacrificium mortis eius, & cōtinuā pro nobis intercessio. quarum rerum luculenta explicatio in Scriptura passim occur-

occurrit. Itaque nouo hoc magistro authore, quæcunq; ad salutem ap-
prime cognitu necessaria sunt, non tantum manebunt semisepulta, sed
quia nulla traditio suffragatur, certitudine carebunt. hoc scilicet non
erit sponte ad plenum solis fulgorem cæcutire?

In altero membro æquæ pestifera labes, vt pari integritate ample-
ctamur quæ ab exordio Euangelij recepta sunt dogmata, atque Scri-
pturam. Vbi ergo illud Pauli, fidem ex auditu esse, auditum autem ex
verbo Dei: si excipiat censor, verbum esse Dei quod approbatum fuit Rom. 10.
communi ecclesiæ consensu: tergiuersandi non est locus, quando Pau-
lus ex professo hominum placita à Dei oraculis discernit. Primum in-
rer nos conueniat quid sit verbum Dei. Si respondeat censor aliud esse
scriptum, aliud non scriptum: hæc secunda species qua nota insignie-
tur, ne de ea ambigere liceat? Summum crimen & nefas erit non cre-
dere veritati non scriptæ. Porro nullum erit eius discrimen ne miscea-
tur mendacijs. Quid agent miseræ conscientix his angustijs constrictæ,
vt nesciant quid credendum sit? Quod si rursum excipiat censor, tribus
notis depræhendi posse hoc spectrum Catholicæ traditionis, antiqui-
tate, vniuersitate & consensione, non multum apud sanæ mentis ho-
mines proficiet malus dialecticus, qui membrum vnum in duo discer-
pit. Quid enim est Vniuersitas & Consensio, nisi Vniuersalis consensus?
quia si pars tantum consentiat, nihil ad traditionem Ecclesiæ. Verum
vt huic incitig ignoscā, velim nobis exponat, sufficiatne vna quæque
ex notis. Si in sola antiquitate acquiescendū est, prodigiosissimæ quæ-
que hæreses, quæ Apostolorum ætati contiguæ fuerunt, fidem Catho-
licam efficiant. Si tres notas simul connexas esse oporteat, non alijs fi-
dei nostræ capiribus accommodari poterit, quàm de quibus nulla est
inter nos & Papistas controuersia. Sic nusquam reperietur vniuersi-
tas. Vnde apparet non modò fucum fieri, sed inanes præstigias obtendi
simplicium oculis, dum sub fallaci traditionis titulo obtruditur con-
fusus ex varia mixtura chaos. Porro qualis ingenuitas, spectrum anti-
quitatis obijcere, ex quo mox prodigiosa scaturiat errorum omnium
congeries: Nam si rogemus quænam sit verustas, cuius decretis paren-
dum est: nobis insulas nœnias iactabit censor, quæ sub nomine Ignatiij.
Clementis, Lini & similibus circumferuntur. Miror etiam, cum facile e-
rubescat, non magis esse verecundum, dum lucem quæ refulget in Scri-
pturæ simplicitate, ex confusa densatæ priscorum interpretum caligi-
ne peti iubet. Atque, vt breuiter absoluam, hæc fuit origo Cabalæ quæ
Iudæos fascinauit. Hinc prodijt Phariseorum secta, qui Legem & Pro-
phetas contaminarunt adulterinis commētis. Ex eadem lacuna emer-
sit Paparus: nec alia fultura nititur Mahometis religio. Quibus exem-

plis satis superbo monemur quàm exitiale sit, vel tñtillum à puro & genuino Dei verbo desistere.

Ad alias postea species descendit: ac doctrinam, quæ ab omnibus Ecclesijs, vel maiori certè parte est recepta, & probabilibus rationibus è sacris literis confirmata, vult indubiè suscipi: quanvis ingeniosis hominibus ratiões occurrere possint quibus probabiliter refutetur. Talem quidem araneæ textit impostor, sed quibus nos insidijs appetat, observandum est. Paulò post in locum ecclesiæ Catholicæ subrogabit Romanam sedem, cum ergo pertinaciter tota, quam vocat, Occidentalis ecclesia defendat quicquid impietatum merito detestamur, sublata erit tota inquirendi libertas. Quantumvis enim probabili ratione oppugnes quod videbitur non esse rationi consentaneum, ingeretur clypei instar, maioris partis consensus. At sententiam hanc prudèter temperat censor, dum probabilem confirmationem exigit è sacris literis. Nugæ, nulla enim tam crassa in quæstionem veniet absurditas: cui non inducant colorem. Missam si sacrilegium esse dicamus, in qua fingunt Christū immolari, probabilis suppetet ratio, q̃ Melchisedech obulerit panē & vinum, & Propheta denuntiet ab ortu vsq; ad occasum gentes Deo purum sacrificium oblaturas. Si fatuitatem hanc repudiemus, sufficiet aduersæ parti τὸ φαρόμενον, vt rata sit autoritas.

Quartum genus quæstionum quod enumerat, videtur quædam esse retractatio. Nam si qua doctrina neque tam claris Scripturæ testimonijs, neque tam antiquo & magno consensu Ecclesiæ nitatur, posteroribus tamen temporibus in præcipua Occidentis parte recepta sit, cum diuinis literis manifestè non repugnet, in eius confutatione neque pugnaciter agendum censeat, nec ideo turbendam esse pacem. Quibus verbis etsi primo intuitu videtur recentioris Ecclesiæ placita à superioribus distinguere, quàm tamen flexiloquus sit, hinc palàm liquet, quòd nuper dubitationem tollens de maioris partis consensu, nullam ætatem designauit. Sed in eo se prodit turpior nequitia, quod nūc claris Scripturæ testimonijs exornat, quæ prius ἀντόμινα esse voluit. Quorsum verò tendit præclara eius sententia? Noremus de recentibus figmentis eum loqui, quæ carent omni antiquitatis suffragio. ea non vult pugnaciter confutari, nisi manifestè repugnent sacris literis. Cur istud suum manifestè inferuit, nisi vt ἀντιλογία nulla credatur, in qua verbum cum verbo non confligat? Ergo si quis Baalim adoret, eximere se poterit à manifesta repugnantia: quoniam articulatè non asserat plures esse deos.

Longius prouehitur arrogantia censoris: nempe si sententia aliqua iam omnino recepta, minus probabilis videatur, de ea tamen non paf-
sim

QVENDAM MEDIATOREM.

sim & odiosè contendere oportere, sed cum eruditis & moderatis viris placidè inquirendum. Primo dubium non est quin verborum blâditijs mali grauitatem extenuet, dum sententias minus probabiles appellat falsa, peruersa, aut vitiosa commēta. Quid autem est odiosè certare, nisi populum ingenuè monere vt sibi caueat: Non patitur censor huius generis errores nisi inter doctos agitari: vt scilicet in vmbra confabulentur qui eruditionis opinione superbiunt: totus Christi grex à veri cognitione arceatur. Interea plus licentię quàm par esset, curiosi & proteruis hominibus concedit: vt in probabili disputatione libera sit quiduis sequendi facultas. Etsi enim nullus nobis est in terra fidei magister, cuius arbitrio stare & cadere nos oporteat, hic tamen aprior erat modestia & sobrietas quàm fouendis erroribus. Cæterum quicquid hætenus dixit ad eò venustè fucatum est, vt quęcunque in medium producta fuerit doctrina, ad tertiam, quartam vel quintam classē, pro cuiusque libidine referri queat. En sinceritatis studium, quo se toties insinuat in Lectorum gratiam, qua iactantia aliquid proficeret, si cum bestijs esset negotium.

Nunc audire operæpretium est quid de sententijs pronuntiet, quæ & diuinis literis, & veteris Ecclesię traditioni aduersæ, & per errorem, vel imperitiam, vel ambitionem postremis his & corruptissimis temporibus inuectę sunt. Eas vt fermentum vitandas & cauendas non negat: sic tamen vt priuato homini temere apud quosuis contendendum non putet, vbi certa offensio: vtilitatis & profectus nulla spes. Expendant Lectores, in hoc ordine ex immensa errorum congerie quæ in mundo grassatur, nullum prorsus comprehendere. Nuper de posteriorum temporum corruptelis disseruit eas, de quibus nunc habes sermonem, restringit ad postrema hæc & corruptissima tempora. Atqui ex tot erroribus, de quibus hodie nobis certamen est: & quos obstinatè Papistę tuentur, fateor vix vllum reperiri qui non sit centenarius. Traditiones nondum attingo, quarum mentio paulò post fiet. Falsas & impias doctrinas, quibus adulterata est tota religio, iam ante nostrā & patrum ætatem fabricauit Satan. Ergo quacunque parte aggrediamur Paparum, hoc propugnaculo munitus erit, pro fermento non esse habendum nisi quod postremis annis inuectum sit. Dicemus puram & legitimam Dei inuocationem corrumpi, dum ad patrociniū mortuorū confugitur. faciat omnis disceptatio: quia res tot seculis comprobata, traditio est. Dicemus tyrannicam esse legem, & sacrilegæ audacię plenam, imò diabolici furoris, dum quisque iubetur quotannis proprio sacerdoti omnia peccata confiteri. atqui sæculum præterijt ex quo Innocentius tertius in concilio Lateranensi decretum hoc cōdidit. De

Transsubstantiatione licem mouebimus: in promptu erit responsio, quadragintos annos non censi in hac postrema etate. Videmus ergo ut bonus censor faceret scurrando fermenta omnia sepeliat, dum negat pro fermento habendum esse nisi de quo nulla mouetur contro- uersia. Neque etiam dolo vacant exceptiones, per errorem, imperiti- am, vel ambitionem: quia antè quàm pateat ad disceptationem adi- tus, vnum ex his tribus coarguendum erit. Quid autem si per auariti- am, vel cuiuspiam Epicurei vafritiem error obrepserit? Videmus er- go ut meris nebulis perstringat oculos. Iam qua seueritate phantasma suum persequitur? Doctrinas palàm impias, quæ heri emerferint, ca- uendas non negat ut fermentum: modò qui eas nouerint, non temere apud quosuis contendant. Quid hoc sibi vult? Nempe ut qui alijs præ- ire debebat, perfido silentio prodar fratrum salutem. Paulò quidem honestius quod statim subiicitur: vbi gloria Dei, vel proximi vtilitas postulat, quod sentias, liberè & constanter dicendum esse. Sed facilius ignem cum aqua concilias, quàm flexuosas istas ambages, quæ homi- nes saniore intelligentia præditos nunc iubent sibi solis sapere, nunc ad liberè loquendum incitant: præsertim cùm in medio contextu laudetur calliditas, Non esse quod sentias, passim & vbique dicen- dum.

Ad ceremonias dum ventum est, quæ à Christo institutæ sunt ad col- ligendam noui populi societatem, & sacramenta vocantur, statuit ca- ste & integrè obseruandas: nihil eorum institutioni rànquam mutila- tis & imperfectis addendum, neque ut superfluis ad detrahendum. Est hoc quidem aliquid, quanuis non totum: quia alios omnes ritus obli- quo artificio in Ecclesiam admittit. Sed hæc dimidia veritas quam ex- tortit pudor, altero pòst versu euertitur, quando Apostolis eorùq suc- cessoribus ius concessum esse credit ceremonias instituendi; quæ in sacramentis administrandis ornatus loco accederet. ergo qui nihil ad- dendum confessus erat, nunc aduentitias traditiones non modò ad- mittit, sed etiam commendat. Verùm arguto effugio se expediet: mo- dò ne sacramenta putentur mutila aut imperfecta, ferendas esse acces- siones. Ita quibuscunq mixturis propè in nouam figuram mutata fue- rint sacramenta, nihil erit vitij: modò ne palàm Christo exprobre- tur, mancum esse vel mutilum quod instituit. Scio equidem quàm vetusta sit origo exsufflationis & Chrismatis, atque etiam Paschalis cerei: his postea accessit spiritum sale mixtum, aliæque multæ insulfitates. Si quis hæc addita repudiet, vno verbo lis dirimetur, Optimo consilio Christi institutioni adiuncta fuisse: quoniam ipsa Baptismi actio nullo splendore ornata per se frigeret. quasi verò per incogititiam hæc vti- litas

QVENDAM MEDIATOREM.

n

litas Christum fugerit, neque satis prouiderit, oleo & cerei lumine non minus quam aqua representandam esse Spiritus gratiam. Porro quæ ab ipsis Ecclesiæ initijs per vniuersum orbem summo consensu ad nos propagatæ sunt ceremoniæ, cum earum rationes perpetuæ sint, perpetuam quoque obseruantiam, censoris iudicio, esse conuenit. Sed quomodo hoc cum proxima pagina conueniat non video: vbi dicit ritus quosdam, qui per vniuersum fere orbem olim obseruabantur, quia non tantum habebant momenti, aut temporum commutatione viles esse desierant, aut intemperantia populi in abusionem venerant, paulatim desuetudine esse abrogatos. Vbi igitur perpetua ratio, ex qua perpetuam obseruandi legem nuper ducebat: Itane homini arreptitio, qui sui repente oblitus, secum pugnat, se totus orbis subiiciet ad dissensiones eius arbitrio sedandas?

At Augustinum habet patronum. Quid ille? Si quid Scripturæ diuinæ præscribit autoritas, non esse dubitandum quin ita facere debeamus vt legimus. ergo Scriptura per se conscientias stabiliet, nec iam erit inuicilis, quauis traditione *ἀρχαῖα* non adiuta. Si quid verò tota per orbem frequenter Ecclesia (idem Augustinus pronuntiat) vocare in controuersiam, insolentissimè esse insanis. Hoc sanctus vir censuit vtile esse pacis fouendæ causa, quod ad paucorum rituum consuetudinem de quibus nemo nostrum litigare veller. sic enim habent verba sancti viri, Retineri quædam non scripta, vel ab ipsis Apostolis, vel Concilijs quorum est in Ecclesia saluberrima autoritas, statuta: sicuti quòd Domini passio, & resurrectio, & ascensio in cælum, & aduentus à cælo Spiritus sancti, anniuersaria sollemnitate celebrantur. & si quid aliud tale occurrerit quod seruatur ab vniuersa quacunq; se diffundit Ecclesia. Cuius, obsecro, pudoris est, ex hac paucitate immensam aceruum conficere? quod impostor noster molitur. Atque hac modestia viam sibi sternere voluit ad liberam querimoniam qua postea vitur, Ecclesiam, cui libertas à Deo concessa erat, seruilibus oneribus premi, vt tolerabilior esset conditio Iudæorum, qui sub iugo seruitutis, Legalibus tamen sarcinis, non humanis præsumptionibus subiecti fuerant. Verùm esto, plus derulerit Augustinus consuetudini quam par erat: an eius consilium fuit, Sacramenta à Christo tradita, humanis commentis inquinare? Neque enim de quibuslibet ceremonijs agit, sed quarum liberu svs Ecclesiæ relictus est, sicuti se ipse explicat. Nos quoque priscos ritus, quibus indifferenter vti licet, quia verbo Dei consentanei sunt, non rejiciamus, modò ne superstitiu & prauus abusus eos abolere cogat. Scimus enim quæcunque ad decorum & ordinem pertinent, non habenda esse pro humanis placitis quia diuinitus approbantur. Sed quid hoc

B iij ad cen-

ad censoris astutiam: qui sub fallaci integumento corruptelas omnes occultat: quod nunquam sancto viro in mentem venit.

Additur putidius cauillum, Paulum & Barnabam non tantum Ecclesijs mandasse vt expressa Dei mandata seruarent, sed etiam vt parent Apostolorum & Seniorum decretis. Primò expendere conuenit, quamnam decreta intelligat Lucas: deinde quorsum ad ea seruanda Ecclesias hortatus fuerit Paulus. Pacatæ fuerant contentiones, quæ omnibus Asia & Græciæ ecclesijs ex horribili dissipatione ruinam & exitium minitabantur. nihil autem decretum fuerat, nisi Dei verbo consentaneum. Ne scilicet gentes ad ritus Legales adigerentur, sed tantum à sanguine & suffocato abstinere. Huic decreto obtemperandum esse Paulus docuit: sed ad tempus, donec adoleret eorum fides, qui Mosi nimium erant addicti. Et certè paulò post abrogauit ipse Paulus quod pacis retinendæ causa seruare suadebat. Mirum autem est, exemplum obrudi à censore nostro, qui nihil ex communi veteris Ecclesiæ vsu remitti patitur. Dic mihi, bone vir, vtrum tibi sanctius est obseruatu quod Apostoli mandarunt, & Paulus firmum manere iussit, an quod ab ignotis authoribus profectum est: si Apostolos præferts, cur sanguine liberè vesceris, chrisma non credis abrogandum? & adhuc Paulum traditionum præconem citabis, quò inuiolabilis sit earum autoritas: Alios antiquos ritus, quorum vestigia & lineamenta apparent, quanuis à suo fine & vsu non nihil deflexerint, pacis & unitatis studio obseruandos existimas, donec legitima autoritate aut restituantur prisco suo fine, aut ex vsu remoueantur. Quoniam astutè quid velit dissimulat, monendi sunt Lectores, ad hanc classẽ referri omnes histrionicos gestus qui similes magis conueniunt quàm hominibus, & vix in actione profana essent tolerabiles. Vtunque à fonte non vitioso manarint, constat nihil aliud hodie esse quàm sacrorum inquinamenta. Pax igitur tua, nugator, cuius studio quæuis pietatis ludibria obtegis, quando ter proditoria est, à nobis procul faceffar. Quòd ritus quosdam antiquissimos, qui religiose olim fuerunt obseruari, & paulatim obsoleuerunt, rursus in vsum restitui cupit per legitimam autoritatem, & quàm minima fieri possit perturbatione, si palam fecisset de quibus loquatur, signũ aliquod ingenuitatis dedisset. Vsum calicis in sacra Cœna populo, cui indignè ereptus est, reddi non modò rectum foret, sed omnino necessarium. Nec dubito quin hoc inserendo, fauorem captauerit. sed quàm dilutè restitutionem hanc procurat. Dimidia tantum Cœnæ pars residua est in Papatu. Hæc laceratio, an ad momentum ferenda esset? Et quĩ licet vel momentum discerpere quæ Christus indiuiduo nexu coniunxit? Nugator à putidi Cleri

Cleri nutu pendere nos iubet, & quasi in re leuicula cauere omnem perturbationem. sed minimè obscurum est, quin eadem qua prius malitia, species omnes subiticens, noua onerum mole opprimere tēter miserar animas.

Quantum ad ritus particulares, vigeat sanè Augustini sententia: vt singulis Ecclesijs liberum sit morem suum tenere: imò interdum vtile est, ne externis ceremonijs alligetur religio, aliquid esse varietatis: modò absit simulatio, nec alij ab alijs nouitate illecti, diuersum aliquid habere affectent. Quanquam vt intelligant Lectores sincerum nihil ab hoc homine prodire: memoria teneant, longè aliam fuisse temporis illius rationem ac nostri, ex quo turmatim innumera superstitionum cōgeries ad obruendum Dei cultum exundauit. Expendere etiā conuenit quid valeat, neq; contra fidem, neq; contra bonos mores iniungi. Nam cū velit Deus ex præscripto Legis suæ coli, ac proinde fictitios cultus detestetur, fidei certè repugnat, quicquam eius mandatis addi, hominum arbitrio: nec bonis moribus consentaneæ sunt ludicræ ineptiæ, quibus tota religio sœdata est in Papatu. Si qui ritus per se boni sint ac vtilis, errorem qui occupat quorundā mentes non ob stare fateor, quo minus bono bene vtantur qui rectè sentiunt: modò ne communis sit error, quem vsus ipse confirmet. Multis enim cæemonijs per se non damnandis ita adhæret supersticio, vt quisquis eas vsurpat, exemplo restetur se vnum esse ex errantium numero. Ita sæpe falsa opinio quæ vulgò concepta fuerit, abusu contaminat ritus alioqui puros: vt non tantum priuata cautione vitandi sint, sed etiam liberè notandi, nè simplices magis ac magis obdurescant. Neq; enim Christiani zeli est, quenque sibi seorsum consulere, nisi moneantur alij quoque vt sibi caueant. Itaque quod ex scriptore Italico adducit, abusu non rolli bonum vsum, si absque exceptione intelligas, minimè verum erit: quando non minus prudenter attendere iubemur ne infirmos fratres lædamus nostro exemplo, quàm ne quid tentemus illicitum. et si enim vbi Paulus vetat carnem gustando quæ idolis fuerit immolata fratres offendere, de vna specie differit, generalem tamen præscribit regulam, ne malo aut noxio exemplo turbemus debiles conscientias. Ita rectius ac sanius dicitur: quæ Deus ipse instituit, nullo abusu aut vitio posse aboleri: quæ autem humanitus tradita sunt, postquam errore sunt vitata, si eorum vsus noceat, & pariat offendiculum fratribus, esse abstinendum. Ac miror censorem, vbi tandem concedit interdum eò vsque inualescere superstitiones, vt publica autoritate tollendæ sint res ipsæ: medio (sicuti de serpente æneo à rege Ezechia factum legimus) non perspicere suam versutiam bonis omnibus exosam fore: quòd de
vsm

14 RESPONSIO ADVERSVS QVENDAM MEDIAT.

Num. 31.
2.9.
2. Reg. 18.
4.4.

vsu tolerabili subtiliter disputando, crassissimas quasque superstitiones oblique saluas & intactas manere velit. Quid enim in Papatu non simile serpenti æneo, præter originem Iussu Dei confectus fuerat à Mo-
se: seruatus fuerat in beneficij memoriam. inter Ezechix virtutes nu-
meratur, illum fuisse cōfractum & in cineres redactum. Magna pars su-
perstitionum quibuscum hodie bellum gerunt veri Dei cultores, è la-
cunis nescio quibus manauit omnes impijs erroribus implicitæ sunt,
imò delibutæ, qui nūquam elui possint, nisi abrogato illarum vsu. Cur
non ergo simpliciter quod verum est agnoscimus, necessarium hoc esse
purgandæ à sordibus Ecclesiæ remedium?

Coloss. 2.
Galat. 5.

Quod addit, constitutiones nonnullas, quauis exiguum habeant
vsu, tamen vnitatis retinendæ & scandali vitandi causa seruandas es-
se, etsi veri specie non caret, dolum tamen subesse ex contextu planum
faciet. mox enim exceptionem addit, Si quæ vtilis plerunque sint, ta-
men earum observatio priuatim vel noxia sit, vel impossibilis, ad men-
tem legislatoris confugiendum esse. Ergo lex de ciborum delectu, qua
interdicitur esus carnis, ouorum, lactis & butyri, publicè noxia non cē-
sebitur. Vnde colligere promptum est. susq; deq; facere bonum virum,
si conscientia humanis decretis seruiliter opprimantur, modò absque
valerudinis iactura fiat. Denique quo ad onera tyrannidis commodè
ferre poterimus, illis ferendis nos obstringit. Quid ergo illa Pauli sen-
tentia fiet? Nemo vos iudicet in cibo & potu. Item, Quid adhuc decre-
tis tenemini? Item State, & ne iterum subiiciamini iugo seruitutis. En
Reformationis studium, quod tam fastuosè iactat. Iam clausulam arte-
zens, Cultus per se vitiosos priuatim posse caueri ab agnoscētibz vi-
tium: etsi videretur nonnihil dicere, malignè tamen extenuat quod sum-
mam detestationem meretur. Quid enim si & Dei cultum scelestè pro-
fanari, & fratres meos in exitium ire præcipites videat? acitūne vtrun-
que patiar? Hæc scilicet ratio est cur peccari admoneat, si nimio super-
stitionum odio, ritus qui tolerari possunt, pro noxijs & impijs re-
mere damnentur. Id quidem interdum contingit: sed quid
ad præsentem causam, cum nemo abiiciendum con-
tendat, nisi quod manifesta impietatis la-
be turpiter corrup-
tum est?

IOAN.

IOANNIS CALVINI RESPON,

sio ad Balduini conuitia.

Nescio an frigidas rhapsodias, quæ rursus in lucem prodierunt ad leges De famosis libellis, ante annos quatuor ediderit Franciscus Balduinus. Nam vicesima quinta die Iulij anno quinquagesimo septimo priuilegium impetrauit. nunc opus retexens quo pleno gutture suam in me virulentiam euomeret, an iure priuilegium illud quod libro tunc composito datum erat nouè inuectiue aptauerit, velim mihi respondeat Iuriconsultus. Certè beneficio Regis ante biennium mortui opus à quatuor mensibus scriptum ornare, absurdum fuit. Atque vt apices iuris omittam, sicuti loquuntur, falsarium hic deprehendi sensus dicat. Porro quanuis & audacia eius & improbitas pridem omnibus cognita fuerit, nunquam tamen putauì eò amentie prorupturum, vt mihi tam proteruè malediceret. Verùm vt eiusmodi homines ad rabiem incitat desperatio, precipitem eum egit mala conscientia: vt cæco imperu in seipsum potius quàm in me rueret. Commotum eius intemperie me fuisse non negabo: quando fieri non potest quin hominibus cordatis & ingenuis stomachum moueat tanta indignitas: sed eius conuitia perinde ac si me non attingerent facile desepxi. Celebre est Socratis dictum, An asino, si me calce petiisset, coram Prætorè diem dicerem? etsi autem procul absum ab ea animi magnitudine qua excelluit Socrates, lōgo tamen vsu iam obdurui ad istorum canum latratus. atque ex meliore schola didici Deum probis & cōrumeliosis seruos suos vt probeat eorum tolerantiam, subijcere. De magnitudine quidem reuelationum, quasi ad Paulum accederem, non gloriabor. hoc tamen mihi commune esse cum Paulo agnosco, angelum Satan, ne extollar, mihi diuinitus missum esse, qui me colaphis cedendo ad humilitatem erudiat. Quoniam tamen nobis quotidie rogandus est Deus, vt diabolus eiusque ministros compescat, nostrarum quoque partium est, ne eorum mendacijs obruatur veritas, effreni eorum licentiæ obistere. Basileæ ante quinque menses editum fuit scriptum absque Authoris nomine: cui plausibilis inscriptus fuit titulus, ac si sedandis Ecclesiæ dissidijs optimum remedium afferret. Huic opposita fuit brevis refutatio, in qua perstrictus fuit Balduinus. hac occasione nunc me aggreditur & ad capitale iudicium vocat, vel potius trahit, ac si iniuste à me traductus foret. Quid verò si negem libellum, cui tam ardentem in-

C festus

festus est, à me scriptum? Et certe si cauillari libeat, negare promptum est. quia tamen magna ex parte ex meo sermone fuit exceptus, pro meo agnoscam. Hic velis expansis in me Balduinus inuehitur, seque falsa calumnia grauari conqueritur: & quanquam Authoram non nominat, alienum tamen opus dicit immerito sibi ascribi. Ego autem eum libenter adiuuo; ac testatum volo esse Lectoribus, nēnas illas non ab vno confarcinatas fuisse. Est Cassander quidam ab hominum cōsuetudine, vt aiunt, remotus. nec vnquam innotuisset eius nomen, nisi Balduini impulsu nunc à me productus esset in theatrum. Is ex solitudine *αυθάδης*, vt fieri solet, ita contraxit, vt omnes ferē eius sensus obstupefecerit morositas. Quoniam offecerat Balduinus illum viginti annorum otio ad mediam quandam & flexuosam religionem cudendam abusum esse, ex eius sinu infausta illa commenta facile elicere potuit: quæ lucem tenebris miscendo sub pestiferæ concordie prætextu omnes in Ecclesia corruptelas fouerent. Vix enim credibile est quanta sagacitate quicquid pietati noxium est inuestiger. Qualiscunque autem erat illa farrago, eam suo artificio poliuit. Nam si quis roget cur nulla in Refutatione facta fuerit Cassandri mentio, respondeo nullam fuisse rationem, cur lamia illa, vel larua, è suo antro, vbi hactenus bene latuit, extrahi deberet. Verum quia passim Balduinus non obscuras styli sui notas libello impresserat, vt omnibus conspicuum esset non nisi ex eius manu proditisse (nec Typographus negaret) ac quicunque mediocri præditi erant iudicio idem sentirent ac loquerentur: oblique eum perfringere qui libellum vulgando venenum ex clausa pyxide effuderat, nulla, opinor, verabat religio, vel æquitas. Acque hic crassi mendacij conuictus tenetur, se totius rei incium fuisse simulans: quum longo ante tempore prædam hanc apud Cassandrum venatus esset. Adde quod is qui Colonia tot annos in sterquilinio suo ad hunc vsque diem iacuit, ac si in medio Gallie sinu degeret, deplorat turbulentum regni statum. Quorsum hæc tam putida fabula? Et quis tam obrusus est, qui non Balduini penicillum agnoscat: nullo certè vnquam atramento hoc quicquid est delebit. Hæc enim probi hominis & ingenui excusatio, dum histronis in morem querulando lachrymas stultis vult elicere: Cum in intima essem Gallia, inquit, quidam in extremis Germaniæ sinibus qui de Gallia neque sciebat neque cogitabat quicquam, libellum composuit & edidit. Quid ergo sibi vult querimonia, in qua Gallie turbas deplorat ille quisquis est libelli Author? Iam quid attinet Coloniam Agrippinæ locare in vltimo aliquo Germaniæ recessu? vt taceam de intima Gallia, quum emissio aculeo Rhe-

RESPONSIO.

17

mosse contulerit ad venditandas Cardinali suis operas.

Porro cum duplicem questionem agitandam esse prefatus sit, Facti, an ipse librum composuerit: & Iuris, an dignus sit liber tam acerba insectatione: quam feliciter priorem partem expediat, penes Lectores esto iudicium: nempe libelli culpam, cuius Author non est, immerito in se transferri. Inficiando se purgat. si volet adiungat & periurium quod me temeritatis reum faciat: quia de re incerta libere pronuntiare ausus fuerim. Ego verò rem totam de qua tre-

pidè balbutis, ingenuè & familiariter aperio nec invidia onerari volo, quantum res patitur. Editum est

scriptum quod mihi notam infamiz apud

omnes aspergeret: suppressum est Au-

thoris & Typographi no-

mè data opera, ut im-

pune me lacera-

re librum ef-

fer, &c.

C ii

DEFEN-

38 DEFENSIO IN
SONTIS LIBELLI DE
OFFICIO PII VIRI, ADVERSVS
iniquum & importunum casti-
gatores.

Modestus.

Placidius.

P Adfero tibi scriptum nouum ex hoc merca-
tu Modeste, quod an uideris antè nescio. M.
Quod tandem? P. Titulus est multiplex,
sed hic capitalis. Iohannis Caluini responsio ad Baldui-
ni conuicia. M. Equidem uidi mi placidi & perlegi, tu
uero an aliquid in eo legisti? P. Non potui sanè, qua sum
nouarū rerum cupiditate, quin eum nactus statim per-
currem, seu potius deuorarem. M. Dicamabo bona fi-
de quid tandē de eo iudicas? nam quamuis uirum illum
magnificere soleas, nō dubito tamen te satis noui, quin
ueritatem cuiusuis hominis æstimationi anteponas. P.
Recte tu quidem de me iudicas, equidem uirum illum
ob insignes animi dotes, iam olim admirari & suspicere
sim solitus, maximè quòd abusuū & corruptelarum in
Ecclesia repurgationem, magno mihi, & heroica animo
aggredi sit uisus, nunquam tamen ita me illi addixi, ut il-
lum ab omni errore uindicandum, & non potius huma-
num aliquid aliquādo passum putarem, Ad id uerò quod
queris planè respondere non possum, quòd causa mihi
tota

rota cognita & perspecta nō sit. Itaq; ad te ueni, ut si modo tibi est otium & si uis, de hac re paulum conferamus, Vidimus & anteriora scripta aduersaria, Caluini, alterū aduersus Versipellem moderatorem, in quo Balduinum auctorem facit libelli cuiusdam de Officio pii uiri in hoc Ecclesiarum dissidio, eoq; nomine illum atrociter proscindit. Balduini alterum, ad legem de famosis libellis, in quo inficiatione Caluini accusationem refellit, cui quod iam prodiit scriptum opponitur, totiusq; huius controuersie certamen in eo positum uidetur, sit ne Balduinus huius libelli uel auctor, ut primo scripto affirmauit Caluinus, an uerò, quo inficiatione Balduini impulsus confugit, impetrator adiutor & expolitor, de hac causa tu optimè iudicare potes, si modo uerū est quod aiunt, tibi auctorem libelli illius imprimis notum esse & familiarem. M. Est ita ut dicis Placidi, noui certè illum tanquam me, magnumq; hic errorem à tanto uiro admissum esse sanctè affirmare, ut qui certo sciam Balduinum neq; impulsorem neq; auctorem, neq; adiutorem illius opusculi, imo neq; consciū ullo modo fuisse priusquam in lucem emissum esset, ac ne tunc quidem de auctore quicquam præter suspicionem habuisse, quāuis argumentum illi non displicuerit, eaq; de causa exemplaria aliquot in nundinis oblata amicis distribuerit, atq; hinc fortassis illa lachryma. P. Id si ita est non simplici errore, sed multis & grauib; modis à tam eccellente uiro (cogor enim uerū fateri) peccatum est. Pri-

DEFENSIO LIBELLI,

num enim grauitatem eius non decuit, quod tam leuibus rationibus de auctore se passus est persuaderi, nec professioni eius, hoc est Euangelicæ mansuetudini congruit, quod tam impotenter, tantaq; uerborum atrocitate, tot conuiciorum & contumeliarum acruos in illum congefferit. Adhæc humana adhuc uideri possint, ut potè ex errore nata: illud uerò cuiusmodi sit, dicere non ausim, quòd tam serio ab illo quem falsò insimulauit admonitus, errorem nondum agnouerit, sed pertinaciter conatus sit errorem falsa asseueratione diluere, cum constanter Balduinū illum, si non auctorem, primū & delinquentorem fuisse illius libelli, tamen ad eum perficiendū operam suam coniunxisse, & penicillo suo tanquā ornatum, & colores addidisse cōfirmat. Sed ego hunc uirum potius importunitate quorundam huc raptū, quam sua sponte adductum existimo. M. Sit ita sanè, neq; ego magnorum & illustrium uirorum obtrectione delector, sed tamē uitia illa dissimulanda non sunt, neq; eñ æquū est ut pōdere auctoritatis cuiuscūq; hominis ueritas operimatur. Enimuero multis modis hic iniurius est, tum in eum, quem falsò libelli auctorem est opinatus, tum in libellum ipsum, quem ob suspicionem auctoris immeritò est execratus, sed de his alias fortassis oportunius agemus, nunc autem quando in nouissimi huius scripti mentionem incidimus, multa in eo tanto uiro indigna admissa esse deprehēdi. Nam primum, quo animo quæque fiducia hæc initio scripserit, intelligere non possum,

ego inquit testatum uolo lectoribus, nānias illas non ab uno cōsarcinatas fuisse. At ignoscat tibi Dominus bone uir, falsum est hoc quod publice proferre audes testimonium. Ego uerò meliore conscientia, coram Deo & hominibus testatum uolo, auctorem harum quarumcunque nāniarum, neque cuiusquam impulsu ductum, nec cuiusquam mortalium opera ad earum consarcinationem adiutum fuisse. Eodem pertinet quòd Balduinum crassi mendacii se conuicisse putat, cum affirmet se totius rei inscium fuisse, cum prædam hanc apud Cassandrum longe ante uenatus esset. Poterit sanè hac de re Balduinus sanctissimo iurisiurandi sacramento libere se purgare, nec est quod periurii crimen quicquam metuat, si iureiurando affirmet se totius rei inscium fuisse, nec prædam uenatum, adeoq; libelli culpam, cuius auctor non sit immeritò in se transferri. Videant igitur æqui iudices an ne temeritatis reus sit, qui de re non modo incerta, sed prorsus falsa libere pronunciare sit ausus. Atque somnium quoque sibi fingit, cum queritur editum esse scriptum, quod notam illi infamiz apud omnes aspergeret, eoq; Typographi & auctoris nomen suppressum, ut impunè illum lacerare liberum esset; cum sanctè deierare possim, nihil scripti illius auctorem, cum ea scriberet, peculiariter de Caluino cogitasse, sed oblata occasione obiter illius ut Lutheri & Papæ mentionem fecisse. Simile huic est, quod ait non esse probabile quod is qui Coloniz tot annos in suo
ster-

sterquilinio iacuerit. Gallia statum deplorarit, nam is
 qui libelli auctor est, cum eum scriberet nihil de Gallia
 præcipuè cogitabat, nam quod obiter florentissimi regni
 (quo nomine quidem Galliam intelligit) turbulentum
 statum deplorat, quid mirum est, si in tanta uicinitate,
 quæ ei parti Germaniæ cum Gallia est, in Gallia men-
 tionem inciderit? cum tum temporis, nulla ferè regio in
 terris fuerit, quam nō Gallici tumultus fama compleue-
 rat. Sed de his satis, quid uerò Placidi? qualia tibi illa ui-
 dentur, quæ de Castandro homine sibi ignoto quem ti-
 bi puto nō ignotū effutiuit, num Christiano & Euange-
 lico, imo graui probo & modesto uiro digna? P. Ego ali-
 quoties eum cōueni, eumq; ut uerum fatear longè alium
 quam ab hoc, ex falsa haud dubiè delatione describitur,
 imo traducitur, expertus sum, nullam enim in eo moro-
 sitatem, sed summam humanitatem & morum placidi-
 tatemprehendi. Sed tu illius ingenium melius nosti,
 ut qui tibi penitus & intimè notus sit. M. Ita est Placidi.
 Et si fortasse illum nondum satis nosti, habet hoc uir ille
 peculiare, quod singulari desiderio pacis & concordia
 Christianæ & Ecclesiasticæ tenetur: & in iudicandis reli-
 gionis cōtrouersis recta regiaq; uia ingrediatur: & regu-
 lam scripturarum diuinarum, & intelligentiæ earum, per
 Catholicam traditionem ad nos propagat, nulla habi-
 tu partium & personarum quamuis insignium ratione,
 sequatur. Ea q; de causa fit, ut apud non paucos partibus
 addictiores, & eius propositum non satis perspectum ha-
 ben-

bentes, male audiat, & inconstantia, leuitatis & timiditas incusetur: qui certè aliter iudicarent, si eum penitus nossent, aut ex ipso potius, de se ipso audire, quam aliorum mendaciis credere, & suis suspicionibus indulgere mallent. Ego uerò hoc certo scio, quod in suo instituto, non gratiam cuiusquam hominum, sed conscientia tantum iudicium sequatur. Ac posset hic quidem hac potissimum tempestate aliquid operepretii ad publicam Ecclesiae pacem conferre, si non creberrimis & penè continuis iisq; cum acerbissimis cruciatibus coniunctis morbis affligeretur & penè enecaretur. Quod uerò ad hoc scriptum attinet, in quo dicitur ab hominum consuetudine remotus, & ex solitudine *αὐθάδεια* contraxisse, ita ut omnis sensus eius obstupesceret morositas, quam inepta, quam temeraria, quam uana hæc sunt, cum ipse Placidi iudicare potes. Quam uerò Euāgelicum hoc est quod hominem certè Christianum & Christi baptismo consecratum lamiam & laruam appellat, huius rei Exemplum ex quo Euangelio sumpsit nescio, cum nostrum Euangelium contumeliosa uoce fratrem compellantem, homicidæ parem faciat, & gehennæ ignis addicat. Illud quidem uerum est Cassandrum, iam inde ab aliquot annis uitam priuatam & ingloriam & penè solitariā ac desertam duxisse, non ita tamen ut tanquam lamia uel larua in antro semper delituerit: aut ut Timon ille *μισανθρωπος* hominum consortia uitauerit, sed quod ob animi paruiritatem, & corpusculi infirmitatem, quo-

DEFENSIO LIBELLI,

rumuis hominum familiaritatem, cui se minus aptum sentiebat, minus affectauerit, neminē uerò unquā cuiuscunq; factionis ille fuerit, qui eius cōgressum expetebat, repulerit, eorū uerò in quibus moderationis aliquod uestigiū, id est, ingenii sui similitudinē aliquā perspexerit (q̄ hodie exigua turba est) amicitia & familiaritate libenter est usus, tantū uerò abest, ut ex solitudine & morositate cōtraxerit, ut nimia facilitate & credulitate, dum se quibusuis accedentibus exhibet, imo explicat & patefacit, in leuitatis potius uitium plerisq; inclinare sit uisus. Neq; uerò in tanta hactenus obscuritate uixit, ut nisi nunc primum in theatrum productus esset, eius nomen altis adhuc tenebris sepultum iaceret, cum & literarum professione & libellorum aliquot emissionē (nam grauiora addere & uoletudinis imbecillitas & temporum iudiciorumq; malignitas uetuit) iam inde ab annis amplius uiginti, studiosis & literatis passim hominibus, potissimū per hanc inferiorē Germaniam non fuerit prorsus ignotus. In hoc eodem scripto insimulat eundē quod uiginti annorū spatio, ad mediā quādam & flexuosā religionem cudendam sit abusus: itaq; ex eius sinu, facile infausta illa commenta elici potuisse, quæ lucem tenebris miscendo, sub pestiferæ concordie prætextu, omnes in Ecclesia corruptelas fouerent. Hic sanē mirari satis nō possum in eo uiro cuius scripta pleraq; summā grauitatem & eximiam cuiusdam pietatis speciem præ se ferunt, tantam in affirmādo de re incognita temeritatem,

& in

& in iudicando, si fas est dicere, malignitatem. Nā quod dicit de uiginti annorum otio, longè secus se habet, cum bonam partem illius tēporis in peregrinationes insumpserit, & iam inde à tredecim circiter annis, quietam deum utcunque studiorum sedem coluerit, quod ipsum quoque tempus magna ex parte grauissimis & creberrimis morbis fuit impeditum. Initio quoque lectioni eorum, qui Ecclesiæ reformationem pollicebantur additior, iniquior fuit iis, qui pontificii dicuntur, ea potissimum de causa, quod lanienis & incendiis potius, quam argumentis & rationibus sua tueri & aliena refutare uiderentur. Mox uerò cum utriusque partis scripta, inter se conferre cœpisset, & utrosque post diuinas literas, plurimum præsidii in auctoritate ueteris Ecclesiæ, & præcorum Ecclesiasticorum scriptorum, (quorum utriq; crebra testimonia præferebant) collocare uidisset, constituit post diuinarum literarum lectionem, firmam constantemq; de religione Christiana sententiam, & unanimen antiquitatis consensionem (apud quam ueram Ecclesiam ueramq; religionem fuisse, nemo inficiari potest) diligenter inquirere; & ad regulam diuinarum literarum, & Catholicæ traditionis, qua uera sacrarum literarum intelligentia continetur, exutis prorsus partium affectibus, quos plurimum iudicio officere deprehendit, quæstionum controuersarum disceptationem expendere, & obseruatis harum controuersiarum fontibus, de mediis ac rationibus, quibus hæc perniciosa

Ecclesiæ dissidia componi possint, dispicere & cogitare. Non igitur hoc otio suo ad mediā quandam & flexuosam religionem cudendam abusus est, uerum illud omne quantulūcūq; fuit otii, in recta uera firmāq; religionis forma inquirenda, à qua utrimq; deflexum uidebat impendit. Neq; talia unquam commenta emisit, quæ lucem tenebris miscendo, sub pestiferæ concordie prætextu omnes in Ecclesiæ corruptelas fouerēt, sed eiusmodi potius commentaria est meditatus, quæ tenebras à luce remouendo, sublatis quæ Ecclesiam deformant corruptelis, salutaris concordie uiam ostenderent. Nec satis modestiæ meminisse uidetur, cum illū Colonie tot annis in suo sterquilinio iacuisse dicit, cum iam aliquot annis media in urbe in edibus celeberrimis, quondam consularibus, beneficio ampliss. uiri Henrici Baers illustriss. princ. Du. Cluiæ etc. Cancellarii, & ornatiss. uiri Adolphi Baers eius filii ad quos hæc hæreditate perueniūt, diuersatus sit. Et quamuis priuatam nullāq; publica functione illustrem uitam duxerit, non tamen ita uel in antro delituit, uel in sterquilinio iacuit, ut non in ea urbe, si non multis, certè aliquibus iisq; præstantissimis & summi ordinis uiris, innotuerit, qui eū beneuolentia & omni humanitatis genere, sunt cōplexi. Hæc breuiter de Cassandro nostro dicta uolui, cuius cum mihi innocentia, & integritas perspecta sit, indignè certe tuli, eum immerito tam superbè & fastidiosè traduci. P. Ego quoque hoc loco prudentiam & modestiam in hoc scripto desiderare

derare cogor. Sed quoniam in libelli istius de officio pii uiri, qui caput est & occasio harum omnium turbarum mentionem incidimus, cupio tecum de eo latius agere, quandoquidem otiosus iam mihi uideris. M. Satis mihi nunc quidem otio suppetit, quod etsi minimè esset, libenter in tuam gratiam quoduis negotium sim postpositurus. Nihil enim mihi tua tuiq; similitum presentia & colloquio, iucundius & gratius accidere potest. Porro quod libellum hunc, caput harum turbarum appellasti, puto te intelligere, nullam in ipso libello culpam habere, sed causam omnem in errore illius, qui & de auctore falsam persuasionem, & de fine propositoq; scripti, uanam imaginationem in animum suum induxerat, positam esse. P. Haud aliter sentio mi Modeste, nam & id ipsum res ipsa demonstrat, sed hoc est quod abste uolebam. Cum scriptum illud aduersus versipellem moderatorem, partim in personam, partim in rem ipsam feratur, de persona quæ falso insimulabatur, error iam satis detectus est, & ab ipso qui immerito impetebatur, satis strenuè confutatus. Hoc unum nunc restat, ut rei ipsius in libello comprehensæ, defensio suscipiatur, ad quam rem efficiendum neminem te magis idoneum esse scio, ut qui auctorem eius quisquis est (neq; enim id scire laboro) tanquam te ipsum penitissimè noueris, & eius mentem certissimè teneas, neq; dubito te in eam cogitationem incubuisse. Quare te pro nostra amicitia obtestor, ut quando iam otio abundamus, si quid ea de re in prom-

ptu habeas liceat id mihi ex te cognoscere, nā uaria sunt
 de eo libello iudicia, & nonnulla sinistra, quæ sinistra iu-
 dicia huius uiri tam acerba insectatio (cuius apud multos
 quæuis dicta oraculi locum obtinent) mirum in modū
 auxit & confirmauit, quo fit ut ad audiendam reprehensio-
 num illarum refutationem magis accendar. M. Tu
 uerò Placidi prius quæso ingenuè mihi dicito, quod tuū
 de libello illq, cū in eum primum incideres iudiciū fu-
 it, tum ad id quod postulas ueniemus. P. Dicam, quam-
 uis exiguum in me iudiciū sit. Argumentū sanè ipsum
 mihi non displicuit, ut quod cum ingenio meo dissidio-
 rum istorum iam pertæso, & pacis Christianæ cupido
 congruebat, sed illud & ego & boni aliquot mecum uiri,
 imprimis desiderabant, quod in partibus doctrinæ & ri-
 tum seu Cæremoniarū enumerandis, intra thesin & ge-
 nus se continuerit, neq; exēpla ulla, ex quibus mens eius
 propius cognosci totumq; negotium melius illustrari
 potuisset subiecerit. M. Id ego consulto & rectè ab eo fa-
 ctum arbitror; neq; enim illi hoc loco propositū fuit, de
 singulis his articulis, quibus fere tota religionis causa cō-
 tinetur, accuratè distincteq; differere, hoc enim alterius
 & maioris est operis; & si modo uira & orium suppetat,
 alibi fortassis ab eodem fiet oportunius) sed satis habuit
 hoc loco breui & tamen nō obscura descriptione, priorū
 & in studio religionis non prorsus rudium consideratio-
 nem excitare. Quod uerò ex me libelli defensionem co-
 gnoscere cupis, equidem tibi fateor Placidi (quid enim
 tan-

tantum amicum celem) aduersario illo scripto inspecto, temperare mihi non potui, quamuis graui languore impeditus, quin statim arrepto calamo aliquid sparsim & tumultuarie anhorarem, quæ postea quādo per otium licebat in ordinem aliquem & tanquam corpus redegei, quod si tanta tibi eas nugas cognoscendi libido est, atq; dignum putes, ut iis audiendis aliquid temporis impendas, puerum accersemus qui scriptum ipsum legendo tibi recitet, quamuis ne quid te fallat tenue est & ieiunū, nulloq; orationis ornatu comptum & expolitū, utpote ab ingenio exili, sed ex animo tamen pio bonaq; conscientia profectum. Neque uerò hoc scripto nostro totum illud aduersarium scriptum expendimus, nam id per graues occupationes nondum licuit, sed eam tantum partem attigimus, qua de doctrina & Ceremoniis disputatio continetur, reliqua quoque eadem ratione persequuturi, si uitam Deus & ualeitudinem suppeditarit, uerum quicquid est tibi libenter communicabimus. P. Nichil est quod cupiam magis. M. Heus puer ades dum, cape sis has chartas, & quæ in iis scripta sunt lege; at ut clarè, distinctè, & articulatè.

QVI nuper libellū de officio pii uiri in lucem emisit, ingenuè obtestatus est, ut si quis ei cōtradicens dū putet, uicissim æquum, moderatū amicum atq; fratrum animū exhibeat: quod cū postularet æquissimam ferrem & quā merito impetrare deberet, postulare uisus est.

Qua

Quare nunquam fore putabat, ut libellus hic in tam iniquum, acerbum & hostilem reprehensorem incurreret. Verum continuo atq; is in hominū manus uenisset, extitit quidam, qui plenis conuiciorū & contumeliarū uelis, tū in eum quē falso auctore suspicabatur, tū in ipsum factum, quem opinati parentis causa extremē oderat, inuectus est. Impulsus autem huc uidetur, imprimis odio quod iam in hominem cuius hoc opus esse putabat, conceperat, eo quod ab illius castris, ad partes moderatorū & pacificatorum: minimē sibi probatas, transfugisse sit uisus: tum etiam quod negotiū hoc studiosē ad impediendum cursum atq; progressum instituti sui, susceptū fuisse suspicaretur, quam etiam suspicionem tempus ipsum adiunxit. Sed quā rursus & longē falsus sit, res ipsa declarat, nam quod auctore qualis cumq; huius scripti attinet: is sanē quāuis fortē in studio Ecclesiasticę uetustatis, & in rationibus pacificandę instaurandęq; Ecclesię, cū eo quem falso auctore est opinatus cōueniat: tamen in uitę instituto & genere profectuq; studiorū magna, inter eos dissimilitudo est. Nam ille ingenio & memoria præstās ea studia est secutus, quæ ei ad gloriā & nominis celebritatē aditum patefecerūt. Itaq; perpetuo in summa luce & illustrissimorū uirorū noticia & familiaritate uersatus est. Hic uerō ingenio exili, animo paruo atq; deiecto; adhęc corpusculo assidua infirmitate & crebris morbis fracto atq; exhausto, studia illa maiora, quibus gloria & nomen paratur, omittere coactus est: & si quid facul-

tatis

tatis & temporis, ab inbecillitate corporis, & crebro re-
currētib; morbis, reliquum fuit, quod sanè fuit per quā
exiguū: id omne in cognoscenda memoria, ecclesia-
stica uetustatis, & in obseruandis fontibus controuerſia-
rum, quibus hodie religio Christiana conflictatur, & ra-
tionibus ac mediis, quibus illæ componi possint, dispici-
endis impedit. Quare hactenus uitam priuatam, obscu-
ram, & ingloriam duxit: ab honorum uerò & opum cu-
piditate, longissimè semper absuit, uitæq; tantū necesse-
sariis, quæ illi Deus honesta ratione suppeditauit, cōten-
tus, obscuram quidem, at quietam & innoxiam hactenus
quantum non assidui morbi interturbant, uitam exegit,
Quo fit ut criminum illorū, superbiz, cupiditatis, ambi-
tionis, uersutiz, & adulationis, quorum uirum illum in
simulat, in hoc homine ne suspicio quidem ulla hære-
possit. Hæc de persona dicta sufficiant, de qua semel ad-
missus error, alterum quoq; errorem peperit, de fine pro-
positoq; libelli, quem ad impediendum ipsorum insti-
tutum, seu, ut loquuntur, ad abrumpendum Euangelii
cursum, conscriptū euulgatumq; esse iudicabat. At rur-
sum uehemēter errat: nam qui huius est auctor opuscu-
li, cum illud meditabatur, neq; de Gallia, neq; de editio-
ne quidem, quicquam cogitabat. Nam disputatione qua-
dam, quam fortè cum nonnullis uiris non malis, de anti-
quis Ecclesiæ Romanæ caeremoniis, omninoq; de Eccle-
sia Romana habuerat, motus, pauca quædā tumultuariè
scripsit, quibus in genere sententiā suā, de Ecclesia eiusq;

doctrina & caeremoniis, tum de pii uiri, nullo publico in Ecclesia uel republica munere fungentis, officio explicaret; ut cum usus esset ea ad manum haberet, et bonis fidisq; hominibus ostenderet, atq; de iis placide amiceq; conferret. Id cum fieret, euenit ut cum initiò ualde esset exiguum scriptum, obiectis nouis argumentis, subinde aliquid accederet, idq; nō ordine, sed ut quicq; obiectum erat, ita reliquis adnectebatur: quo fit ut nonnullis locis farraginis potius, quā arte digestæ et collocatæ orationis speciem habeat. Quod tamē immeritò reprehenditur, cum in huiusmodi scriptis, non quā compositè & ordinatè, sed q̄ uerè, et rectè quid dicatur, spectandū sit. Ad editionem uerò non sua sponte, sed grauium quorundam et piorum uirorū quibus illud exhibebat, horatatu, inductus fuit, imò uerò non edidit ipse, sed arbitratui cuiusdam boni uiri permisit, ut si uideretur, prelo tradendum & publicandū curaret, suppresso tamen auctoris nomine, cuius expressio nihil conferre, imò eius instituto, nonnihil obesse posse uidebatur. Meminisse aut̄ hi homines debent, non ad ipsos tantū peruenisse, & intra ipsos conclusum esse regnū Dei, sed in ea quoq; communitate, quam uniuersam immeritò papatus nomine infamant, multos esse pios uiros, nō minore quā quisq; ipsorum præ se ferat, reformandæ ecclesiæ studio, & corruptelarum ac superstitionum odio flagrantēs. Id quod ingenuè agnouerunt et professi sunt, uiri quidam eo loco atq; fastigio apud eos collocati, ut eorum aucto-

auctoritatem defugere non possint, quorum unus inter eos præcipuus, fatetur in ea parte quæ Catholica uel Romana dicitur, multos esse spiritu Christi uerè præditos, neq; deesse tales apud suos. Alibi scribit de his religionis controuersis, cum iis demum conferendum et tractandum esse, qui in aduersa parte Deum timeant, & uerè filii Dei sunt: et quamuis ob probabiles causas ipsorum institutum non probent, quædam tamen apud suos correctæ cupiant. Alius passim scribit ad harum controuersiarum diiudicationem arbitros et iudices esse diligendos, uiros doctos et pios, quales adhuc sunt in omnibus nationibus, non partiales, nec uni parti addictos, ueritatem intelligentes & amantes. Alius uerò affirmat iudicandi auctoritatem non adimere se omnibus Prælati & Episcopis indiscriminatim, cum speret inter eos pios esse uiros, qui genua sua non flexerint ante Baal. Ex his & his similibus, quorum plura adducere possum testimoniis necessario conficitur, eorum quoque, qui Romanæ Ecclesiæ aduersarii habentur testimonio, in communione Romanæ, quam papisticam uocant ecclesiæ, esse homines uerè pios, et ad regni Christi hæreditatem pertinentes. Hi certè inter extrema illa uitanda, medium obtinent, cum eos qui in sua parte nihil correctum, sed omnes abusus & superstitiones defendere uolunt non probent. An si quis se ex horum numero profiteatur ut impius & infidelis damnandus & repellendus erit, et non potius ut utilissimus

M. Bucinus.

P. Melancthon.

I. Brenzian.

ecclesiæ, & ad pacem & concordiam conciliandam aptissimus, collaudandus & amplectendus erit. Et qui optat & studet ut quàm plurimi eo animo præditi sint, is Euangelii cursum remorari, & non potius iuuare & promouere dicetur: nisi fortè aliud quiddam peculiare Euangelii nomine intelligant. Quin potius nulli magis Euangelii cursum remorantur, quàm horum similes, qui probos & pios uiros, ad legitimam ecclesiæ instaurationem, studia sua & operam conferentes, contumeliis laceffunt, & calumniis, quod in ipsis est, opprimunt. Nos autem profiteamur in utraq; parte uiros esse pios & moderatos, qui ab utroq; extremo remoti, ad medium illud punctum, in quo purum germanumq; Catholicismum constituiimus, proximè accedunt, quibusq; hæc extrema suorum acerbitas ex animo displicet, & Christianam moderationem in suis desiderat, & communem in Christo ecclesiæ pacem omnibus uotis exoptant. Atq; is finis nobis & huius libelli auctori propositus est, ut quàm plurimi tales reddantur: & qui eiusmodi sunt, in suo proposito confirmantur. Falsus est ergo castigator noster (aliud enim uocabulum modò non suppetit: & calumniatorè dicere modestiæ institutum prohibet,) qui libellum hunc quem flagellandum suscepit, turbati & interrupti Euangelici cursus arcessit, cuius pro defensione et purgatione, aliquid mihi dicendum esse putavi. Quamuis magna pars aduersarii huius scripti, in personæ, in quam per errorem ferebatur, insectatione consumitur, totaq; ferè

ferè scriptio ex odio hominis et falsa suspitione profecta uidetur, sic ut putem eo errore sublato, illum aut styli acerbiteratem mitigaturum, aut omnino à scribendo temperaturum fuisse. At ea quæ in hominem dicuntur, ad nos nihil attinent, ut qui patrocínio nostro nõ eget: cum et iuriconsultus sit, & summa eloquentia, dicens diq; copia instructus, & magnorum clarissimorumq; uirorum præsidio septus, quin et edito iam scripto, innocentiam suam, ingenuè strenueq; defendit. Ipse uerò libellus non alio egere patrono uidetur, q̃ erudito attento & æquo lectore, qui faciliè quicquid in eo accusatur et reprehenditur, per summam calumniam dictum esse cognoscet: nihil uerò obiici, cuius non in ipso libello, si diligentius expendatur, cõfutatio abunde subministratur. Hæc quamuis ita se habeant, tamen nõ inutilem, nec bonis & ueritatis ac pacis amantibus uiris, ingratam operam me suscepturum existimaui, si explicata libelli sententia, calumniarum et cauillationũ nebulas, discutiam atque depellam: qua in re eam modestiam, et orationis lenitatem, sequi statuimus, ut omnes intelligant, nos non alicuius personæ, aut partis odio impulsos, sed solo innocentia tuendæ, et ueritatis asserendæ studio huc indutos fuisse.

Cum igitur initio statim libellum uirulentum appellat, et mox auctori, superbiam, fastum, seruilem malitiam et uersutiam inauditam tribuit: librum uerò ipsum meras imposturas et præstigias spirare, tuendis impiis

erroribus esse compositum, calumniis et uirulentia refer-
tum, asserit, in eo stomacho suo plus nimio indulget; at-
que hæc bili commoræ, et consuetudini qua solemne il-
lis est, scripta sua huiusmodi flosculis, siue emblematis
exornare et insignire condonanda putamus. De auctoris
aut animo, quàm illum æquū, moderatū, et fraternū ex-
hibuerit, iudicabit melius Deus, & æqui placidique lecto-
res, quàm hic castigator æstu quodam ut uideatur furoris
incitatus. Et qui pacato tranquilloque libellum animo
legerint, non impios errores, imposturas, calumnias et
uirulentias, sed summum ueritatis studiū, ingenuitatē,
candorem, simplicitatem, moderationē atque modestiam
deprehendent. Facile autem apparet, si recriminari libeat,
quāto iustius hæc omnia tela in illius, qui ea temerē cia-
cularus est, caput retorquere liceat: sed nos nullius ho-
minis immodestia et morositas à modestiæ lenitatisque
proposito dimouebit. Post pauca scriptorem exagitat,
qui se post uanas fluctuationes, portum tandē inuenisse
dicat. Et cauendum monet, ne imagine quieti portus se-
ducti, in arenas & Syrtes ptrahantur, imò satius esse inter
quoslibet scopulos duriter uexari, quàm in hac palude
qui portus loco ostentatur demergi. Quæso te pie lector
quis alius commodior et securior portus inueniri et com-
monstrari poterit, quàm si remotis et sedatis odiorum
et contentionum procellis, animus uacuus et tranquil-
lus in Christo acquiescat: Nam inter multiplices huius
uitæ turbines et tempestates, in solo Christo, pacem, sa-
lutem,

lutem quietem et portū inuenias, à quo Christo ecclesia, ut à capite corpus, separari non potest. Huic aut capiti cum suo corpore qui ut membrum uiuum, coniunctus, compaginatus, et tanquam incorporatus est, is tutissimum et quietissimum portum inuenit: ad quem portū non alia uia, quàm per ueram fidem et synceram charitatem patet, quæ uia cum nunc à duobus potissimum uoraginibus, tanquam scylla atq; charybdi intercludatur, qui rectum et medium inter eas cursum, qua ad portum perueniatur, ostendit, is sanè neminem in scopulos, Syrtes et arenas abducat. Id quod certè sedulò hic scriptor conatus est, non arrogantia et superbia ulla, sed sola erga ecclesiam in charitate adductus. At uideant qui hæc rident, ne cantus suauitate illecti, neglecto portu ad Syreneos scopulos consenescant. Addit post hæc unum hoc agere eos, qui per Galliam purum Dei cultum restitutū cupiant, ut à sordibus & inquinamētis, quibus est miserè fœdata purgetur. Et quidem miserè fœdatā esse ecclesiā negare nō possumus, neq; quicquā nobis lōgius est, q̃ ut illi succurratur. Verūm an hoc unū agāt qui id præ se ferunt, ut legitimè ad pīæ antiquitatis exemplum ecclesia repurgetur, & non potiùs, quod multi opinantur, ut facie omni pristinz ecclesiæ deleta, noua forma & nuper excogitata, ipsisq; propria & familiaris in ecclesiam inducatur, & an eam in ecclesiam induci expediat, nondum conuenit. Subiicit autem hoc pium studium ab hoc scriptore, quem ex falsa suspitione, conductitium
inter

intercessorem, appellat, impediri, qui censeat tanta de re diu deliberandum, & à grauissimorum morborum, quibus laborat ecclesia, curatione temperandum, ne uidelicet Romanæ ecclesiæ auctoritas conuellatur, & ecclesiæ occidentalis status labefactetur, et perpetua successio, quod sine schismatis & defectionis crimine fieri nequeat, uioletur. Verum nihil tale in hoc libello reperias. Quamuis enim eius auctor, singulari ordinis, pacis & concordie studio teneatur, et ab omni turbatione & confusione abhorreat, non tamen hæc eò ualere putat, ut perniciosorum in ecclesia morborum curatio negligatur, modò id caueatur ne intempestiua remedia adhibeantur, quæ ipso sint morbo grauiora. Quapropter aperte scribit se nō improbare, si qui necessitate uel eximia utilitate inducti, aliqua legitimè in ecclesiis suis seruato Catholicæ unitatis et charitatis uinculo immutarint, et repugnarint. Meminit em̃ scripsisse B. Augustinū, Quod neq; contra fidem, neq; bonos mores iniungitur, indifferenter esse habendū; ita his de causis, id est, aut propter fidem, aut propter mores, uel emendari oportere, quod perperam fiebat, uel institui, quod non fiebat.

Opinantur quidem illud imprimis optimi quique, ut Rom. Pontifex auctoritatem et potestatem, quam certè tot sæculorum & populorum consensu obtinet, ad generalem totius ecclesiæ quæ illi paret (& quis illi in tam pro instituto non pareat?) curationem & iam diu desideratam & promissam reformationem, tandem aliquando conuertat,

tar, mirantur autem non parum cur id hæcenus differatur, cum ut ipsi existimant, ille pro ea, quam adhuc obtinet auctoritate, nulla iactura auctoritatis uniuersalis ecclesiæ, nulla suæ ac ecclesiastici ordinis dignitatis imminutione, imò et citra concilii fatigationem, simul & gloriæ Christi et publicæ ecclesiæ tranquillitati, et priuatim multorum piorum hominum cōscientiæ consuleret possit, idq; efficere, ut si non statim omnes motus, quibus hic noster orbis Christianus cōcutitur, compescantur, seminaria tamen & fomenta tollantur. Et contra nisi id primo quoq; tempore fiat, periculum esse ne hi motus, usq; ad eò crescant & inualescant ut postea sedari & componi uix possint, in quo etiam ipsius Pontificis, omniumq; ei coniunctorum causa periclitetur. Verum si Deus in cuius manu & regum et Pontificū corda sunt, nondum illi hanc mentem inspiret, ut in uniuersum ecclesiæ hac ratione in tempore prospiciatur, non æquum uideri, ut singula regna uel nationes, quæ instante iam & præsentē periculo urgentur, curam sui abiiciant, & non potius legitimis rationibus, publicæ ecclesiæ suæ tranquillitati, per eos quibus ecclesiarum cura diuinitus est commendata prouideant; non quidem noui aliquid, quo præsens ecclesiæ status frustra turbetur, aut uetus statūs auctoritati detrahatur instituendo, sed quæ antiquitus tradita et modò necessaria sunt, ut in uera fide et disciplina Christiana populus contineatur, restituendo & reuocando. Nam ut patres Africani Concilii ad Cœle-

stinum urbis Romanæ Episcopum scripserunt, decretis
 Nicenæ Synodi prudentissimè iustissimèq; prouisum
 fuit, ut quæcunque negotia in suis locis ubi orta sunt fi-
 niantur, nec unicuique prouinciæ gratiam Spiritussan-
 cti defuturam; quod non solum ad causas clericorum,
 sed etiam ad fidei & disciplinæ negotia pertinere ex quar-
 to Concilio Toletano perspicuum est, in cuius cap. ter-
 tio, definitur, ut si fidei causa sit, aut quælibet aliâ eccle-
 siæ communis, generalis totius Hispaniæ & Galliciæ Sy-
 nodus cōuocetur. Ad quem locum ita Nicolaus de Cusa
 sua ætate Germanorum doctissimus appellatus, & rerū
 ecclesiasticarum diligentiss. & perspicaciss. obseruator.
 Ecce inquit, quod istud Concilium disponit de prouin-
 ciis illi Concilio subiectis, ac etiam dicit, quia quæ fidē &
 generalem ecclesiam respiciunt, in tali uniuersali Conci-
 lio tractari debere, ex quo est mente tenendum quòd uni-
 uersalis multarū prouinciarum Synodus est supra ipsas
 prouincias, generalesq; etiam fidei causas tractare possit.
 Multa sanè exempla magnorum & celebrium concilio-
 rum, generali totius alicuius nationis seu regni Episco-
 porum cōuentu habitorum, proferri possunt, in quibus
 fidei causæ in iis locis exortæ & tractatæ sint, & definitæ,
 quæ & ipsa concilia generalia, uniuersalia & plenaria no-
 minantur. Si igitur in aliquo regno, ubi imminens peri-
 culum præsens remedium exigit, sapientum et piorum
 uirorum synodus, siue conuentus, supremi administra-
 toris iussu instituitur, in quo de his religionis contro-
 uer-

Lib. 1. de cō-
 cordia. Ca-
 p. 1. 2.

uerſiis utile aliquid & diuinis literis antiquaq; traditioni
conſentaneum conſtitui poſſit, in quod qui in utraque
parte ſaniores ſunt conſentiāt: & ex quo Chriſtiana trā-
quillitas in eccleſia naſcitur ſperetur: non credo hic
quenquam pium, nedum uerum hunc uel opinatum au-
ctorem, huic inſtituto interceſſurum, neq; ut longa deli-
beratione res diſſeratur, conſulturum: ſed ad eam perſi-
ſtendam omne ſuum ſtudium & operam adiuncturum.
Neq; ideo Romanę Eccleſiæ auctoritatē cōuelli exiſti-
mandum eſt, ſi reliquis quoq; eccleſiis ſuum ius in cōſti-
tuenda religione & diſciplina Chriſtiana tribuatur. Neq;
uerō eccleſiæ Occidentalis ſtatum labefactari, ſi pars ei-
us aliqua inſignis ad priſtinam dignitatē & formam in-
ſtauretur & exornetur. Neq; ſucceſſionem uiolari, ſi Epi-
ſcopi apoſtolicum munus in conſtituendis & repurgan-
di eccleſiis haſtenus ferē neglectum, ſedulo exequan-
tur. Neq; defectionis et ſchiſmatis crimen incurri, ſi ur-
gente eccleſiæ neceſſitate, aliquid præſentibus moribus
diſſentaneum, diuinis uerō literis & antiquis mori-
bus conſentaneum inſtituatur: modò per liuorem &
odium à reliquo corpore non recedatur, neque temera-
rio præiudicio reliqui cōdemnentur, ſed ut ſæpe dicitur,
charitatis & concordię Chriſtiænę uinculū retineatur.
Nunc ad alia tranſeamus.

Scribit auctor libelli
nullum in his controuerſiis certius iudicium inueniri
poſſe, quàm ſi ipſa ſcriptura ſacra, eiſq; uera intelligētia
adhibeatur, id eo torquet, quaſi hoc dicto ſcriptura ita in

summo gradu locetur, ut pars tamen iudicii aliunde pendeat, imò hoc agatur ne quid momēti in se scriptura contineat, nisi hominum decretis adiuta, atq; adeò quamuis aliquid scripturæ deferri uideatur, callidè tamen in eius locum hominum placita substitui. Hæc omnia quàm uana, et cum à ueritate, tum ab auctoris mente aliena sint, æquus per se lector iudicare poterit. Cum itaq; in iudicandis controuersis, non nudus scripturæ contextus, sed eius intelligentia proponitur, non propriè duo diuersa proponuntur; nam quod dicitur scriptura & eius uera intelligentia, perinde ualeat ac si dicas, scriptura rectè & sanè intellecta. Eamq; fuisse mentem auctoris colligi potuit ex eo quod subiicitur, scripturam esse implicitam traditionem, & traditionem esse explicatam scripturam. Intelligentia ergo scripturæ, quæ ex traditione percipitur, non est ab ipsa scriptura separanda, cum in ea contineatur, uel tanquam definitio in definito, uel tanquam conclusio in præmissis. Idem significat libellus cum inquit in fidei præsertim quæstionibus nihil esse, quod non in scriptura contineatur. Atque hoc est quod inquit Nazianzenus, Quædam esse & dici in scripturis, quædam uerè esse in scripturis tametsi non dicantur. Cum igitur huic seu traditioni Catholicæ, seu ueritati, non scriptæ, auctoritas in controuersiarum diiudicatione tribuitur, nihil ipsi scripturæ detrahitur: cum nihil aliud sit quàm mens & intelligentia scripturæ antiquitus nobis tradita, quæ ut scripta non sit, in iis tamen quæ scri

scripta sunt continetur. Quemadmodum cum in scriptis legibus, ubi de Republica constituenda agitur, ipsum aliquando ~~totum~~ in controuersiam uenit, ita ut ~~travosa~~ & sententia inspicienda sit, atq; ex ea iudicandum, nihil tamen auctoritati legis detrahitur, sed omnis auctoritas penes leges manet; ita cum dicimus nudam ut proposita est scripturam, quæ in alienum sensum trahi possit, non satisfacere ad omnes controuersias diiudicandas, sed eius mentem atq; sententiam esse spectandam, nulla in re scripturæ auctoritas imminuitur, sed omnis auctoritas illi soli defertur; nam scriptura sacra non est ipse literarum & syllabarum contextus, sed ipsa intelligentia quæ in iis continetur. Quid, an non ipse Christus aduersus Sadduceos intelligentiam legis potius, quàm ipsa uerba attulit? Non enim illis uerba hæc, Ego sum Deus Abraham, Isaac & Iacob ignota erāt, sed sensum qui in iis latebat, ignorabant. Ideoq; & ignorantia scripturæ accusantur. Quare illi demum scripturam nouisse dicendi sunt, non qui eius uerba tantum, sed sensum et intelligentiam tenent: quod breuiter dicitur à B. Hieronymo & ante eū à B. Hilario, scripturæ nō in legendo, sed in intelligendo consistunt: & pulchrè ab Ireneo dictum, aptaq; similitudine expressum est, hereticos in his Apostoli uerbis, Caro & sanguis regnū Dei non possidebunt, nudas ipsas dictiones tenuisse, nec sensum Apostoli perspexisse, nec dictionum uirtutē scrutatos esse. Quid? quòd multa sunt loca scripturæ, quæ prima fronte absurdam & impiam

Hierony.
cont. Luc.
fr. Hil. i
ad Constant.
Lib. 1.

sententiam præseferunt, ut cum humana membra & affectiones Deo tribuuntur, cum beati pronunciantur, qui se castrauerunt propter regnum Dei: oculus scandalizans erui & abiici iubet: & his similia; an non in his necessario à uerbis ad mentem & sententiam est transcendendum? Sunt igitur quoad hunc locum attinet, duplicia scripturæ loca, quibus necessaria religionis nostræ capita continentur. Alia enim ex ipsis uerbis manifestum sensum habent, de quibus nemo unquam controuersiam mouit nisi qui ipsam scripturam simpliciter negarit, deprauarit, uel mutilarit, ut Christum natum è uirgine, crucifixum, mortuum, resuscitatum. Alia sunt quorum sententia, non statim cuius tam obuia & plana est, quin in alienam & contrariam sententiam trahi possint, ex quorum uaria & peruersa interpretatione, uariæ hæreses nate sunt. Verum his opponitur, una, plana, certa, constansque sententia, quæ antiquitus ab ipsis Apostolis & eorum auditoribus tradita, ad nos usque manauit. Vt quod dicitur, in hac oratione, In principio erat uerbum, uocem λόγου non de cogitatione uel proposito, sed persona intelligi debere. Cum igitur hanc intelligentiam, in nonnullis uerbis diuinæ scripturæ spectandam dicimus, non humanis decretis subiicimus diuinam scripturam; neque auctoritatem eius totam ad hominum arbitrium transferimus. Non enim cuius homini, imò ne uniuersali quidem concilio, talem intelligentiam comminisci licet. Eam enim tantummodo recipiendam constat, quæ antiquitus (ut dixi-

diximus) cum ipsa scriptura, ab ipsis apostolorum temporibus est tradita. Neque uero ideo ab hominum iudicio penderet hæc intelligentia, quod ex traditione & testimonio priscæ & Apostolicæ ecclesiæ sit petenda: non magis quam ipsa scriptura sacra, ideo ab hominibus penderet, quia eiusdem ecclesiæ traditione, has tantum quas recepimus ueras esse apostolicasque scripturas ceteris reiectis, cognoscimus. Quemadmodum enim hæc intelligentiam, ita & ipsam scripturam, de cuius intelligentia agitur ex ecclesiastica traditione primum accepimus: quæ ramen traditio, quamuis nobis scripturam ipsiusque intelligentiam annuntiaret, auctoritatem tamen ei quam habet diuinitus infiram, non contulit. Nam à quibus hæc traditionem accepimus testes tantummodo sunt cœlestis doctrinæ, non auctores. Frustra igitur quidem tam iniqui sunt huic traditioni, qua ueram scripturæ intelligentiam confirmamus. Neque enim aliam uim tribuimus traditioni in uera intelligentia à falsa discernenda, quam habeat in ueris scripturis à falsis & adulterinis dignoscendis. Omnino enim noticiam uerorum Euangelicorum, & Apostolicorum scriptorum ecclesiasticæ traditioni, quam per manus ecclesia ab Apostolorum discipulis accepit, acceptam ferre debemus. Quomodo Origenes scribit se in traditione de quatuor Euangeliiis accepisse, quæ sola sine contradictione, in uniuersa quæ sub cœlo est, ecclesia Dei recipiuntur. Et Eusebius post enumerationem receptorum & dubiorum scriptorum, necessario inquit horum Catalogum

Tomo 1. in
Matth. apud
Euseb. lib. 5.
cap. 25.

Aug. lib. 5.
cap. 30.

gum confecimus, ut discernamus inter ea scripta, quę secundum ecclesiasticam traditionem, nec facta, nec dubia, sed uera sunt. Pulchrę uerò eodem loco duabus notis falsa scripta deprehendi asserit, tum quòd nemo ecclesiasticę successionis scriptor eorum mentionem faciat, tum quòd pharseos character à consuetudine Apostolica uariet; quas etiam notas in falsa interpretatione & intelligentia scripturę deprehendenda adhibere licebit. Si et nemo ueterum qui Apostolis apostolicisq; uiris successerunt eius sensus meminerit; & ipsa sententia à uera compertaq; apostolica doctrina dissentiat. Eo enim argumento Ireneus in cōfutanda Florini cuiusdam praua doctrina uritur. Hęc dogmata, inquit Florine quę asseris, confidenter dico, non sunt sanę sententię. Hęc dogmata non sunt consona ecclesiasticę fidei; hęc dogmata sancti illi presbyteri, qui ante nos fuerunt, nunquam protulere, illi qui & apostolos uiderunt. Eodem modo & Tertullianus ait, Doctrinam hæreticorum, si cum ea doctrina, quam Apostoli institutis à se ecclesiis tradiderunt conferatur, deprehendi non esse Apostolicam. Contra quoque notę Vincentianę, quibus ille Catholicam traditionem agnosci dicit, ad scripta Canonica cognoscenda accommodari possint. Ea enim uerè Canonica scripta habenda sunt, quę antiquitus per omnes ecclesias omnium consensu sunt recepta, quomodo supra ex Origene ostendimus. Cum igitur huiusmodi traditio pariter & scripturę, & eius intelligētiz seruiat,

uiar, non est quod ab huiusmodi traditione, aliquid auctoritati scripturæ detractum iri metuamus. Et quòd timeamus, ne falsæ traditiones pro ueris & apostolicis obtrudantur, facillè his notis diligenter exploratis & adhibitis, propulsatur. Verùm hoc loco admonendum illud est, cum tria sint traditionum genera, aliæ enim doctrinam fidei; aliæ ritus & cæremonias, aliæ rerum gestarum memorias continent: nos hoc de dogmaticis tantùm (ut ita loquamur) loqui, quæ certæ & perpetuæ sunt, non de ritualibus; quæ pro temporum conditione uariari possunt, non de historicis quæ incertæ plerunq; sunt, & ad salutem non conferunt. Cum autem traditionem & ueritatem non scriptam dicimus, non intelligimus sententiam humano ingenio excogitatam, et à scripturis sacris extraneam & alienam; uerùm intelligimus sententiam, in scripturis sacris ad uerbum non expressam, sed ex eius uera interpretatione, quam apostoli uiua uoce predicauerunt, et eorum auditores et successores nobis tradiderunt, exceptam et conseruatam; cuius rei inter multa exempla sunt, λόγος significare personam: diuinā naturam in filii persona humanæ naturæ esse unitam: filium patri esse coæternum atq; ὁμοούσιον; spiritum sanctum cum patre & filio, simul adorandum et conglorificandum, et cætera huius generis, quæ non expressa in scripturis sacris legimus, sed ex mente & intelligentia scripturarum intelligenda esse priscorum patrum, & grauissimorum conciliorum auctoritate didicimus.

At dices, nos de intelligētia scripturæ, quin necessaria sit non contendimus, uerū eam ex scripturis ipsis, non ex traditione petendam affirmamus. Est quidē hæc ratio interpretādæ scripturæ longè optima atq; certissima, quā etiam priscos patres & cōmendasse et usurpasse aduersus hæreticos, inprimis Hilarium Pictauiensem cognoscimus; sed cū ea ipsa ratione, qua sunt subtilitate & pertinacia, in falso sensu astruendo abutantur hæretici, fit nō rarō ut ad finiendas controuersias, hæc ratio minus ualeat. Exempli causa, Catholicis aduersus Arrianos obiectantibus, hunc Euangelii locū, Ego & pater unū sumus, ad unitatem substātiæ confirmandā, illi ex aduerso similem locū quasi huius, ut uolebant, interpretē adferentes, ut sint unū sicut & nos, unitatē uoluntatis & sensus significari cōtendebāt. Quā aūt hæc ratio nō sufficiat, acerbissima illa, quæ inter quosdam de Eucharistia hodie flagrat contentio, abunde testatur: in qua summo studio utraq; pars uerborū sensum, de quo solo quæstio est (nā de uerbis cōuenit) his quas diximus ē scripturis ipsis petitis probatiōibus inquirat. Ea uerō ratio, qua intelligētia dictorum, ex ipsa Apostolorū interpretatione, antiqua & continuata traditione, ad nos deriuata petitur, sæpenumero ad uera dogmata confirmanda et hereses confutandas, plurimum momenti habet, utpote qua hæretici ipsi prorsus destituuntur: & quā nisi aperta cōtumacia & impudentia eludere & improbare nequeunt. Vtrumq; aūt genus ad redarguendos hæreticos adhibendum Ireneus

testa-

testatur scripturam uidelicet sacram & traditionem, quæ Lib. 3. ad
uer. hares.
cap. 3.
est ab apostolis, quæ per successionem presbyterorū in
ecclesiis custoditur. Est inquit plenissima hæc ostensio,
unam & eandē uiuificatricem fidem esse, quæ in ecclesia
ab apostolis usq; nunc fit cōseruata, & tradita in ueritate.
Et de Polycarpo mox inquit, uenisse eum Romam, mul-
tosq; hæreticos conuertisse, annunciantem solam hanc
ueritatem, quam ab Apostolis acceperat, & ecclesiæ tra-
diderat. Idem quoq; alibi inquit eodē libro. Agnitio uera
est apostolorum doctrina, et antiquus ecclesiæ status in
uniuerso mūdo, & charactere corporis Christi, secundū
successiones temporū, quibus illi eam, quæ in unoquoq;
loco est ecclesiam tradiderunt, quæ peruenit usq; ad nos.
Quamuis autē idem Ireneus affirmat fuisse quosdā hære-
ticos, qui neq; scripturæ, neq; traditioni assentiebātur, nō
minor sanè eorū impudentia in neganda traditione cer-
nitur. Cū em̄ scripturis urgebantur, scripturas accusabāt, Lib. 3. ca. 2.
ut non rectè se habentes, & uariè dictas, ex quibus ueritas
inueniri nō possit, ab iis qui traditionē ignorēt; eam autē
traditionem nō per literas traditā, sed per uiuam uocem,
de qua Paulus dicat, sapientiā loquimur inter perfectos,
atq; eam sapientiā unusquisq; eorū inuentam à se fictio-
nē affirmabat. Cum autē ad apostolicam traditionē pro-
uocabantur, iactabant se non presbyteris modò, uerū
etiam apostolis ipsis sapientiores, synceram ueritatem
reperisse, apostolos uerò saluatoris uerbis legalia miscu-
isse, quo quid arrogantius & impudentius fingi potest?

Mirum autem est quæ de intelligentia & traditione scripturæ sacræ adiungenda dicuntur, ea tam acerbè & odiosè ab isto sugillari. Cum eadem propemodum nō à Symmystis modò et sectatoribus, sed ab ipsis eorū du-
cibus proferantur. Multorum instar nobis erit unus M. Bucerus, quo nemo istarum partium Catholica pa-
cis studiosior fuit, & ad eam accelsit propius. Obiectum fuit illi, quòd in Reformationis libro non satis ecclesiæ Catholicæ consentaneè, de prioribus ecclesiæ signis scri-
psisset. Ecclesiam enim Cathol. uelle scripturam intel-
ligi debere secundum traditionem uniuersalis ecclesiæ, & exigere concordiam doctrinæ in traditionibus, quas ecclesia sine scriptis recepit: librū uerò solam nudamq;
scripturæ literam intueri. Ad ea hunc in modum respon-
dit. Liber inquit, sic loquitur. Primum signum ecclesiæ est uera doctrina, quomodo eam Deus per Christum et apostolos in Euangelio in uero suo intellectu tradi-
dit. Et paulò pòst, primum in quo ecclesiæ coniunctio et unitas consistit, est consensus de doctrina Euangelii, & uero eius intellectu. In his inquit uerbis uerus intelle-
ctus Euangelii disertè commemoratur, cum ipso Euan-
gelio, qui uerus intellectus, solum per Christum & apo-
stolos initio fuit traditus, & ab ecclesia ut uniuersalis seu Catholica traditio conseruatus. Cum igitur in libro to-
tidem uerbis positum sit, doctrina quam Deus per Chri-
stum & apostolos in Euangelio tradidit in uero eius in-
tellectu, sanè in eo comprehenduntur omnes Christia-

nam doctrinæ partes, quæ ecclesiæ à Deo siue scripto, siue non scripto traditæ unquam fuerunt. Hæc ille in apologia Germanicè scripta aduersus Colonienſiū antididagma. Idē in libro cōtra Latomū, duo ecclesiæ auctoritati tribuit, Traditiones sine scripto traditas, & interpretationes legitimas scripturarū, ex quo genere esse dicit, præcipuorum articulorum intellectum uerum. Verbi causa. Cū scriptura nobis prædicat patrem, filium & spiritum sanctum, sentimus tres personas & unam substantiam, de his inquit & huiusmodi omnibus, quarū cognitio ad salutem est necessaria, obtinet ecclesia ueram scripturarum interpretationem, receptam iam inde ab apostolis, & uindicatam contra hæreticorum sophisticen. Quamuis autem dicat patres confirmandis ueris sententiis & falsis refellendis, diuinis maximè scripturis usos, fatetur tamen eos & traditiones obieciſſe. Item Ireneum Tertull. Augusti. ecclesiæ traditiones, in intelligentia præcipuorum dogmatum extulisse; sed quid Bucerum cōmemoro: cū Caluini ipsius uerba in promptu sunt, quæ aduersus Pighium de lib. arbitrio scripsit. Non difficulter inter se & Pighium in hac de traditionibus contentione conuenire posse, si modò ecclesiæ traditionem ex certo & perpetuo sanctorum & Orthodoxorum consensu demonstraret, atq; iis simpliciter & candidè ad ueram & germanam ecclesiæ doctrinam comprobandam ueretur. Certè nihil aliud huius libello propositum fuit. Quod autem addit. Nūc si ex priuato paucorū consensu

communem ecclesiæ consensum facere uelit Pighius, non recipiā, in eo quoq; consentimus. Hæc libenter ex huiusmodi scriptoribus cōmemoro, quæ ad pacē & conciliationē accedūt. Et utinā eam moderationē perpetuò retinerent, facilius multarū & grauissimarū quæstionum concordia iniri possit. Sed uideo nihil magis, quā implacabile & hostile odiū utring; contendentiū animis insitū concordia & cōciliationi obfistere: quo fit ut omnia aduersariorū dicta in deteriorem partem torqueantur, deprauentur, exasperentur. Facilius haud dubiè cōueniret, si hæc charitatis regula ab utrisq; adhiberetur, ut qualem quisq; uelit interpretem suorū scriptorū, talem se exhibeat aliorum; & qua moderatione utuntur in eorū scriptis cōmoda interpretatione mitigandis, quos sibi cōiunctos suarq; partis studiosos uiderint, aut à quorū disjunctione sibi metuunt, eandem ad exploranda scripta dictaq; eorū, quos aduersarios ducunt, accommodarent. Sed hæc obiter, nunc ad reliqua orationem cōuertamus. Non fuit sanè causa cur tam accuratè testimonia de perspicuitate & certitudine scripturarum congereret, eaq; tam insolenter nugis, imò sacrilegis figmentis se opponere iactitaret. Sunt autem omnia, quæ in medium adfert testimonia, aut ex uetere, aut nouo Testamēto sumpta. In lege quidem & prophetis præcepta piæ uitæ, ueriq; diuini cultus manifestè proponi dubium non est: mysteria uero salutis nostræ per Christum, in ueteris legis decretis, & prophetarum oraculis, recondita & abstru-

abstrusa, paucisq; diuinitus ad hoc delectis nota fuisse manifestum est. In nouo uerò Testamento hæc omnia mysteria, quorum ad uitam æternam noticia opus est, diligentissimè et planissimè primum quidem iussu mādatoq; Christi uiuæ uocis prædicatione ab apostolis explicata, mox ad posterorum memoriã literis consignata fuisse, omnibus perspicuum est. Atqui eorum, quæ literis prodita sunt, sensus & intelligentia primis illis discipulis & apostolorum auditoribus manifestissima et notissima fuit, ut quorum explicationē ab ipsis apostolis Euangeliiq; præconibus acceperant. Quamuis B. Petrus agnoscat in scriptis Pauli inesse quædam intellectu difficilia & obscura, quæ imperiti infirmi; ut cæteras quoque scripturas in suam ipsorum perniciem detorserint. Illud sanè uerum est, nonnulla non tam planè aperteq; dici potuisse, quin posterius, quibus apostolica phrasis, non tam nota & familiaris erat, ad eorū intelligentiã explicatione & interpretatione à maioribus accepta opus haberent. Accessit postea hæreticorum uersutia, qui huiusmodi aliquot scriptis, nouos, alienos & peruersos sensus affinxerunt. Huiusmodi sanè apostolicorum scriptorum loca, quamuis ab apostolis, disertis, propriis & tunc omnibus, qui eos audierunt, notis uerbis exposita fuerunt, & in se quidem manifestam certamq; sententiam continuerint, posteris tamen qui ab apostolorum ætate longius recesserunt, præsertim rudioribus & imperitiorebus, non tam plana & aperta fuerunt.

ut non probabili aliqua expositione, uerus illorum sensus obscurari & deprauari potuerit, & non aliqua explicatione iuari & illustrari opus habuerit. Certè tot contentiones omnium seculorum, de summis quoque articulis fidei, inter eos qui iisdem utebantur scripturis habite, illud manifestè conuincunt. Quòd si simpliciter omnia, quæ ad fidem pertinent, tam manifesta & obuia sunt, ut nullus prorsus interpretationis indigeant, qui sit quæso ut hodie de grauissimis articulis, & quos ad religionis puritatem imprimis pertinere putant tãto perè deceretur, idque ab iis qui utrinque & scripturæ testimonia producunt, atque inter prima dogmata, hanc scripturæ claritatem & certitudinem ponunt, neque tamen adhuc de eius sensu in iis de quibus contendunt, inter se conuenire possunt: cum tamen utrinque manifestis se clarisque scripturæ locis sententiam suam tueri clament?

Manet ergo hoc fixum et certum, pleraque scripturæ noui testamenti loca, etiam ad fidei causam pertinentia, non tam esse nobis ex ipso uerborum contextu nota, quin de eorum sensu controuersia nasci queat, nec alio, ad id probandum, quàm ipsa experientia argumento est opus. Quæ tamen ipsa loca ea potissimum in quibus saluti necessaria sententia continetur, piis omnibus clara nota & certissima sunt; quod eorum intellectum non ex proprii ingenii inuestigatione, non ex quorumlibet hominũ probabili ratiocinatione, sed ex ipsa uiua apostolorum prædicatione & explicatione, à maioribus ad nos usque

que deriuata acceptum teneant. Atq; ad hūc uerum germanumq; intellectu apostolicorū dictorum assequendū in primis consensum uetustatis pertinere, certissimū est: id quod ex uestris quidā neq; ii uulgares perpetuis hisce & infinitis disputationum conflictationibus impulsī atq; coacti, aliquando ingenuē confitentur. Ita enim Philip. Melanchthon quodam loco asserit, sententiam diuini uerbi, consensu Catholicæ ecclesiæ perspicuam esse & illustratam. Et in Epistola quadam anno eo, quem ultimū uitæ habuit. Scio inquit, carnificinam non solum seuam, sed etiam perniciosam esse ~~de~~ ^{de} ~~bitationem~~. Existimo autem ad confirmandas mentes, consensum uetustatis plurimum conducere. Adiiciam his confessionem apertissimam, nostræq; sententiæ prorsus congruentem, quam uis ad alium finem relatā uiri in academia celebri, non incelebris diuinarum literarum professoris, & dogmatū uestrorum non instrenui propugnatoris. Magnam inquit hodie esse sectarum uarietatem, qui aliquo sunt ingenio norunt. At ne una quidem est tam inepra, tam impia, tam profana, quæ uerbum Dei non uendit, iactet, sibiq; uendicet, imò ueritati etiam opponat. Hæc ratio satis monet minimè stupidos, & eos qui aliquo desiderio salutis afficiuntur, penudis uerbis statim fidem adhibeant. Quomodo igitur examen hoc sit instituendum atq; tentè est considerandum. Non poterit autem meo quidem iudicio certior, aut compendiosior adinueniri methodus, quā ut eruditæ antiquitatis uestigiis insistamus,

*De causis, re-
cusata sy-
nodi.*

*Ad Ioā. Cra-
tionem med-
icam Vratif-
lauicensem.*

Optimi magistri atq; duces nobis esse possunt. Ireneus Tertull. August. qui plurima huius generis certamina posteritati reliquerunt. Ex his monumentis quibus cognoscere potest ipsos inprimis adhibuisse fidei quam uocabant regulam, huic iungebant piorum atque eruditorum antecessorum suffragia, consensumq; apostolicarum ecclesiarum, hoc est earum, quas uel ab ipsis apostolis uel ab apostolicis ut uocabant uiris originem dixisse, constabat. Audis'ne æquissimè lector sententiæ quā hactenus tuemur, quæq; extremæ impietatis & sacrilegii accusatur, à socio eiusdem disciplinæ manifestum asseueratorem, nullam esse sectam tam profanam, quæ non uerbum Dei sibi uindict, ex quo conficiatur, nudis uerbis non statim fidem esse adhibendam, ad examen autem ueritatis certissimam & compendiosissimam methodum esse, si eruditæ uetustatis uestigiis inspicatur. Ad Philippum quoq; ut redeamus, si ut ille & quidem uerissimè confirmat, ad mentes in uero intellectu diuini uerbi confirmandas, & ad illustrandam diuini uerbi sententiam ualeat inprimis Catholicæ ecclesiæ & uetustatis consensus, non igitur sacrilegū & impium figmentum est dicere, scripturæ sacræ nudis uerbis, eius intelligentiam ex testimonio uetustatis & consensu Catholicæ ecclesiæ esse adhibendam.

Facile autem quibus animaduerrere potest, ea quæ iam diximus, cum scripturæ locis ab aduersario adductis minime pugnare. Sunt quidem prophetici sermones in
star

star Lucernæ in caliginoso loco apparentis, sed eorū sermonum sententia nō omnibus statim cōspiciua est. Quæ propter idem Petrus continuò admonet, Propheticam scripturam nō esse priuatæ interpretatiōis. Est item scriptura omnis diuinitus inspirata, utilis ad doctrinam. Sed tamen ad eam intelligendam institutione & doctrina opus esse idem Paulus testatur, cū inquit, persistito in his quæ didicisti, sciens à quo didiceris. Breue quidem compendium Euangelii sui à Ioanne propositum est, ut ea quæ ab ipso scripta sunt credamus, & credendo uitam habeamus. At si omnino nullo alio opus est, cur frustra huius Euangelio aliquorum Euangelistarum & apostolorum scripta adiecta sunt? Lex quoque quæ obseruantibus diuina mandata, uitam, transgressoribus mortem denunciat, clara est atque certissima; manserunt tamen in ea multa fidei mysteria usque ad tempus reuelationis abscondita. Porro quod scriptorem infimulat, quasi hac ratione scripturam dubiam, flexibilem, perplexam, ambiguam, & inuolucris testam affirmet, tale quicquam neque sensisse unquam neque dixisse hunc scriptorem credo, neque ex iis quæ ab ipso dicta sunt, tale quicquam consequitur. Non enim diffitetur ~~con~~trouersiam omnem quæ de scripturæ sensu nascitur, non uitio scripturarum, quasi illæ de industria obscurè & ambiguè proditæ sint, sed hominum uitio accidere: qui aut tarditate & ignauia, non eam quam debent diligentia & studium ad eius sensum percipiendū

adferunt, aut animi superbia paratum & promptum ex
 maiorum traditione sensum aspernantur, aut deniq; ma-
 litia alienum & coactum sensum affingunt. Ut uerò ad
 conclusionem huius loci ueniamus, non negamus, ex so-
lâ scripturâ peti certam definitionem, neq; tamen ideo
 à scriptura ueram eius intelligentiam ueramq; eius intel-
 ligentiæ consequendæ rationem separamus. Ea quoque
quæ scripta sunt, ad solidam fidem iustificare profitemur,
sed ad ea, quæ scripta sunt intelligenda, uera & apostolica
traditione nos non parum iuuari necessariò confitemur.
 Quin & fides illa, qua una salutem cōsequimur, per uni-
 uersum diuinæ scripturæ corpus diffusa, ab ipsis, ut est
 probabile apostolis, in breue compendium est redacta,
 quod apostolorum Symbolum dicimus, quod certè Sym-
 bolum non scriptura, sed traditione accepimus. Imò
 maiores nostri atramento illud chartis illini, atq; aliter
 quàm uiua Catechistarum uoce Catechumenorum ani-
 mis inscribi religioni duxerunt, qua de re Isidorus Hi-
 spalensis, Symbolum inquit, hoc fidei & spei nostræ, non
 scribunt in charta & atramento, sed in tabulis cordis car-
 nalibus, cuius rei rationem, alibi reddit. Iccirco autem
 patres nostri hoc non scribi, sed retineri cordibus tradi-
 derunt, ut certum esset neminem hoc ex lectione, quæ
 interdum peruenire etiam ad infideles solet, sed ex apo-
 stolorum traditione didicisse. Hæc certè breuissima fidei
 confessio, qua nos in patrem, filium & spiritum sanctum
 credere profitemur, quæ nihil est aliud, quàm dominico-
 rum

*Symbolo. lib.
 2. cap. ult.*

*De ecclesia
 sic. offi. lib.
 2. cap. 23.*

rum uerborum, quibus baptismi formam præscripsit, explicatio neq; ullo scripto prodita, sed sola traditione ad nos deducta, Apostolica tamen auctoritate, consensu & testimonio perpetuo omnium ecclesiarum firmata. Ad obiectionem censoris, ut appellat, qua dicit hæreses paulò post apostolorum mortem exortas non scripturæ uerbis, sed sana intelligentia profligatas; respōdet. Ego ut hoc posterius concedo, ita fortiter cōtendo apertis scripturæ uerbis deuiatos fuisse hæreticos. Cui nos uicissim paucis respondebimus. Constat sane Orthodoxis certamen omne cum hæreticis, non de uerbis scripturæ, sed de sensu fuisse. Et quamuis Orthodoxi ueram certamq; sententiam ex ipsis scripturis afferrent, hæretica tamen pertinacia, disputationis acumine, quo pollebat, freta, alias scripturas, aliosq; sensus opponebat, ita ut certamen infinitum existeret. Vidit hoc uir acutissimus Sisinnius, quamuis Nouatianus, de homouismo tamen Orthodoxis consentiens. Cum enim Theodosius Imperator cum Nectario Episcopo Constantinop. de quaestione controuersa tandem explicanda & concordia ecclesiis restituenda ageret, Sisinnius hic quem Agelius Nouatorum Episcopus, cuius tūm lector erat, postea successor, ut hominem scientissimum & eloquentissimum adduxerat, consultus respondit; Dialecticas disputationes, ut quibus schismata non modò nō unirentur, sed ad uehementiores contentiones magis hæreses accenderentur, prorsus fugiendas; Testimoniū potius ex traditio-

Socrat. hist.
ecclesia. 1.
cap. 10. Triu
part. bista.
lib 9. ca. 9
Nicep. lib.
11. cap. 15.

DEFENSIO LIBELLI,

ne ueterum adhibenda; sciebat enim ueteres omnes in eo conuenire, quod initium essentia nullum Dei filio attribuerent. Interrogandos igitur hæresiarchas (nam plurimum sectarum duces conuenerant) probet ne eos doctores, qui ante diuisionē floruiſſent; & an eorū de proposita quæſtione testimonia recipiant. Quod cū fieret, probare quidem se eos, & ut præceptores ac doctores uenerari uno ore responderūt; de eorum uero testimonio recipiendo cum interrogarentur, ita confusi turbatiq; atque inter se ipsi diuisi separatiq; sunt, ut certi nihil ex illis cognosci potuerit. Quare imperator animaduerso quod sola disputatione, non autem ueterum expositione niterentur, recta fide suscepta & cōprobata, reliquas omnes fidei professiones improbauit. Ex qua historia satis apparet ad ueram fidem stabiliendam & falsam labefactandam, traditiones & expositiones antiquorum nonnihil momenti & ponderis habere, sed de his satis.

In iis uero quæ sequuntur maiorem sibi insectandi & bilem suam in innoxium auctorem euomendi, materiam & occasionem habere uisus est. Dixerat auctor, cū necessitatem intelligentiæ scripturarū ex Catholica traditione petendæ, demonstrare uellet, de intellectu uocis λογός, ingens esse certamen, & qui diuersam ab ecclesia sententiam sequuntur, nō minus probabilibus rationibus niri. Hoc dictū Castigator noster, non humani castigatoris & monitoris officio contentus, sed capitalis accusatoris, imò Sophistici calumniatoris personā indutus, ad atrocissimam

cissimi criminis insimulationē detorquet. Apponam autem eius uerba, in quibus nullam, in monendo humanitatis legem seruata esse constabit. Ea sic habēt. Quod Arrianos dicit dum negāt uoce τὸ λόγον hypostasim uel personam significari, rationibus uti æque probabilibus atq; Orthodoxos, in eo se patronum detestandæ impietatis prodit. Nā si admittimus quod uult, deitas Christi in solo concilii decreto fundata erit, Quis non uideat hominem profanum, aliud simulando hoc fidei principium malitiosè conuellere? Haftenus castigatoris uerba audiuius, Quod itaque initio Arrianos commemorat, non ignorantia sed incogitantia tribuendum est. Neq; enim de Arrianis ulla fit à scriptore mentio, sed in genere de iis loquitur, qui diuersam ab ecclesia sententiam sequuntur. Nam quod de peruerso intellectu uocis λόγος dicitur, id olim Samosateno, photino & nostra ætate Sergeto conuenit, non Arrio, qui non negauit uoce τὸ λόγον hypostasim uel personam apud Ioannem significari, sed hanc personam non esse naturam Deū, nec eiusdem cum patre substantiæ pertinaciter asseuerauit. Qua de re piè, & copiosè differit Philip. Melanchthon in locis communibus, probatq; λόγον in narratione Ioannis significare personam, tum ex aliis scripturæ locis, tum ex consentientibus, ueterum scriptorum, qui ante Synodum Nicenam fuerunt, dictis, ac perpetuo ecclesiæ Catholicæ consensu. Quod addit dicere illum Arrianos rationibus uti æque probabilibus, uerba auctoris sic

sic habent. Qui diuersam ab ecclesia sententiam sequun-
 tur, non minus probabilibus rationibus nituntur. Quod
 de rationibus probabilibus dicitur, æquiorē interpre-
 tem requirit, uox enim probabilis duplicē habet sensum.
 Sunt enim & uerē probabilia quæ Græcis *ὑποβόηα*, sunt au-
 tem in speciem & non re ipsa probabilia quæ, *φανόµενα* di-
 cuntur, ex quibus syllogismū *ἐπισινόν* nimium multis ho-
 die notum & usitatum Aristoteles confici docuit. Qua-
 re si cui hæc oratio castiganda uidetur, addat illud ut di-
 cat, in speciem probabilibus. Quamuis nec ipsa, ut est
 posita oratio, quicquam habet incommodi, si commodē
 intelligat. Nā & Aristoteles scripsisse fertur q̄dam falsa
 probabiliora esse quibusdam ueris. At nostro castigato-
 ri magis ea interpretatio placuit, quam in occasionem
 atrocissimæ criminationis torqueri posse putauit. Neq̄
 tamen ex ipsis, ut posita sunt uerbis, tam atrocem crimi-
 nationem, nisi lycophâtica artis scientissimus & experi-
 entissimus ullus hominum conficere potuisset; quæ ars
 potius sanguinario inquisitori, quàm Euangelicæ man-
 suetudinis professori conuenit. Quid autem atrocius in-
 quenquam dici potest, quàm si dicas illum detestandæ
 impietatis Arrianæ patronum se prodere: & hominem
 profanum aliud simulando hoc fidei principium de di-
 uinitate Christi malitiosē conuellere? Sed nā istis im-
 portunē effutiendis, magis ipse, quisquis horum auctor
 est, animi sui, odii, maleuolentiæ, & iracundiæ æstu labo-
 rantismorbū prodidit, quàm ut uulnus ullum scripto-
 ri

si innocēti inflixerit, imò uel labeculam ullā asperserit.

Ad rem autem ut ueniamus, ostendunt sanè hoc scripta hæreticorum, si nuda ipsa Ioannis uerba intuearis, atque ipsam uocem, λόγον in se consideres, non minus probabilibus humanæ sapientiæ uerbis eos usos fuisse, quàm Orthodoxos, qui uocis huius uerū intellectum, non ex probabilitate rationis, sed ex comparatione & exploratione aliorum locorum, tum etiam perpetuo & concordi testimonio ueterum scriptorum, attulerunt. Atque fuit, & est hodie quoque hæc firma demonstratio. Apostolorum auditores, quorum auctoritate & testimonio credimus Ioannem hæc uerba scripsisse, In princip. erat uerbum, iidem nobis tradiderunt, eundem apostolum per hanc uocem λόγον non cogitationem & propositum, sed personam & naturam subsistentem significasse. Errant igitur ignorantes scripturas atque uirtutem Dei, qui quamuis probabilium rationum specie adducti hac uoce λόγος hypostasim significari negant. Quinetiam hæc uerba Ioannis quum scribit, uerbum quod ab initio uita erat, & Deus erat apud Deum, carnem esse factū, satis apertè essentiam & hypostasim sonant, sed non ita quin hæreticis probabiles in speciem rationes suppetant, quibus uerbi nomine aliud intelligi, sectatoribus suis persuadeant, ut nostra ætate in Adamo pastore uidimus. Quare plurimum apud eos ualet uel certè ualere deberet, cū eis ad ueram huius uocis intelligentiam probandam, scripturarum testimoniis, ipsam apostolorū explicationem, ex

eorum uiua prædicatione, acceptam & posteris traditam, adiungimus. Quo demonstrationis genere Irenæus Tertull. Basil. August. non rarò usi sunt. Id si quis nūc quoq; faciat, an ille se detestandæ impietatis patronū proderet & ut homo profanus hoc fidei principiū malitiosè conuelleret; & Christi essentiam & Hypostaticam à patre distinctionem scripturarū testimoniis spoliabit; aut deitatem Christi in solo Concilii decreto fundabit: ut hic impudētissimè calūniatur. Aduersus quā calumniā, cum fidei causam attingat, grauius & copiosius esset dicendū, nisi eam non iudicio, sed implacabili odio & impotenti calumniandi libidine expressam esse oēs intelligerēt. Veniam mihi ab æquis lectoribus dari postulo, si hic paulò acerbior & uehementior uisus sum; eam enim uehementiam inuito, & ab ea imprimis abhorrenti rei indignitas extorsit. Intolerandū enim mihi uisum est, hominē innocentiss. & immeritissimū horum tam atrociū criminū quocunq; modo insimulari, cuius tamē eam mansuetudinem esse scio, ut si modo illū erroris sui & incogitantiz pœniteat, libenter culpam oēm sit remissurus, præsertim cū uerisimile sit, hæc nō ex animo dicta esse, sed affectatione Rhetorici cultus, ut hac uehementia quā ὀργῆς uocant Græci, orationi magnitudinē, & ut ita dicā tumore (ὄργῳ dicunt Græci) adderet, qua tamen oportunius alio loco uti potuisset. Sed ad institutum reuertamur. De hac autem oratione, Verbū caro factum est, quā probabiles in speciem rationes hæreticis suppetant, quibus eam

eam in suā & peruersam sententiā trahāt, nimis manifesta exempla & ueterū & recentiū Eutychanorū declarant. Quā ingens hodie hominū numerus est, neq; ingenio neq; zelo Dei carentiū, & in lectione scripturarum exercitatissimorū, qui damnatā olim in Eutyche, & nūc ab infelici Hofmanno & Mennone resuscitatam de uerbi incarnatione sententiā obstinatissimè sequūtur: cū asserunt uerbum nō accepisse ē uirgine carnē, sed propria uirtute in uirginis utero carnē & hominem effectū. Atq; ad eam sententiā confirmādā, hęc Euangelistæ uerba, uerbum caro factum est, assiduè ingeminant, & tanquam clarissimè & apertissimè dicta, omnibus rationibus, quæ ex aduerso obiici possint, cōfidenter opponūt: & scripturæ loca, quibus hęc uox, factū est, ad hāc significationem accedere uidetur, diligenter conquirūt. Huius pertinaciæ exemplū, quod hodie in huius generis hominibus experimur, Theodoretus in primo aduersus hæreticos dialogo in Eranistæ persona clarissimè expressit. Nā cū ab Orthodoxo firmissimis ē pluribus scripturarū locis rationibus urgeretur, ille perpetuo eādē cantilenā occinebat, Ego dico ut edoctus sum. Ego credo Euangelistæ qui dicit, Verbum caro factum est, Idem hodie & Mennone factitat. Pulchrè quoq; in eodem dialogo, & sequentibus hæreticorū ingenium describit, qui cū soli se diuinæ scripturæ fidem habere dicant, tamen testimonio uetustatis se plurimū tribuere dissimulare non possunt, cum siquid in aliquo antiquorū scriptorum inuenerint quod

illorum sententiæ, suffragari uidetur, dici non potest, quàm magnificè & insolenter illud iactet. Quare & apud Theod. Eranistes post firmissimas è scripturis diuinis ab Orthodoxo allatas rationes & explicationes, probabiliter quidem inquit interpretatus es, ego aut scire uelim, quomodo antiqui Ecclesiæ doctores illud dictum, Verca, fact. est intellexerint, & post perspicuam aliquot sanctorum patrum expositionem allatam, mirari se ait, eorum uirorum concordiam & consensionem, qui omnes Euangelica dicta sic interpretati sunt ac si simul conuenissent, & suam communiter sententiam cōscripsissent. Et in altero dialogo post longam è scripturis disputationē, sequi se sanctos patres, qui olim in ecclesiis fuissent Eranistes profitetur. Et in tertio dialogo pollicetur Orthodoxus ostensurum se sanctos patres, eadem cum iis quæ ab ipso affirmata sunt, sensisse. Ad quæ Eranistes. Gratā sibi & expetendam eam narrationem fore; certam enim & mirè utilem esse huiusmodi doctrinam. Ex his certè apparet, quantum pondus auctoritatis hæc consensio antiquitatis, etiam in hæreticorum animis, tametsi id aliquādo sedulo dissimulent, obtineat. Quantum etiam traditioni maiorum in quæstionibus fidei tribuere uideri uelint hæretici, ut qui eius auctoritatem etiam perniciosissimis erroribus confirmandis seu potius colorandis obtemperant, exēplo Eunomii à Basilio demonstratur. Fidem enim suam, seu potius perfidiā expositurus Eunomius, affirmat se traditionem piam, quæ ab initio apud patres ob-

obtinuit, uelut amulsimæ regulam præmissurum, ipsaq;
exacti iudicii loco, ad eorum quæ dicuntur iudicationem
usurum. Quid hic aliud egit Ennomius, quàm quod hos-
tes circunuēturi callidi duces facere solent: ut hostium,
quos fallere statuerunt, arma, clypeos, & insignia sibi ac-
commodent: ita Ennomius cum sciret hoc clypeo tradi-
tionis imprimis fidere Orthodoxos, suosq; maximè eodē
urgeri, eum ipse sibi aptauit, sed eius fraus diu peritiss. an-
tagonistam Basilium latere non potuit. Deprehendit
enim ille, quam antè piam patrum traditionem, regulā,
amulsimæ, ac securum iudicium, Orthodoxos imitatus no-
minauerat, postea instrumentum fraudis & artē figmen-
ti ab eodem significari. Patet igitur ex hac Eunomii si-
mulatione, quo loco apud Orthodoxos huiusmodi piæ
traditiones habitæ fuerint. De loco autem illo, Ego & pa-
ter uuum sumus, ingentes quoq; contentiones fuerunt,
cum hinc Catholici, illinc Sabelliani de eius sententia
acerrimè decertarent, illis unitatem substantiæ, his uni-
tatem personæ eo significari affirmantibus: Arriani ue-
rò utrisq; eum extorquere conantibus, & uoluntatis tan-
tū unitatem notari uolentibus, uicit uerò Orthodoxo-
rum sententia, qui eo loco *ὁμοῦς* uocem antè paucis no-
tam confirmauerunt. Atq; ad eam sententiam confir-
mandam, præter firmissimas è scripturis diuinis allatas
rationes, etiam antiquitatis testimoniis, qui eam inter-
pretationem apostolicam esse testati sunt, uehementer
adiuti fuere. Cum hæc quæ uerissima esse constat dicun-

tur, nō sensus apertissimis uerbis detrahatur, nec cōfusus spiritui sancto sonus tribuit, ut hic cauillatur, neq; ideo huiusmodi pronūciata scripturę ambigua & ænigmatica putāda sunt, quōd maiorū traditione & perpetuo ecclesię consensu illustrent, neq; doctrinę q̄ in lege, prophetis & Euangelio traditur, infirma & medendis erroribus inutilis asseritur. Quin potius in om̄i disputatione de fidei cōtrouersia, soli diuinę scripturę summa auctoritas & iudiciū defert. Quāuis cū de eius sensu, ut sæpe, quæstio oritur, hanc de qua iam frequēter diximus, apostolicā & ecclesiasticā traditionē, multū præsidii & adiuuenti adferre, negari nō potest. At inquit Paulus cū ad oēs pugnās ecclesiam instituit, satis habet uocare uerbū Dei gladium spiritus, traditionis uerò non scriptæ, nullam mentionē facit. Quid quæso hoc loco Paulus uerbi Dei nomine intellexit. nō certē scripturā noui testamenti, quæ nondū scripto prodita erat neq; solam scripturā ueteris testamenti, sed haud dubiè doctrinam Euangelicā à Christo traditā, ab apostolis reliquis & ab ipso prædicatā: quæ sane præter pauculas ipsius epistolas magnam ex parte sola nō scripta traditione cōstabat. Traditionis uerò nō

1. Cor. 11. scriptæ, an nō satis apertè meminit cū inquit? Laudo uos quod omnia mea meministis, & quemadmodum tradidi uobis, traditiones tenetis, & alibi? Tenete traditiōes quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam nostrā, quæ testimonia à B. Basilio adferuntur, ad cōfirmandam glorificationē cum spiritu sancto, quam nōnulli ut scri-

De Spiritu
sancto cap.
29.

pro

pro non expressam reprehendebāt. Quarū inquit tradi-
tionū una est & præsens hæc, quā qui ab initio cōposue-
runt posterisq; tradiderunt, usu semper simul cum tēpo-
re progrediente per longam consuetudinem ecclesiis ir-
radicarunt. Hactenus Basilius. Monet deinde castigato-
r noster lectores, ut sibi ab impostore caueant, qui eos in
labyrinthum conicere conetur. At quis tandem est hic
Labyrinthus? Veram & Catholicam esse doctrinam, quæ
sacris literis est expressa; sed pari fidei integritate eam
amplectendam, quæ ex earum mente, ab ipsis usq; apo-
stolis tradita, ad nos peruenit. Atq; hic nullus labyrinthus
est, sed certissima & expeditissima omnes perfidiz
ambages euadendi ratio & uia. Id enim uerissimum esse
neque is ipse qui nos notat, negare poterit. Cum mul-
tos ipse fidei articulos, non expressos in scripturis, sed ex
earum intelligentia nobis traditos, pari religione, si mo-
do Christiani hominis nomen tueri uelit, amplecti co-
gatur. Quid enim ut apostolicum Symbolum taceam,
de quo supra dictum est, an non primariorum illorum
& sacrosanctorum conciliorum Niceni inquam. Con-
stantino. Ephes. & Chalcedo. symbola & decreta de sum-
mis fidei nostræ quæstionibus, adhæc quod Athanasio
inscribit Symbolū religiosè ac certa integrāq; fide haud
aliter atq; ea quæ scripturis exprimuntur, amplecti se &
credere profitentur? Atqui horum pleraq; in nullo no-
ui testamenti libro conscripta leguntur; sed mentem
& intelligentiam eorum quæ scripta sunt, ex diligenti
scri

scripturarū collatione & scrutatione haustam, fideliter
 explicant: & acceptam ab apostolis, & antecedentium pa-
 trum perpetua traditione receptam Euangelicorum &
 apostolicorum scriptorum sententiam continent. Verū
 de his nō magna, seu potius nulla inter nos dissensio est,
dum illud inter nos conuenit, nihil esse huiusmodi non
scriptarum traditionum, quæ non cum eis, quæ scripta
sunt conueniunt: atq; adeo, ut supra quod dictum est,
in iis quæ scripta sunt comprehenduntur. Illud uerò nūc
 consideremus, quod existimat ex iis, quæ de traditione &
 intelligentia à scriptore libelli dicuntur, absurdū sequi.
 Videlicet è scripto, quia flexibile sit, cōtrouerſiam, si qua
 forte oriatur, absq; traditionis subsidio definiri nullam
 posse. Verū scriptoris mentem, aut non intellexit, aut
 intelligere noluit. Non enim in se ipsam flexibilē sentit
 esse scripturam, sed à peruersis hominibus, nōnulla eius
 loca aliorum detorqueri posse; atq; ad firmam, certam,
 constantemq; scripturæ sententiam obtinendam & reti-
 nendam, traditionis apostolicæ & antiquitatis ac consen-
 sionis ecclesiasticæ præsidio, fideles multum adiuuari. Id
 quod & conscientia stimulo coactos nonnullos ex eorū
 sodalitiis principes uerò fateri supra ostendimus. Exem-
 pla uerò adfert, quibus ostendere nititur non omnium
 cōtrouerſiarum explicationem ex uetustis scriptoribus
 sumi posse. Neq; de illo pugnare uolumus, tantum dici-
mus, ad grauissimas nonnullas controuerſias explican-
das, multum momenti in monumentis ueterum positū
 esse;

esse; de quo certè nemo paulò rerum ecclesiasticarū peritior dubitabit. Quæ uerò ab eo proferuntur exempla, cum magna & intolerabili uetustatis infamia & ignominia coniuncta sunt. Audet enim affirmare, ex præcipuis nostræ fidei capitibus tria hæc non minima. De naturæ nostræ corruptione. Gratuita iustificatiōe, & Christi sacerdotio, ita obscurè à uetustis scriptoribus attingi, nulla ut inde certitudo elici possit. At ego ut huic calumniæ occurrā, ex amplissimo illo uenerandæ uetustatis senatu, quoniam longum esset tam multos adducere, unum producam summa auctoritate & fide præditum, qui unus & suo & omnium collegarum suorum, hoc est omnium Orthodoxorum patrum, qui secum & ante ipsum fuerūt nomine, uerba faciat. Is erit Leo urbis Romæ Episcopus; Anno 444.
epistola 59. in epistola ad Leonem Augustum, qua illū in fide Orthodoxa de humana Christi natura, cuius rei gratia concilium, Chalcedonense coactum fuit, aduersus Eutychetis insaniam, confirmabat. Eius uerba ita habent: Quicumque sunt ita obæcati & à lumine ueritatis alieni, ut uerbo Dei à tempore incarnationis humanæ, carnis deneget ueritatem: ostendant in quo sibi Christianum nomen usurpent, & cum Euangelio ueritatis, qua ratione concordent, si per beatæ uirginis partum, aut caro sine deitate, aut deitas est orta sine carne. Sicut enim negari non potest, Euangelista dicente, quòd uerbum caro factum est, & habitauit in nobis: ita negari non potest B. Paulo prædicante, quòd Deus erat in Christo mundum

dum reconcilians sibi. Quę autem teconciliatio esse posset qua humano generi propitiaretur Deus, nisi omnium causam mediator Dei, hominūmq; suscipere? Qua uerò ratione ueritatem mediatoris impleteret, nisi qui in forma Dei æqualis est patri, in forma serui particeps esset & nostris ut mortis uinculum unius præuaricatione contractum, unius morte (qui solus morti nihil debuit) solueretur? Effusio em̃ pro iniustis sanguinis iusti Christi, tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad precium, ut si uniuersitas capriuorum in redemptorem suum crederet, nullum diaboli uincula retinerent. Quoniam sicut Apostolus ait, ubi abundauit peccatum, superabundauit & gratia. Et cum sub peccati præiudicio nati, potestatem acceperint ad iustitiam renascendi, ualidius factum est donum libertatis, quam debitū seruitutis. Quā itaq; sibi in huius sacramenti præsidio spem relinquunt, qui in saluatore nostro negant humani corporis ueritatem? Dicant quo sacrificio reconciliati, dicant quo sanguine sint redempti. Quis est (ut ait Apostolus) qui tradidit semetipsum pro nobis oblationē & hostiam Deo in odorem suauitatis? Aut quod unquā sacrificiū sacratius fuit, quàm quod uerus & æternus pōrifex altari crucis per immolationem suę carnis imposuit? Quamuis enim multorum sanctorum in conspectu Domini preciosa mors fuerit, nullius tamen infontis occisio, redēptio fuit mundi. Acceperunt iusti, non dederūt coronas, & de fortitudine fidelium exempla nata sunt patientię, non dona iustitię

stitit. Singulares quippe in singulis mortes fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo fine persoluit, cum inter filios hominum unus solus Dominus noster Iesus Christus, qui uere erat agnus immaculatus, extiterit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sunt etiam suscitati De quibus ipse dicebat. Cum exaltatus fuero omnia traham ad meipsum, Fides enim uera iustificans impios & creans iustos, ad humanitatis suae tracta participem, in illo acquirit salutem in quo solo homo se inuenit innocentem, liberum habens per gratiam Dei de potestate eius gloriari, qui contra hostem humani generis in carnis nostre humilitate congressus, his uictoriam suam tribuit, in quorum corpore triumphauit. Obsecro te exquisime lector quid de hisce precipuis, fidei capitibus, in quibus humanae naturae per Christum mediatorem instauratione continetur, clarius certius & religiosius dici potuit. Naturae nostrae corruptionem, & sub peccati tyrannide seruitutem, an non satis expressit cum inquit, mortis uinculum unius prauaricatione contractum, unius morte solutum, sanguinem iustum pro multis effusum, uniuersitatem captiuorum precio sanguinis C H R I S T I à diaboli uinculis solui, item solum Dominum nostrum I E S U M Christum uerè agnum immaculatum exitisse, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulci, omnes sunt etiam resuscitati, hominem in solo Christo se inuenire innocentem? De gratuita uerò iustificatione quid apertius, quàm quum inquit

fidem ueram iustificantem impios & creantem iustos in illo acquirere salutē, in quo solo se homo inuenit innocentem, qui homo iam per gratiam liberum habeat, de eius potestate gloriandi, qui contra hostem humani generis in carnis nostræ humilitate congressus his uictoriā suam tribuit, in quorū corpore triumphauit. At de Christi sacerdotio an præclarior quicquam expectas: cum audis affirmari solo hoc sacrificio quod in humani corporis ueritate obtulit Christus, Christianos esse reconciliatos, solo eius sanguine redemptos: qui (ut ait Apostolus) tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Item nullum unquam fuisse sacrificium sacratius, quàm quod uerus & æternus pontifex altari crucis per immolationem suæ carnis imposuit. Quid an non etiam uirtutem & efficaciam mortis Christi à morte sanctorum hominum satis manifestè distinxit, & gloriam redemptionis solius Christi morti asseruit: cū inquit: Quamnis multorum sanctorum in conspectu Domini pretiosa mors fuerit, nullius tamē insonitis occisionem propitiationem fuisse mundi: sibi quenq; sanctorum mortuum, nec quemquam suo fine alterius debitum persoluisse. Hęc quidem Leo Romanus Episcopus, quem uides thesaurum hunc præclarum fidei, à præcipuis apostolis apud suam ecclesiam depositum & commendatum, diligenter hactenus conseruasse et fideliter dispensasse. Atq; hic non unum te Leonem, sed uniuersam Synodum Chalcedonensem, quæ eius aduersus Eutichem

ticum scripta summa ueneratione & approbatione cōplexa est, imò uniuersam Orthodoxam antiquitatē, cuius hi interpretes & os fuerunt, te audire existimato.

Quòd si hoc interprete & tanquam Legato uetustatis contentus non es, adducam tibi ex ipsa antiquitate, uirum pietate & eruditione imprimis uenerandū, Ireneum inquam, qui Galliam Lugduni, ubi episcopatu functus est, Euangelica et apostolica doctrina imbuit. Cuius quę ad nos uenerunt scripta, quamuis in refutandis fanaticorum hominum, qui tunc ecclesiam turbabant, deliriis plurimum occupentur: tamen doctrina hæc de corruptione naturę nostrę, & salute per Christum restituta, non obscurè in iis explicatur: cuius doctrinę specimina aliquot proferemus, Dominus inquit pollicitus est mittere se paracletū, qui nos apraret Deo. Sicut enim de arido tritico massa una fieri non potest sine humore, neque unus panis: ita nec nos multi, unum fieri in Christo lesu poteramus, sine aqua, quę à cœlo est. Et sicut arida terra, si non percipiat humorem nō fructificat: sic & nos lignum aridum existentes primum nunquam fructificauerimus uitam, sine superna uoluntaria pluuiā. Item. Quē ipsum spiritum dedit ecclesię in omnem terram mittens de cœlis paracletum, ubi & diabolum, tanquā fulgur proiectum ait Dominus. Quapropter necessarius nobis est ros Dei, ut nō comburamur, neq; infructuosi efficiamur, & ubi accusatorem habemus, illic habeamus & paracletum, commendante Domino spiritui sancto suū, homi-

Lib. 3. c. 19

Cap. 20.

nem qui inciderat in latrones, cui ipse misertus est, & ligauit uulnera eius. Item: Solus uerè magister Dominus noster & bonus, uerè filius Dei, & patiens uerbum Dei patris, filius hominis factus. Luctatus est enim & uicis: erat enim homo pro patribus certans, & per obaudientiam, inobaudientiam persoluens: alligauit enim fortem, et soluit infirmos, & salutem donauit plasmati suo, destruens peccatū. Est enim piissimus & misericors Dominus, & amans humanū genus: hærere itaq; fecit & aduniuit, quēadmodū prædiximus, hominē Deo. Si enim homo non uicisset inimicum hominis, nō iuste uictus esset inimicus. Rursus autē nisi Deus donasset salutē, non firmiter haberemus eam; & nisi homo coniunctus fuisset Deo nostro, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim mediatorem Dei & hominum per suam ad utrosque domesticitatem, in amicitiam et concordiam utrosq; reducere, & facere ut Deus assume: et hominem, & homo se dederet Deo. Qua enim ratione filiorū adoptiōis eius participes esse possemus, nisi per filiū eam, quæ est ad ipsum, recepissemus ab eo communionē, nisi uerbū eius cōmunicasset nobis, caro factū? Et mox: Propter hoc enim uerbum Dei homo, & qui filius Dei est, filius hominis factus est, cōmixtus uerbo Dei: nō em̄ poteramus aliter incorruptelā & immortalitatē accipere, nisi aduniti fuissemus incorruptelæ & immortalitati. Itē: Quoniam ipse Dominus erat, qui saluabat eos, quia per semetipsos nō habebāt saluari; & propter hoc infirmitatē
homī

Cap. 21.

Cap. 22.

hominis annuncians, ait. Scio enim quoniam non habet in carne mea bonum, significans, quoniam non à nobis, sed à Deo est bonum salutis nostræ. Et iterum: Miser ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Deinde infert liberatorē, gratia Iesu Christi Domini nostri. Et alibi: In Abrahamā inquit prædixerat, & assuetus fuerat, sequi uerbum Dei. Etenim Abraham prono animo unigenitum & dilectum filium suum cōcessit sacrificium Deo, ut Deus beneplacitum habeat, pro uniuerso semine eius dilectum & unigenitum filium suum præstare sacrificium in nostram redemptionem. Propheeta ergo cum esset Abraham, & uideret in spiritu diem aduentus Domini, & passionis per quem ipse quoque, & omnes qui similiter, ut ipse credidit, credunt Deo, saluari inciperent, exultauit uehementer. Nō incognitus igitur erat Dominus Abraham, cuius diem cōcupiuit uidere: sed neq; pater Dñi didicerat eū à uerbo Dñi, & credidit ei. Quapropter & deputatū est ei ad iustitiam à Dño. Fides quæ est ad Deum, iustificat hominē. Hæc & his similia ex iis libris colligi possint, in quibus apostolicam grauitatē in prædicādo beneficio incarnationis & mortis Christi, facile agnoscas. Plurima quidem eodē opere de libertate hominis, in eligendo bono & reprobando malo disserit: sed hæc aduersus eos dicuntur, qui natura quosdam esse bonos, quosdam uerò malos asseriebant, ut ostendat Deū, neminem per uolentiam cogere: sed credentibus & obtemperantibus uitā, non credentibus & absistentibus

ut loquitur ac Deo æternam mortem constitutam: hæc confirmantur testimonio apostoli ad Romanos. Audi uirtus bonitatis eius & patientiæ et longanimitatis contemnitis: ignorans quoniam bonitas Dei in pœnitentiam te adducit, &c. Quod si ea, quæ de libertate uoluntatis, tum à Christo, tum ab Apostolo, tum ab hoc apostolico uiro dicta sunt, quidam ad eleuandam Dei gratiam torserunt, hanc culpam illi præstare non debent: et Dei gratia effectum est, ut errori illi nascenti, statim à doctissimis et sanctissimis uiris, apostolicam, & apostolicorum uirorum doctrinam apud se conseruatam retinentibus, occurreretur. Sed nunc ad institutum reuertamur.

Nemo sanè tam insanus est, ut dicat cognitionem salutis non ex diuinis literis, sed ex traditione tantum maiorum hauriendam, uerum maiorum traditionem ad cognitionem salutis è diuinis literis percipiendam multum habere momenti dicimus. At illud falsissimum et in sanctos patres contumeliosissimum esse iam uidimus, nūquam ex patribus disci posse, quomodo Deo reconciliemur, quomodo illuminemur à spiritu sancto, quomodo gratis accepta nobis feratur obedientia Christi, quid ualeat sacrificium mortis eius, et continua pro nobis intercessio. Nam si horum cognitio ad salutem est necessaria, et eorum (ut eius uerbis utamur) luculenta explicatio in scriptura passim occurrit, aut supinæ negligentiae accusandi erunt, qui in tanta multitudine scriptorum, quibus populum ad pietatem instituendum susceperunt, ea præser-

terierint, quæ ad salutem comparandam imprimis sint necessaria; aut crassę ignorantia, qui ea quorum in scripturis tam luculenta explicatio extat non intellexerunt; aut detestandæ perfidia, qui si ea intellexerunt populo Christiano exponere noluerunt: aut deprauata corruptaq; tradiderunt. Si dicas sanctissimis illis & eruditiss. uiris fanaticorum hominum deliriis intricatis rerum tam necessariarum tractandarum occasionem defuisse. Fateor equidem eos hæreseon importunitate coactos, magnam partem scriptorum suorum in eorum deliriis refutandis consumpsisse, quæ potissimum in contemplatione diuinæ essentia & æconomia incarnationis dominicæ uersabantur, è cæteris uerò quæ tunc controuersa non erant, quædam tunc non tam accuratè subtiliterq; persecutos fuisse, quod (ut Augustinus loquitur) sine aduersario securi fuerint, Quo tamen aduersario fortè oblato, uidemus quanto studio ueram & Euangelicam, apostolicamq; doctrinā, de gratia Dei, & beneficio Christi defenderint & explicarint, ut ex Augustino, Innocentio, Zosimo, Prospero, Fulgentio, à Pelagio & Celestio eorumq; sectatoribus excitatis, manifestum est. Adhæc fieri non potuit cū omnes hæc quæstiones, quarum cognitio ad salutem est necessaria inter se aptæ & connexæ sint, ut non aliquando in tot & tam multorum patrum scriptis, non aliquando etiā aliud agentibus aliquis etiam locus hisce explicandis inciderit, quod sanè factum esse commonstrauimus, & si res postulet, pluribus commō-

strare possimus. Præterea miror eum nō uidere, si id uerum sit quod affirmat ex uetustis illis patribus nūquam addisci posse ea quæ ad salutem apprimè cognitu necessaria sunt, consequens esse uniuersum populum Christianum, iam inde ex quo tempore extat ecclesiasticorū scriptorū memoria usq; ad hanc nostram ætatē, cognitione rerum ad salutem imprimis necessariarū destitutū fuisse; cum certū sit populum oēm Christianū, præfectorū suorum doctrinam secutum, eos aut non aliter docuisse quàm scripserint, neq; ea quæ docuerunt, in suis scriptis omnino prætermisisse. Quod addit de erroribus tunc nō dum exortis, de libero arbitrio, de operum meritis, de satisfactionibus, aliàs aptior erit dicēdi locus. Neq; inciamur controuersiam quoq; hodie incidere posse de qua in scriptis ueterum dilucidior explicatio desideretur, nec certa aliqua sententia ex antiquo & uniuersali consensu constitui possit, ita ut scripturę sensus ex sola collatione & inspectione scripturarum inuestigari debeat. Sed contrā negari non potest, hodie quæstiones, easq; non leues excitatas, in quibus explicandis præcipuum ex perpetuo hoc consensu & uniuersali ecclesiæ traditione momentum accedit. Quæritur enim hodie iure ne baptizentur infantes, qui id negant, manifestis se ac clarissimis Euangelii uerbis niti iactant, qui crediderit & baptizatus fuerit: qui uerò id affirmant, ad sententiam horum uerborum prouocant, & quamuis multis è scriptura ductis rationibus, uisq; sane firmissimis utantur, tamen ad
suam

suam ueram Catholicamq; sententiam comprobandam
 multam quoq; in hoc antiquitatis consensu præsidii esse
 agnoscunt. Id quod inter alios Philippus Melanchthon
 ingenuè cōfessus est, quū de paruulorū baptismo loquēs
 ait, uniuersalis cōsensus ecclesiæ omniū temporū est tes-
 timoniū, quod hæc ordinatio est apostolica, quæ hisce
 dictis Augustini ubi de eodē argumento loquitur, cōsen-
 tanea sunt, Quod, inquit, uniuersa tenet ecclesia, nec con-
 ciliis institutum, sed semper retentū est, non nisi auctori-
 tate apostolica traditum rectissimè creditur.

*In locis com-
munibus anno 4.*

*De Baptis-
contra Do-
natist. lib. 4.
cap. 24.*

Ad illud quod dicit in eo pestiferam esse labem quum
 dicitur pari integritate amplectenda quæ ab exordio
 Euangelii recepta sunt dogmata atque ipsam scriptu-
 ram, iam supra respondimus, Neque enim de aliis do-
 gmatibus loquimur, ut iam aliquoties dictum est, quàm
 quæ scripturis diuinis consentanea sunt: & quæ quamuis
 in scripturis sacris ad uerbum non exprimantur, tamen
 ex iis quæ scripta sunt consequuntur: neque alio lo-
 co habenda sunt, quàm diffusiores explicationes & inter-
 pretationes eorū quæ breuius & rectius scripta sunt, quæ
 interpretationes & ante euangelium scriptum uiua uoce
 pleræq; traditæ, & ab auditoribus acceptæ posteritatiq;
 per successionē traditæ & expositæ, nonnullæ uerò & am-
 plissimorum conciliorum decretis declaratæ fuerunt.
 Atque hæc sunt illæ traditiones seu ueritates non scriptæ
 quarum gratia hic noster castigator tantoperè tumultuatur. Horum exempla iam supra posuimus ut λόγον

significare personam; filium patri esse coeternum & co-
 substantialem; in diuina natura tres esse hypostases &
 unam eandemq; essentiam; in Christo Domino duas
 esse naturas, personas unam: Spiritum sanctum cum pa-
 tre & filio simul adorandum & conglorificandum; Chri-
 sti carnem nobis esse consubstantialem: infantes iure ba-
 ptizari, & cætera huius generis, quorum nonnulla ho-
 die à nouis hæreticis, iam olim sepultas hæreses reuo-
 cantibus, impugnantur, eo potissimum nomine, quod
 in scripturis totidem uerbis expressa non legantur: de
 quibus nobis uobiscum nulla controuersia est, quum &
 ipsi pari fidei integritate ea amplectamini, atq; ea quæ
 scriptis prodita sunt; & hæreses cum iis pugnantes pari-
 ter detestemini, atq; in iis hæresibus oppugnandis eun-
 dem arietem, id est, uetustatis & uniuersitatis consensum
 ad mouere soleatis. Sed aduersarium ut uidetur, inani
 metus percellit, timentem uidelicet ne prætextu huius-
 iusmodi dogmatum hominum placita obtrudantur.
 Nam ut interim notas illas à Vincētio commemoratas
 seponamus, certè Martini Bucerī auctoritatem & testi-
 monium refutare non poterit, quo uim huius consensu
 & insignem notam quo impia commenta à ue-
 ris dogmatibus discernantur, ostendit. Nam sententiam
 de perpetua B. Mariæ uirginitate probans, ita loquitur.
 Ad quod credendum consensus perpetuus ecclesiæ mo-
 mentum præcipuum adfert. De quo sanè dubitare, dum
 nullum id cogit certum oraculum scripturæ, non est eo-
 rum

Commun. in
 Mattheum
 cap. 1.

rum qui quid sit Christi ecclesiaz didicerunt. Ex hoc uero consensu nemo uereatur ut impia sibi hominum commenta obtrudantur illa enim semper deprehendes cum expressis scripturaz oraculis pignantia ex diametro. Hæc Bucer i uerba sunt.

Nec uerò absurdum est, neq; Pauli scriptis aduersum si dicamus uerbum Dei esse quod approbatum sit communi ecclesiaz consensu; cum fateamur illam esse ueram scripturam diuinam, quæ approbata sit communi ecclesiaz consensu. Neq; enim hic consensus est placitum hominis, sed necessaria & à rei ueritate expressa confessio & testificatio. Postulat ut inter nos conueniat quid sit uerbum Dei, id uero difficile non erit. Dicimus enim uerbum Dei (de uerbo Euangelii seu noui testamenti loquimur) esse uoluntatem Dei à Christo & apostolis uiua uoce prædicatam, cuius prædicationis (quæ propriè Euangelium & uerbum Dei dicitur) summa ab apostolis eorum uel discipulis nullo quidem expresso diuino mandato, sed piorum hominum rogatu, & salubri cautione ad posterorum memoriam literis consignata fuit, quorum scriptorum explicatio & interpretatio uera ab auditoribus obseruata, ab ecclesiis quas apostoli instituerunt cōseruata, & posteris per manus tradita fuit, quæ etiam magna ex parte, & in monumentis priscorum scriptorum & primariorum conciliorum decretis est prodita. Non absurdè igitur respondebitur esse uerbum Dei aliud scriptum aliud non scriptum, quod tamen uerbum non scriptum,

nō est aliud, hoc est diuersum & alienū à scripto, sed ideo (sapē enim repetendū est) nō scriptū dicitur, quōd quāuis sententiam scripti cōtineat, scripto ramen nō exprimat. Cū hæc ita se habeant, causam nō uideo cur se tātopere torqueat, & piorū conscientis tam anxie metuat ob hoc uerbū, nō scriptū, cū pleraq; omnia quæ ad hoc genus pertinent, iā olim ut diximus priscorū patrū monimentis, & primariorū conciliorū decretis, quibus ipsi quoq; auctoritatem se deferre profitentur, satis luculentē exposita sint. Neq; enim conciliorum propositum fuit, nouum Dei uerbum cudere, sed acceptum à maioribus aduersus hæreticos illud impugnantes uindicare, quem finem conciliorum seruus Dei peregrinus (ita enim se ipsum appellauit) in suo aduersus prophanas hæreseonouationes libro, diserte exposuit: Quid inquit unquam aliud conciliorum decretis enisa est ecclesia, nisi ut quod ante simpliciter credebatur, hoc idem postea diligentius crederetur: &c. Hoc inquam semper, neque quicquam præterea, hæreticorum nouitatibus excitata, conciliorum suorum decretis Catholica perfecit Ecclesia, nisi ut quod prius à maioribus sola traditione susceperat, hoc deinde posteris etiam per scripturæ Chirographum consignauit. Quibus consentanea sunt, quæ in libro de iudiciis Synodorum, siue is Crucigeri siue Melancthonis sit, leguntur, Synodus inquit, non gignit nouum articulum, aut nouam interpretationem sed testis est ueræ & incorruptæ sententiæ, traditæ in scriptis

Vincentius
Lirinensis.

ptis et uoce apostolorum. Neque uerò parum momenti ad deprehendendam ueram & solidam Catholicæ traditionis effigiem, non autem eius inane spectrum, ut suo more ludit castigator, in his tribus notis à Vincentio Lirinensi dicto commemoratis positum est, antiquitatis, uniuersitatis & consensus: quas tamen notas nimis argutè imò uerò sophisticè & pueriliter cauillatur: quæ omnes cauillationes cum ad auctorem potius, quàm recitorem pertineant, ipsum auctorem producemus, ut suis ipse uerbis causam suam aduersus reprehensorem, iam tandem post mille amplius annis extantem tueatur, si primùm illud castigatorem nostrum admonuero, cum dicit non multum apud sanæ mentis homines profecturum malum dialecticum, qui membrum unum in duo discerpar, ipse uicissim meminere, multò minus se apud sanæ mentis homines profecturum, quamuis bonum et excellentem sophisticam, qui benedicta temere conuellat. Esto nihil sit aliud uniuersitas & consensus, quàm uniuersalis consensus, an ideo rei explicandæ causa separatim poni non potuerunt? Quid enim ad rem interest, siue hoc siue illo modo dicas, quænam quæso hæc improbitas est, & cauillandi immoderata libido, tã minuta sectari, & in commetario theologico tam exactam dialecticarum præceptionum observationem exigere? Verùm ipsius auctoris mentem, atque adeo rem ipsam non satis obseruasse uidetur. Nam hæc consensus ab auctore, ut ex eius explicatione patet, nō ad uni-

uniuersitatem tantum sed etiam ad antiquitatem referenda est, ut si hæc breuissimè complicare & cōplecti uelis, dicendum sit, Antiqua & uniuersalis consensio, siue, ut ipsemet auctor in anacephaleosi prioris sui libelli loquitur, uniuersitatis & antiquitatis cōsensio. Sed hæc docendi causa separare maluit, neq; id etiam præter rem, cū re ipsa separentur. Inueniri enim potest uniuersitas sine antiquitate ut Arrianismi tēpore; & antiquitas sine uniuerſitate ut Hebionis insania: & utraq; simul sine consensu, ut diuinitatis & resurrectionis abnegatio: et consensus sine utraq; ut hērefis de baptismo infantium, in quam ingens hominum multitudo consentit, nunquam tamen et nondum per omnes ecclesias dispersa, et ante annos quingentos prorsus ignota, ac primū sub Bernardiæ tē nata uel certè diuulgata, sed mox oppressa, quā nunc proh dolor, non paucis ante annis resuscitatem et renouam uidemus. Sed nūc ipsum auctorem uerbis suis suam causam agentem audiamus (ea autem uerba extant in libro quem pro Catholicę fidei antiquitate & ueritate dissimulato suo, peregrini nomine supposito conscripsit, cū iam ex uariis ut inquit ipse & tristibus militiz turbinibus euolutus, in portum et quietem, ut tunc quidem erat, monasticę et religiosę conuersationis se contulisset. idq; eo tempore cū iam ecclesiam multis et acerrimis, hæreticorum certaminibus defunctam uidisset) uerba eius ita se habēt: Sæpe magno studio et summa attentioequirens à quā plurimis, sanctitate et doctrina præstantibus

tibus uiris, quoniam modo possim certa quadam ac quasi generali ac regulari uia Catholicæ fidei ueritatem, ab hæreticæ prauitatis falsitate discernere, huiusmodi semper responsum ab omnibus ferè retuli, quod siue ego, siue quis alius uellet exurgentium hæreticorum fraudes deprehendere, laqueosq; uitare, & in fide sana sanus atq; integer permanere, duplici modo munire fidem suam domino adiuuante deberet, primò scilicet diuinæ legis auctoritate, tum deinde ecclesiæ Catholicæ traditione. Hic fortasse requirat aliquis, cum sit perfectus scripturarum Canon, sibiq; ad omnia satis superq; sufficiat, quid opus est ut ei ecclesiasticæ intelligentiæ iungatur auctoritas? Quia uidelicet scripturam sacram pro ipsa sua altitudine non uno eodēq; sensu uniuersi accipiunt, sed eiusdem elogia aliter atq; aliter alius atq; alius interpretatur, ut pene quot homines sunt, tot illinc sententiæ erui posse uideatur. Aliter namq; Nouatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arrius, Eunomius, Macedonius, aliter Apollinaris, Priscillianus, aliter Iouinianus, Pelagius, Cælestius, aliter postremò Nestorius. Atq; idcirco multū necesse est, propter tantos tam uarii erroris anfractus, ut prophetica & apostolica interpretationis linea secundum Ecclesiastici & Catholici sensus normam dirigatur. In ipsa item Catholica ecclesia magnoperè curandum est, ut id teneamus quod ubiq; quod semper, quod ab omnibus creditum est; hoc est etenim uerè proprièq; Catholicum. Quod ipsa uis nominis,

DEFENSIO LIBELLI,

nis, ratioq; declarat quę omnia uera ac uniuersaliter cōpre-
hēdit. Sed hoc ita demū fit, si sequamur uniuersitatē, an-
tiquitatem, cōsensionem, Sequimur autē uniuersitatem
hoc modo, si hāc unam fidem uerā esse fateamur, quam
tota per orbem terrarum confitetur ecclesia, Antiquitatē
uerō ita, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos
sanctos maiores ac patres nostros celebrasse manifestū
est, cōsensionē quoq; itidem si in ipsa uetustate omnium
uel certē penē omniū sacerdotum pariter & magistrorū
diffinitiones sententiasq; sectemur, Nō possum hic prę-
terire eiusdē huius auctoris pulcherrimā digressionē qua
& Catholicę traditionis auctoritatē & fidelis expolitoris
diuinarum literarū munus exponit. Enarrās enī hunc lo-
cum Pauli ad Timotheū, ō Timothee depositū custodi.
Quid est inqt. depositū, id quod tibi creditū est, nō quod
à te inuentū, quod accepisti, nō quod excogitasti, rem nō
ingenii sed doctrinę, nō usurpationis priuātę, sed publi-
cę traditionis, rem ad te perductā non à te prolatā, in qua
nō auctor debes esse, sed custos, nō institutor, sed sectator
nō ducens sed sequēs, depositum inquit custodi, Catho-
licę fidei talētum inuiolatum illibatūq; cōserua, quod ti-
bi creditum est, hoc penes te maneat, hoc à te tradat. Au-
rum accepisti, aurū redde, nolo mihi pro aliis alia subiici-
as, nolo pro auro aut imprudēter plumbum aut fraudu-
lēter zramēta supponas, nolo auri speciē sed naturā pla-
nē ō Timothee, ō Sacerdos, ō Tractator, ō Doctor, Si te
diuinū munus idoneū fecerit, ingenio, exercitatione, do-
ctri-

Strina, esto Spiritualis tabernaculi Beseleel, preciosas diuini
 dogmatis gemas exculpe, fideliter coapta, adorna sapienter,
 adiuice splendorē, gratiā, uenustatē. Intelligatur te
 exponente illustrius, quod antea obscurius credebas: per
 te posteritas intellectum gratuletur, quod ante uetustas
 nō intellectum uenerabat. Eadē tamē quę didicisti, ita doce,
 ut cū dicas nouē nō dicas noua. Sed longū esset omnia
 quę huic nostro instituto seruiunt cōmemorare, suffecerit
 autē si huius prioris libri seu cōmonitorii (ut ipse appellat)
 anacephaleosim ut ab ipso auctore est cōprehēsa, in mediū
 adducam. Diximus inquit hāc fuisse semper & esse hodieq;
 Catholicorū cōsuetudinē, ut fidē uerā duobus his modis
 approbent, Primū diuini Canonis auctoritate, deinde ecclesię
 Catholicę traditione; nō quia Canon solus non sibi ad
 uniuersa sufficiat, sed quia uerba diuina pro suo pleriq;
 arbitratu interpretantes, uarias opinioniones, erroresq;
 concipiant; atq; ideo necesse sit ut ad unam ecclesiastici
 sensus regulam scripturę cōlestis intelligentia dirigatur,
 in iis duntaxat pręcipuē quęstionibus, quibus totius
 Catholici dogmatis fundamenta nituntur. Item diximus
 in ipsa rursus Ecclesia uniuersitatis pariter & antiquitatis
 consensionem spectari oportere, ne aut ab unitatis integritate
 in partē schismatis aberrumpamur, aut ē uetustatis religione
 in hæresin nouitates pręcipitemur. Item diximus in ipsa
 ecclesię uetustate, duo quędam uehementer studiosq; obseruanda,
 quibus pœnitius inhærere deberent, quicunque

hæretici esse nolint. Primum si quid esset antiquitus ab omnibus ecclesiæ Catholicæ Sacerdotibus uniuersalis Concilii auctoritate decretum. Deinde si qua noua exurgeret quæstio ubi id minimè reperiretur, recurrendum ad sanctorum patrum sententias, eorum duntaxat qui suis quicq; temporibus & locis in unitate communio- nis & fidei permanentes, magistri probabiles extitissent. Et quicquid uno sensu atq; consensu tenuisse inuenirentur, id ecclesiæ uerum & Catholicum absq; ullo scrupulo iudicaretur. Hactenus ipsum auctorem loquentem audiisti optimè lector, eiusq; sententiam satis intellexisti.

→ Sed ne ipsius proprium esse hoc commentum putes, alios ante ipsum inlignes in ecclesia uiros eandem uiam & rationem commonstrasse paucis indicabimus. Tertullianus itaq; de hæreticorum præscriptione primā hanc notā antiquitatis commendat, cum ait, peræquē iam aduersus uniuersas hæreses præiudicatum esse, id esse uerū quodcunq; primum, id esse adulterum quodcunq; posterius, eodem libro sic inquit: Cæterū quod apud multos unum inuenitur, non est erratum sed traditum. An non hic aperte ad traditionem ueram ab errore discernendā, uniuersitas & cōsensio seu uniuersitatis consensio adhibetur. Basilii quoq; libro de spiritu sancto, ad confirmandam traditionem de glorificatione cum spiritu sancto, quam quòd scripto non constaret, nonnulli infestabantur duas has notas antiquitatem & consensionem adducit, in quibus & tertia continetur. Nam in cōsensio-
ne

ne uniuersitas quoq; intelligitur. Num inquit si uelut in iudicio probatione per scripta destituti, testiū multitudinē uobis produceremus, suffragium uestrum consequeremur? Ego quidem arbitror. Nam in ore duorū uel trium testium stabit omne uerbum. Quòd si etiam diuturnitatem temporis à nobis stare, uobis palam demonstrauerimus, num uobis probabilia dicere uidebimur? Nō posse uidelicet litē hanc iure cōtra nos intendi, persuasiua em̄ quodammodo sunt uetera dogmata, in antiquitate uelut canicie quadam reuerendum quiddam habētia. Tres etiā has notas Catholicæ traditionis in hoc dicto Augustini aduersus Manicheos deprehendere licet cū inquit, Palam est quòd in re dubia ad fidei certitudinem ualeat ecclesie auctoritas, quæ ab ipsis fundatissimis apostolorū sedibus in hodiernum diem succedentiū sibi met episcoporum serie, & tot populorum cōsensione firmatur. Quāuis hic & quarta nota elici possit, quæ est perpetuitas & continuatio doctrinæ, quæ per successionem propagatur, uerū eam noster Vincentius in antiquitate comprehendit. Est igitur in hoc Augustini loco, antiquitas in fundatione, perpetuitas in successionē, uniuersitas in populorum uarietate, cōsensio in multorum approbatione. Ex his itaq; auctoris & aliorum excellentissimorū uirorum illi consentientium uerbis, facillē iudicare potes æquissime lector, quanta sanctissimi & eruditissimi uiri manibus iniuria inferatur, cū puerilibus quibusdam atq; sophisticis argutiis, eius sententia exagitur, cū hac

ipsius distinctione fucus fieri & inanes præstigiæ simplicium oculis obtrudi, ac sub fallaci traditionis titulo confusum chaos obtrudi pronunciat. hoc est ut aperte loquamur, simulator, præstigiator & impostor nominatur. Quamuis autem hæc contumeliæ in ipsum exscriptorem iaci uideantur, tamen constat eas in ipsum potissimum auctorem redundare.

Quod autem fingit roganti quæ sit uetustas cuius decretis parendum sit, auctorem insulas nenias obiecturum, quæ sub Ignatii, Clementis, Lini & similium nomine circunferuntur, falso certè eum ex eorum numero esse suspicatur, qui ambiguus, falsis & supposititiis scriptis nititur. Quamuis enim præstantissimorum quorundam & antiquissimorum monumenta aliqua interierint, tamen adhuc satis multa tanquam è naufragio uel incendio reliqua sunt, ex quibus ueritatis testimonia sumi possunt. Satis autem intelligimus cuiusmodi scripta ab isto notentur, quamuis satis negligenter exempla protulerit. De Ignatii enim epistolis illis duodecim, præsertim quæ Græcè extant, non est quod dubitetur, quarum etiam Eusebius meminit, Lini quod sciam nihil extat nisi quod scripta quædam de passione Petri & Pauli illi adscribuntur. Clemētis ad Corinthios epistolā ab Eusebio cōmemoratā, à Clemente Alexandrino citatā, desideramus. De reliquis quæ Clemētis, Anacleti, Euaristi, Alexandri, Telephori &c. nomine circunferuntur, qui credi possit ut ea homo ueritatis & sinceritatis amantissimus tantopere probet eum
ples

pleraque eorum & olim ab ipsis pontificibus inter apocrypha sint reiecta, & postremis hisce seculis, nostraque etiam ætate, à uiris prudentissimis & doctissimis adiectis grauiissimis & firmissimis rationibus in dubium sint uocata, in quibus est Nicolaus Cusanus uir rerum ecclesiasticarum peritissimus, acerrimique iudicii, cuius hac de re uerba ex libro tertio de concordantia Catholica adscribemus. Sunt inquit, meo iudicio illa de Constantino apocrypha, sicut etiam fortassis quædam alia longa & magna scripta, Sanctis Clementi & Anacleto papæ attributa. Si quis illas scripturas diligenter perlegeret & eorum tempora ad eorum scripta applicaret, ac deinde in opusculis omnium patrum, qui usque ad Augustinū, Hieronymum & Ambrosium fuerunt, ac etiam de gestis conciliorū ubi autentica scripta allegantur usum & memoriam haberet, hoc inueniret uerum: quia nec in illis omnibus scripturis, de illis præfatis epistolis mentio habetur, & etiam ipsæ epistolæ applicatæ ad tempus eorum sanctorum se ipsas produunt & reliqua. Hæc quidem ille, Erasmi uero nostri de his scriptis iudicium omnibus notum est, quare illud adducere nihil attinet. Suspiciosum certè hunc hominem esse oportet, qui tam inepta de auctore libelli suspicetur, cum eius suspensionis in toto scripto nulla occasio offeratur.

Qui eo quo supra diximus modo de traditione & antiquitatis, uniuersitatisque consensu in explicandis scripturis diuinis loquuntur, nequaquam lucem in scripturæ
sum

simplicitate refulgentem ex confusa densaq; priscorū interpretum caligine peti iubent, ut hic suo more cauilatur: sed ueteres diuini uerbi interpretes, facē ad dispellendas tenebras diuinis literis ab hæreticis illatas præferentes, sequēdos esse docent. Neq; uerò est, quod eos qui ita sentiunt tanquam turpitudine aliqua admissa quicquā pudeat: ipsum potius, si quis modo est pudor, cum uir grauis & religiosus haberi uelit, cuius sermonē omnem sale conditum esse conuenit, huiusmodi puerilium ne dicam scurriliū facetiarum merito pudere deberet.

Eiusdē quā hactenus præstitit ingenuitatis & cādoris est, qd hinc, hoc est ex ea ratione tractādē scripturę, quę ex traditione uetustatis sumitur, cabalā ludzorū sectāq; pharisæorum originem traxisse scribit; & ex eadē lacuna, (agnoscis lector modestiam sermonis) emeruisse papatum; neq; alia fultura niri Mahumetis religionem. Vides quos socios papatui adiungat, ludzos effascinos, Pharisęos, & Mahumetanos, quod fortassis ferri poterat, si papatus nomē ad eos tantū qui dignitatis uel quæstus sui causa crassos & manifestarios abusus prætextu Romani pontificis defensos & confirmatos uolunt, omnēq; quod in se est ecclesię instaurationem impediunt, astringeret. At nunc cum papatus nomine uniuersum serē totius occidentis, qui iam olim episcopi Romani administrationi & procurationi subiectus est, Christianismum designet, paulò reuerentius & modestius de eo loquendū uidetur. Sed hic loquendi modus tam inolitus & infixus est

DE OFFICIO PII VIRI.

55

est his hominibus, ut iam radices firmissimas egisse, neque facile euelli & elidi posse uideatur. Quare eo dissimulato ad rem ueniamus. Iudeorum itaque Cabala magis hominum uitio, eius nomine ad ineptissimas nugas abutentium, quam sua ipsius natura & conditione malè audit. Quod idem & aliis præclaris rebus, ut Mathematicæ, Philosophiæ & Dialecticæ accidit. Nam ut doctissimi uiri auctores sunt, uera Cabala nihil aliud erat quam doctrina uiua uoce tradita, continens certissimam mysticorum quorundam diuinæ legis scriptorum interpretationem, quam oraculo diuino Mosem suscepisse, ac deinceps selectis senioribus tradidisse, eoque modo ad posterorū propagatam existimant. Nihil autem aliud Cabale nomine quam huiusmodi traditio declaratur, habetque nomen ab accipiendo, ut hæc à tradendo. Sunt enim hæc cōiuncta, quomodo Paulus inquit, Ego accepi à Domino quod & tradidi uobis. Tradidi uobis quod & acceperam. De hac Cabala & traditione meminit Iosephus cum inquit, Phariseos multas traditiones à maioribus, per manus acceptas tradidisse populo, quæ non sunt scriptæ inter leges Mosaicæ, quibus Sadducæi auctoritatem abrogant, dicentes ea tantum obseruari oportere quæ scripto continentur. De hac Cabala, multa præclare differit Ioannes Picus Mirandulanus, uir uaria multiplicique scientia præsertim abtrusiore illa & reconditiore insigniter præditus, in oratione de homine, eam uidelicet esse ueram diuinæ legis interpretationem Mosi diuinitus traditam:

1. Cor. 11.
2. Cor. 15.

Antiq. Iud.
lib. 13. cap.
18.

N

Cabala

Cabalam id est receptionem ideo dictam, quod non per literarum monumenta, sed ordinariis reuelationum successionebus, alter ab altero quasi hæreditario iure doctrinam illam reciperet. Hanc ab Esdra diuino iussu, habito Septuaginta seniorum consilio in Septuaginta libris comprehensam, ne cum propter exilia, fugas, & captiuitates gentis, institutus ille à maioribus per manus tradendimos seruari cōmodè non possit, cœlestis illius doctrinæ arcana penitus interirēt. Hos cōmentarios hodieq; apud Iudæos magna religione obseruari, sibiq; diligenter esse perlectos atque in illis se non tam Mosaicam, quàm Christianam religionem comperisse: illic de Trinitatis mysterio, uerbi incarnatione, Messiz diuinitate, de peccato Originali, deq; illius per Christum expiatione consentanea Pauli, Dionysii aliorumq; ecclesiasticorum auctororum scriptis extare. Illud quidem certum est, quicquid apud Phariseos rectæ sententiæ ueræq; legis intelligentiæ, id omne ex hac Cabala uel traditione manasse. Ex hac Cabala uaticinium prophetæ, Et tu Bethleem terra Iuda, de Messic ortu intellexerūt. Ex hac Cabala Christus Phariseos tentans sumpsit, Dauidis hunc Psalmum Dixit Dñs domino meo &c. ad Christum referri. Ex hac quoq; Cabala Christus Sadduceos redarguens, scripturā hanc Moïsis, Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, de resurrectione mortuorū interpretatus est. Ex hac Cabala Pharisei à Sadduceis dissidentes, animorū immortalitatē & mortuorū resurrectionē, lege quoq; diuina signi-

significatam crediderūt. Non igitur hac Cabala fascinati fuerunt Iudæi; nec Pharisei legem adulterinis cōmentis contaminarunt; sed hinc potius Sadducei animorū immortalitatē & resurrectionē negarunt, & scripturā ignorasse à Christo dicti sunt, quod nudis scripturæ uerbis affixi, hanc diuinā Cabalam quā illis Christus exposuit, repulerunt. Et Phariseorū omnis error ex eo natus est: quia eam Cabalam uel malitiosē deprauarunt, uel cōtumaciter repulerunt: & eius prætextu abutētes, multas ineptas, imō & diuinæ legi contrarias traditiones excogitarunt. Ita & posteriores Iudæi & Rabini multas absurdissimas fabulas, Cabalæ nomine, quibus reuera miseros effascinarunt scriptis suis prodiderunt, quæ omnia ueræ Cabalæ ueræq; traditioni nihil quicquam derogant. Si etiam tale aliquid apud nostros factū est, nihil ad nos, qui de ueris tantū certisq; traditionibus loquimur. Nō igitur errores & sectæ hinc nascuntur, quum in scripturarū explicatione, huius traditionis subsidiū adhibetur; neq; ea traditio causam ullam præbet ut à puro genuinoq; Dei uerbo deflectatur; sed ideo potius assumitur, ut purus & genuinus scripturarum sensus conseruetur. Quin potius sectarum omnium & errorum causa hinc tanquā è capite ducitur, quod hac perpetuæ traditionis regula & amissi neglecta, unusquisq; pro suo ingenio scripturæ sensum ad suum institutum detorquet.

Quæ deinceps in explorandis quæstionum generibus ab isto scribuntur, pleraque omnia tam aperte

DEFENSIO LIBELLI,

captiosa & sophistica sunt, ut præter solam libelli inspectionem & lectionem æquus & uterque attentus lector aliam nullam responsionem & confutationem requirat. At ipsemet castigat iniquitatem censuræ suæ subinde prodit, cum aliqua è libello (quæ uideri poterat) absurditate producta, eius mitigationem & temperamentum quod statim adiicitur, cum dissimulare non posset, calumniandum suscepit. Ad insigniores igitur aliquot calumnias obiter respondebimus.

In ordine quaestionū, quæ ad doctrinam pertinet tertio loco constituitur ea doctrina, quæ ab omnibus ecclesiis uel maiore eius parte est recepta, & probabilibus rationibus è sacris literis confirmata. Hanc pio cuique suscipiendam existimat; quamuis ingeniosis hominibus, rationes occurrere possint, quibus probabiliter, refutetur. Ad quod doctrinæ genus auctor hæc & huiusmodi referenda intellexit. Animas beatas corporibus solutas, statim diuina uisione frui, quod Ioannes xxii. negauit. Angelos & beatorum hominum spiritus, qui iam diuina uisione fruuntur, pro conseruis, uel (ut ita dicam) commembris suis, in terra peregrinantibus apud Deū intercedere, quod Zuuinglius improbauit. Animas è corporibus excedentes, statim à Deo, uel suppliciis æternis uel cœlesti regno adiudicari; quod Græcis neque in hunc usque diem, olim nec Latinis quidem omnibus uidebatur, & si qua his similia sunt. Hanc doctrinam igitur suscipiendam auctor monet, quod iam ab omnibus penè ecclesiis sit recepta: addit autem, &

pro

probabilibus è sacris literis rationibus confirmata. Hoc
 temperamentum de confirmatione è sacris literis, nu-
 gas hic noster appellat. Quid ita? Quod nulla tam crassa
 in quaestionem ueniat absurditas, cui non hac ratione co-
 lor aliquis è sacris literis induci possit. Quin potius hæ
 uanissimæ nugæ sunt. Nam si tam crassa sit hæc absurdi-
 tas, haud dubiè apertis diuinæ scripturæ testimoniis con-
 futabitur. Quomodo igitur probabiles rationes dici po-
 terunt, quæ apertis diuinæ scripturæ testimoniis aduer-
 santur? At si hoc temperamentum non sufficit, adde &
 illud, Et apertis diuinarum literarum testimoniis non
 repugnât. Quòd si cui nec illud satisfacit, iam cū Bucero Commenta.
in Matth.
cap. 11.
 illi reserit, qui monet ex hoc consensu ecclesiæ non esse
 cuiquam terendū, ne impia hominum cōmenta sibi ob-
 trudantur. Illa enim semper hac nota deprehēdi. Quod
 expressis scripturæ oraculis ex diametro repugnent.
 Quod exempli loco adfert, Missam sacrilegiū dici, quod
 in eo fingatur Christus immolari, de eo nō est nunc di-
 sputandi locus: hoc certè constat, hanc loquendi for-
 mam, ut in legitima celebratione corporis & sanguinis
 Domini (quæ iam inde usq; ab Ambrosii ætate Missa no-
 minatur) in qua immolationis Christi in cruce factæ
 memoria representatur, Christus offerri & immolari di-
 catur, non esse nuper in aliqua ecclesiæ parte repertam:
 sed iam olim à grauissimis uiris utriusq; orientis & occi-
 dentis ecclesiæ, summo consensu ursurpatam, & si rectè
 explicetur, quod ab illis doctissimis uiris fir, nihil habe-

re, quod diuinis literis aduerfetur. Testimonia uerò illa quorum meminit, quibus id probetur, nō à nuper exortis, leuibus, indoctis & impuris papistis; sed ab antiquissimis, grauissimis, doctissimis, sanctissimisque scriptoribus, in hanc sententiam esse producta: quod si opus sit facile ex Iustino præsertim & Cypriano demonstrare possimus. Non igitur fatuitas est, hæc testimonia pro comprobando mystico sacrificio produci; nisi fortè hi grauissimi uiri ab eo fatui iudicentur; quos cum multis aliis eruditione & pietate prestantissimis, his testimoniis, ad comprobandum mysticum in legitima administratione sacramenti Dominici corporis, sacrificiū, ufos constat.

Miror aut cur illud reprehendat, quod dicitur nō esse pugnaciter agendum in confutatione earum quæstionū quæ iam receptæ sunt, etiam si neque tam clari scripturæ testimoniis, neque tam firmo & antiquo ecclesiæ consensu nitantur, modo diuinis literis manifestè non repugnent. An non idem à Bucero dictum fuisse supra ostendimus, eūdem ait: Impia hominum commenta hoc modo deprehendi, quod cum expressis scripturæ oraculis ex diametro pugnent. Quæ igitur à multis & grauib; uiris receptæ sunt: neque apertis scripturæ oraculis confutari possunt, non statim inter impia hominum commenta reiciici debent; neque de iis temerè odiosum certamen quoquam suscipiendum erit. Modestius autem uir quidam eruditus, ex eo hominum ordine qui protestantes uocantur, cum de sanctis hominibus iam Christo

Ioachim
Camerarius, de
pijs Catholi
ca ecclesia
precib;

sto

sto fruētibus loquitur, pia inquit affectio erga illos, & uotum communium precum non possit ut opinor, damnari: cum neque aduersetur doctrinae ueritatis celestis, & exempla uetustatis extent. Nimis autem ineptum est, quod hic noster adorationem Baalim hac ratione defendi posse scribit, quasi non satis manifestè in scripturis sacris alieni Dei adoratio prohibeatur.

Cum in libello dicitur, si qua sententia iam omnino recepta, minus alicui probabilis uideatur, de ea tamen non passim neque odiosè contendendum, sed cum eruditis uiris placidè inquirendum, nescio quam hic arrogantiā obseruarit. Affirmat non esse dubium quin uerborum blanditiis mali grauitatem extenuet, dum falsa, peruersa aut uitiosa commenta, sententias minus probabiles appellat. At quis spiritus tibi hanc auctoris mentem fuisse reuelauit, ut nomine minus probabiliū sententiarum falsa, peruersa & uitiosa commenta intellexerit: nisi is spiritus, qui etiam rectè & simpliciter dicta falsis suspicionibus deprauare consueuit. Certè auctor ipse inter sententias minus probabiles, & eas quæ diuinis literis & ueteris ecclesiæ traditioni aduersant (ea enim sunt falsa, peruersa & uitiosa commenta) manifestè distinguit. Ac si scire uis quid hoc loco nomine sententiarum huiusmodi, quæ quamuis receptæ sunt tamen alicui minus probabiles uideri possint, auctor intellexerit, ego tibi paulò sincerius & uerius auctoris mētem declarabo. Recepta est iam olim sententia, & Augustini omni.

omniumq; eius & sequentium ætatū consensione firma-
ta, infantes etiam Christianorum, qui citra baptismum
moriuntur, æternis suppliciis damnari, uel certè regno
Dei in perpetuum excludi. Quid si cui hæc sententia du-
 rior minusq; probabilis uideatur, & probabilibus rationi-
 bus moueatur, ut existimet huiusmodi infantes qui iam
 uoto & uoluntate parentum Deo ad baptismum oblati
 & consecrati sunt, si ante expirent, quàm baptismi sacra-
 mentum cõsequi possunt, à Deo recipi, & à baptismi gra-
 tia, à quo non uoluntate sed necessitate prohibentur non
 excludi, sed uorum & uoluntatē pro facto deputari? Quo
 modo sine dubio adultis sublata baptismi facultate fides
 & baptismi uotum pro baptismo deputatur, & infantibus
 Hebræorum ante octauum diem mortuis fides parentū
 ad ipsorum salutem suffecisse putatur: qua in sententia
superiore seculo fuit uir doctiss. Ioan. Gerson, & nostra
ætate uir acutissimus Thomas Caietanus. Quod cū ita
 sit, existimamus multo eum qui ita sentiat, rectius pru-
 dentiusq; facturum, qui de hac sua opinione atq; senten-
 tia cum doctis uiris & ingenii moderatioris inquirat, &
 placidè moderateq; disceptet, quàm qui eam palsim & con-
 tentiosè apud quosuis obtrudat & aliter sentientibus per-
 tinaciter & odiosè obluetetur. Quam quæso hic æquis-
 sime lector arrogantiā & non potius summam mode-
 stiam animaduertis? At uideat prudēs & pius lector quid
 de his iudicandum sit, qui salutem huiusmodi infantium
 • ut certissimum fidei articulum publicè priuatimq; per-
 tina-

inacisimè tumentur, idq; noua & inaudita ratione, cum promissionem firmamētumq; salutis huiusmodi infan-
tium nō ad baptisimi gratiam, ut omnes ecclesiastici, sed ad generationem & ortum carnalem referūt; & quod intolerabilius est, contrariam sententiam tam multorum & antiquorum patrum testimoniis firmatā, ut grauissimū & intolerabilē errorē, publicis scriptis & cōcionibus insectantur.

Parem hic animi cādorem adhibet, cū & illud arrodit quod in libello uerissimè dicitur. Quæ probabilibus rationibus doctorum hominum in utramq; partem differūtur, de iis liberam esse cuiq; quid uelit sequendi potestātē, quo dicto asserit curiosis & proteruis hominibus plus licentiæ quā par sit concedi. Quā autem id falsò asserat exemplo id manifestum fiet. De origine animæ crudita & graues extāt iam olim hominū in utramq; partem disputationes, aliis arbitribus eas ex traduce propagari, quam sentētiā ut à primordiis fidei acceptam, Aethiopes hodie constanter retinent: aliis asserentibus animas singulas à Deo creari & corporibus iam conformatis infundi, quam sententiam iam maxima pars scholasticorum doctorum sequitur. Quid hic quæso periculi est, si dicamus unicuiq; fas esse citra odiosam contentionem & pertinacem asseuerationem utrum ex iis uelit, eamq; quæ sibi magis probatur sententiam sequi.

Nunc ad eas tandem sententias uentum est, quæ diuinis literis & ueteris ecclesiæ traditioni aduersæ postremis

DEFENSIO LIBELLI,

his temporibus per errorem, imperitiam uel ambitionem inuectæ sunt. Eas libelli auctor ita cauendas nō negat, ut tamen priuato homini temerè apud quosuis de iis contendendum non putet, ubi certa sit offensio, utilitatis & profectus nulla spes. Adiunxit autem tres Christianæ prudentiæ regulas, quarum prima est, non temerè & passim ubiq; dicendum quicquid sentias; altera, nunquam dicendum contra quàm sentias; tertia, ubi gloria Dei & proximi utilitas postulat, liberè & constanter dicendum quod sentias. Atq; his cautionibus et præscriptionibus omem se calumniæ aditum interclusisse ut nulla ad eū parte adspirare possit, putabat. Sed castigator noster, qua est subtilitate, rimas adhuc aliquot, per quas penetraret, inuenit. Primum quod errores & corruptelæ quæ ut fermentum uitandæ monentur, ad postrema hæc tantum & corruptissimæ tempora restringantur. Quasi uerò hæc postrema tempora triginta tantum aut quadraginta annorum spatio definiantur. Certè consueuerunt ipsi suas sententias piæ uetustatis patrocinio & testimonio commendare: Papisticos autem, ut uocant errores nouitatis nomine condemnare: ut qui à trecentis uel quadringentis circiter ab hinc annis ab indoctis sophistis uel ab auaris & ambitiosis pontificibus inuecti sint. De istis erroribus non est nunc hic disputandi locus. Grauis enim res est, & diligētior inquisitione opus habet. Illud tantum hoc loco admonendum, nonnulla ab his pro capitalibus & exitalibus erroribus damnari, quæ si res
 æt

At æstimentur, tam grauiter damnanda non sunt: cum
 & antiquitus per omnes ecclesias sint recepta & diui-
 nis literis non aduersentur, imò probabilibus rationi-
 bus ex iisdem diuinis literis non destituantur. Quem-
 admodum contrà fatendum est piè initio receptis & cre-
 ditis, postea superstitiosas opiniones & obseruationes
 accessisse, quas nonnulli ecclesiasticæ auctoritatis præ-
 posterè studiosi, defendendas sibi putauerunt, cuius
 rei exemplum in cultu et ueneratione sanctorum, cui *Inuocatio*
 hic fit mentio maximè cernitur. Nam ueteres addu-
 citi scripturæ testimoniis et exemplis, quibus manife-
 stum est preces iustorum hominum pro aliis susceptas
 plurimum apud Deum ualere, adhuc certo persuasi ho-
 mines non extingui morte, sed Christo coniunctos bea-
 tam uitam agere: eorum quoque precibus in cælo regnan-
 tium, se in hac uita peregrinantes iuuari magnopere op-
 tarunt ac postularunt: atque uotum illud suum ac desi-
 derium uel omnes in uniuersum, uel nominatim quoque
 aliquos ex iis, tanquam spiritu & animo præsentis appella-
 lando, tum in publicis tum in priuatis precibus declara-
 runt: non quo illos mediatores summos et propitios
 res apud Deum constituerent: sed ut precibus illorum,
 quas plurimum apud Deum ualere credebant, nostris
 quoque precibus adiunctis, facilius à Deo patre per uni-
 cum mediatorem et propiciatorem CHRISTVM,
 quod uellent impetrarent. Quomodo Chrysostomus,
 Quando, inquit, quod ex nobis est simul offerimus,

Quest. 9.
 art. 1.
 art. 4.

& accedit intercessio sanctorū, plurimum nobis confert. Neque per hoc puram & legitimam Dei inuocationem ullo modo corrumpi censebant, non sanè magis quàm cum in hac uita exemplo apostolico, fratres nostros Christianæ professionis uinculo nobis coniunctos impensius & enixius obsecramus, ut nos precibus suis apud Deum laborantes adiuuent. Hoc autem uel ipsi scholastici uiderunt, in quibus Alexander Alesius disputans de eo qui sit orandus, solum Deum simpliciter orandum & inuocandum asserit, ut à quo solo sit omne bonum, sanctos uerò magis se habere ex parte orantium quasi coadiuuantes, quàm illius qui oratur. Hec nemo sanus impietatis damnare poterit. Sed hominum superstirio hos limites paulatim excelsit. Tantum enim hæc sanctorum interpellatio excreuit, præsertim uirginis matris, ut aduocati & mediatoris Christi officium propemodum obscurarit. Maiore enim studio, & pleniore fiducia plerique matris & aliorum sanctorum, quos sibi patronos & aduocatos delegerunt, nonnunquam etiam obscurorum & incertorum, quàm ipsius Christi patrocinio & intercessioni se commendarunt, ac proprios Christi, tantquam iam aduocati & intercessoris officio defuncti titulos, ad matrem tantquam potiore uel ceterè leniorem & mitiorem transtulerunt. Neque id à uulgo tantum imperito factitatum est, sed etiam doctorum Theologorum scriptis & concionibus comprobatur. An nō aperte scribit Gabriel Biel uir alioqui non indoctus nec ineptus,

in Cano.
 Lect. 90.

epus patrem celestem dimidium regni sui dedisse bea-
tiſſimæ uirgini cœlorum reginæ, idq; in Ester significa-
 tum fuiſſe, cui dictum ſit ab Aſſuero, etiam ſi dimidium
 regni mei petieris dabitur tibi; ita patrē cœleſtem cū
 habeat iuſtitiam & miſericordiam tanquam potiora re-
 gni ſui bona, iuſtitia ſibi retenta, miſericordiam uirgini
 matri conceſſiſſe. Eandem ſententiam ab inſigni quo-
 dam Theologo publicè aliquando pro concione Lute-
 ciæ Pariſiorum proponi audiui. Eadem in urbe cū ado-
 leſcens quidam ad ſupplicium illud exquiſitum & hor-
 rendum fidei nomine duceretur; ac palo inſpecto ſubin-
 de exclamaret, Domine Deus habe miſerationem mei,
 magni quidam nominis Theologus mulē inſidens, iden-
 tidē increpantis uoce & geſtu occlamauit, dic inquit Ma-
 riamater gratiæ, mater miſericordiæ &c. Sancta Maria
 ora pro me. Hęc & ſimilia plura proferri poſſint, ut quod
 nonnullis in locis in precibus eccleſiaſticis canitur. *Ora*<sup>In proſa eius
initium. Ma-
ria precatio.</sup>
 patrē et iube filio. Item: O felix puerpera/ noſtra pi-
 ſcleratiore matris impera/redemptori. Hęc ut colorem
 aliquem inuenire poſſint, eiufmodi tamen ſunt, ut piæ
 aures non immeritò offendant; et ab optimis quibuſq;
 & minimè ſuperſtitioſis improbantur. Quinetiam pu-
 blicè ab iis quorum ad officium hoc ſpectat, corrigenda:
 ac ſanctorum et imprimis uirginis matris ita ueneratio
 cōmendanda, ne Chriſti ſeruatoris honori aliquid dero-
 getur, neue (ut Bonauēturæ uerbis utamur) dum matris
 excellētia ampliatur, filii gloria minuatur, & ſic in illo<sup>In Terz. diſt.
3. q. 3.</sup>

mater prouocetur, quæ magis uult filium extolli quàm
seipsam, utpote creatorem creatura. Et mox, obiicienti-
 bus quod honor matris referatur ad filium, respondet
 idem ille Bonauentura. Verum id quidem esse, non ta-
 men ex eo sequi, quòd omnis honor qui attribuitur fi-
 lio, tribuendus sit matri: quia sic non esse filium hono-
 rare, sed potius filio contumeliam facere, dum honorem
 ipsi debirum quis alii attribueret. Hæc ille & quidem piè,
 quæq; aliorum incommodè dictis corrigendis rectè op-
 poni & adhiberi possint. Verùm illis tam absurdis erro-
 ribus alii offensi, nō se intra abusuū & superstitionum
 reprehensionem continuerunt, sed simpliciter omnem
interpellationem sanctorum cum Christo regnantium
impietatis, blasphemiz, & idololatriæ damnauerunt: ac
ut eam magis odiosam ac tetram redderent, sanctos iam
beato zuo cum Christo fruētes, mortuos homines, præ-
ter ecclesiæ consuetudinem appellarunt. Atq; hanc mor-
 tuorum, ut uocant, appellationem inter præcipuos erro-
 res Papisticos, ob quos uidelicet illorum communio fu-
 gienda sit, posuerunt. Eam potissimum damnationis
 huius sententiam adferentes, quòd per eam pura, & legi-
 tima Dei inuocatio corrumpatur: & ad homines mor-
 tuos gloria soli Deo debita transferatur, cum iam supra
 satis ostenderimus, hac sententia si rectè intelligatur &
 usurperur, nihil Christi officio, & gloriæ Dei derogari:
 cū & Christo ueri intercessoris & capitis ecclesiæ ac uni-
 ci redemptoris ac propitiatoris officiū relinquatur: & ora-

tionis omnis ad Deum tãquam ad unicum fontem & largi-
torem omnis boni referatur. Quare & principibus in ea
societate uiris aliquando hæc sententia non tam absurda
uisa est. Lutherum & Oecolampadium omitto, quorum
aperta testimonia proferri possint: unū modò Bucerum
proferam, qui in defensione ad Abrincensem Episcopum
sic loquitur. Si quis perpenſa infinita illa Dei in sanctos
indulgentia & facilitate & simul illorum in nos miseros
adhuc conseruos suos & cõmembra charitate, animi ar-
dore huc prorumpat, ut illos ceu præsentes præsens ap-
pelleret, proq; se intercedere Deū roget, id licet in nulla scri-
ptura doceatur, si sic tamē fiat, nulli damnamus. Huius-
modi enim primū ipsum Deum orāt, & tota fiducia Dei
bonitate & Christi, merito nitunt. Sanctos uerò inuocāt
ut unā orent, nō ut pro se orent, ipsis orare aut nō auden-
tibus aut negligētibz. His certē multū dissentanea sunt
illorū scripta, qui hanc appellationē sanctorū quocunq;
tandē modo fiat, blasphemiaz & idololatriæ cõdemnant.
Sed de hac re obiter dixisse sufficiat, ut intelligamus non
rectē à plerisq; nec eodē ab omnibus modo falsas istas &
impias doctrinas æstimari. Indignū autem refutatu est,
quod enumerationē illam per errorem, imperitiā uel
ambitionē doli insinulat: neq; em̃ qui causas aliquot er-
rores aut facti alicuius adducit, reliquas excludit, sed po-
tius reliquas eiusdē generis in iis intelligi & includi uult.
Nō igitur negare uoluit auctor errores aliquos per auar-
itiam uel per uasfriciem obrepere potuisse.

Iure

Iure se reprehendere putat quod dicitur, ita doctrinam palam impia fermentum cauendum, ut tamen non temere apud quosuis de eo contendatur: quo quid uerius & sanius dici potuit: Præsertim cum de homine priuato loquatur; & expresse addatur, ubi certa offensio, utilitatis, nulla spes: & regula proponatur, ubi gloria Dei & proximi utilitas postulat, liberè et constanter dicendum esse quod sentias. Mirum autem cur dicat calliditatem laudari, cum dicitur. Non passim et ubiq; dicendū esse quicquid sentias. Quid, an non extrema temeritatis est passim & ubiq; sine ullo hominum et temporum delectu, quicquid sentias effutire? Est igitur hoc Christiane prudentiæ proprium & præcipuum officium, neq; solum à priuatis sed ab ipsis quoq; diuini uerbi ministris obseruandū. Idq; mādato & exemplo Christi et Apostolorum cōprobat. Prohibuit em̄ Christus sanctum dari canibus, et de doctrina sua à pontifice interrogatus obtinuit. Quare rectè ab Augustino differitur, aliud esse uerum occultare, aliud falsum dicere uel mentiri; illud enim nō semper uitiosum esse, hoc uerò semper. Sic enim de uerbis Domini scriptum reliquit. Quoniam potest nōnullos Dei præceptis obtemperare cupientes nomē simplicitatis decipere, ut sic putent uitiosum esse aliquando uerum occultare, quomodo uitiosum est aliquādo falsum dicere, rectè subiūgit. Nolite sanctum dare canibus: quia Dominus quamuis nihil mentitus sit, uera tamen aliquando occultare se ostendit, dicens. Adhuc multa habeo

leo nobis dicere, Ibidem: Qui ergo mundum & simplex cor habet, non debet sibi reus uideri si aliquid occultet, quod ille cui occultat, capere non potest, nec ex eo arbitrandum est licere mentiri: non enim est consequens ut cum uerum occultatur, falsum dicatur. Hactenus Augustinus. Si ergo uerum occultare licet, etiam ubi occasio aliqua eius proferendi offerri uideatur, quanto magis tacere licet ubi non modò utilitas nulla inuitat, sed certa etiam noxa & offensio expectatur.

Hactenus in iis quæ doctrinam spectant ^{De ceremoniis & ritibus ecclesiasticis.} uersati sumus; nunc quem candorem & qualem tandem æquitatem in explorandis iis, quæ de ceremoniis & traditionibus ecclesiasticis ad disciplinam populi Christiani pertinentibus dicta sunt, adhibuerit, uideamus. Primum itaq; scribit auctor libelli sacramenta à Christo instituta, castè & integrè obseruanda, nihil ut eorū institutioni rãquam mutilis & imperfectis addatur, neq; ut superfluis detrahatur. Hoc cum simpliciter reprehendi non possit, aliud quod mox subicitur dictum inuadit, quo scribitur, Apostolis, eorūq; successoribus ius potestatemq; cõcessam esse, ut pro tempore, & utilitate ecclesiæ ritus quosdam instituerent, quibus in publicis illis ecclesiæ conuentibus sacramenta illa diuinitus instituta administrarentur. An hic quicquam animaduertis cãdide lector, quod non & uerissimum sit, & à grauissimis uiris & ducibus illius etiam societatis confessum & affirmatum: Cuius rei exempla proferre haud difficile esset, nisi prolixitas prohibe,

liberet & minus necessarium esse scirem. Quis enim un-
 quam non ingenuè agnouit, in celebratione publica sa-
 cramentorum, iam inde ab ipsis apostolis, & antiquissi-
 mis ecclesiarum temporibus, ritus quosdā ad ordinis & de-
 cori in iis conuentibus conseruationem, & ad dignitatis
 & uirtutis illorum cōmendationem & explicationē, in-
 stitutos, & summo cōsensu per uniuersas totius orbis ec-
 clesias obseruatos fuisse. Quid, an hæc pugnare putas &
 contradicere iis, quæ supra a firmata sunt, nihil sacra-
 mentorum institutioni tanquam mutilatis & imperfe-
 ctis addendum? atqui hoc castigato noster persuadere
 conatur. Verum uel pueri primis dialecticæ elementis
 imbuti faciliè hoc sophisma deprehendent, & prauè ui-
 troseque hunc elenchum institutum esse clamabunt. Non
 enim hæc re ipsa pugnantia sunt, nihil addi licere sacra-
mentis diuinis, & addi licere, modò illud diuersa ratio-
ne fieri intelligatur; uidelicet nihil addi licere, quo sa-
cramenta ut mutila suppleantur; addi uerò licere, qui-
bus homines ad sacramenti dignitatem considerandam
excitentur & commoueantur. Verum qua parte eum cal-
 ceus urat satis apparet, cum de quibus additamentis lo-
 quatur mox apertè declararet. Agnoscit uetustam esse ori-
 ginem exufflationis, Chrismatis, & cerei paschalis, qui-
 bus accesserit sputum sale mixtum, aliaque, ut inquit,
 insulsitates. De hoc sputo, cui iniquior esse uidetur, ali-
 as erit dicendum. Non autem sine magna contumelia
 antiquitatis & totius priscæ ecclesiæ, hanc & eius simi-
 les

DE OFFICIO PII VIRI.

225

le ceremonias, insulitates appellat. Cur autem non
 his modò quæ leuiiores uideri poterant, sed antiquissi-
 mas illas & sanctissimorum uetustissimorumq; patrum
 testimoniis commendatissimas, exufflationes & Chris-
 matis ceremonias repudiauerint, ipsi uiderint: illud
certè tolerandum non est, quod non modò illas ut mi-
nus utiles uel superuacaneas omiserunt, sed ut ineptas,
ludicras, ridiculas, imò noxias & perniciosas plerique
damnandas & profligandas ducunt: eosq; qui eas antiqui-
tatis reuerentia, & præsentis ecclesiæ charitate, ac publi-
ce pacis studio adducti colunt atque obseruant, ut Papi-
stas et Antichristianos insectantur: quæ insectatio non
modò ad præsentem ecclesiam, iam proh dolor mul-
tis sordibus inquinatam, sed ad uniuersæ ecclesiæ, qua-
tenus rerum ecclesiasticarum memoria repeti potest, in-
famiam et contumeliam pertinet. Rectè autem uidit, ad-
 uersus eos qui contumaciter hæc repudiant, uno uerbo
 litè dirimi et finiri posse, si dicatur, optimo consilio, Chri-
sti institutioni hæc à maioribus adiuncta fuisse: quæ sen-
 tentia ut uerissima et certissima est, ita qui eam negant,
 summa impudètia et extrema arrogantia, maioribus no-
 stris ignorantiam et stoliditatem, imò temeritatem et
 blasphemiam impingunt, qui sacramenta diuina quasi
per se frigida et imperfecta, his additamentis et huma-
nis inuentis corrigere et perficere uoluerint: Christoq;
quodammodo incogitantiam et negligètiã exprobra-
rint. Atqui pii homines, et de maiorum institutis sincere

reuerenterq; iudicantes, facile uident & ex ipsorum Scriptis obseruant longè alio consilio has caeremonias à maioribus institutas. Quare & hi qui inter istos saniores & moderatiotes fuerunt, longè mitius et religiosius de huius generis caeremoniis senserunt. Ac imprimis operæ precium me facturū puto, si huius hominis importunitati excellentissimi & nominatissimi inter ipsos & summæ auctoritatis uiri sententiam opposuero, is erit Martinus Bucerus, cuius hæc sunt uerba: Exorcismi, exufflationes, Chrismi, alba uestis, benedictio aquæ baptismatis, et si quos alios ritus ueteres ad baptismum usurparunt, ubicunq; adhuc in uera fide absq; ulla superstitione seruantur, pro bonis & pijs exercitiis habeantur, Idem. Cōsulit inquit esset, si in essentialibus articulis religionis conciliatio fieri possit, ut etiā in his & similibus ritibus, quos uetus ecclesiæ communiter & singulari attentione coluit, cōformes nos exhibeamus. Hæc certè uerba et maiorem reuerentiam erga hæc maiorum instituta declarant, longeq; meliorem firmæ concordie spem ostendūt. Impudens igitur calumnia est, oleum & cereum aliter adhiberi non posse, nisi Christo incogitantia exprobretur, qui nō satis prouiderit hisce materiis non minus quàm aqua, spiritus sancti gratiam representari debere. Neq; enim eorum qui hæc adhibenda primū instituerūt, longōq; tempore in hanc usq; ætatem adhibuerunt, ea mens fuit, ut iudicarent ea ad sacramenti huius substantiam & perfectionem necessaria esse, uirtutemq; aliquam baptismo addes

In libro Gen
uonice scri
pto Lypfla
anno 1530.

addere, sed ut his signis tanquam uisibilibus uerbis, ut ab Augustino appellantur, homines de sacramenti huius conditione, dignitate et uirtute admoneantur; quando ita comparatum est, ut plerumque homines magis signis in oculis incurrentibus, quàm uerbis aures perfonantibus moueantur. Quamuis non satis deplorari potest nostri temporis corruptela, quo sacramentū hoc negligentissimè & indignissimè fere administratur. Nulla enim uel certè minima in eius administratione reuerentiā adhibet, nulla institutionis præsentium ratio habetur, cæremoniæ omnes ut muta & inania simulachra exhibentur, quo fit ut apud alios in ludibrium et contemptum, apud alios uerò in abusum et superstitionem abierint. Hæc quæ uitio hominum accidunt, utinā corrigantur, sperarem inter faniores de ipsis cæremoniis ad legitimū suum et primum usum restitutis non tantam contentionē fore.

In rituum et cæremoniarum diuisione monet libellus quasdam cæremonias per uniuersum orbem iam inde ab ipsis ecclesiæ initiis summo consensu obseruatas, et ad nos usque propagatas fuisse, quarū cū rationes perpetuæ sunt, perpetuam quoque obseruantiam esse conueniat. Mox uerò addit, ex iis qui per uniuersum fere orbem iam olim obseruabantur ritibus, nonnullos desuetudine paulatim abrogatos fuisse; atque exempli gratia triplicem huius abrogationis causam apponit: uel quia nō tantum momenti habere putabantur; uel quia temporum commutatione utiles esse desierunt uel quia populus

DEFENSIO LIBELLI.

si intemperantia in abusum uenerant. Hic castigato-
 dum in seipso quaerit, et pugnam ostendere conatur, ubi
 non modò pugna nulla, sed etiam summa consensio est.
 Si quis enim candidum animum adhibuerit, non modò
 hæc non pugnantia, uerum etiam maximè consentanea,
 nec consentanea tantum, sed etiam consequentia esse de-
 prehendit. Nam ex traditionibus & caeremoniarum ob-
 seruationibus, quæ ob antiquitatem ad apostolos refe-
 runtur, quasdam uidemus in hunc usq; diem summæ re-
 ligione ab omnibus gentibus Christiani nominis cul-
 tas & obseruatas: quasdam uerò desuetudine paulatim
 abolitas: nonnullas uero quibusdam locis commuta-
 tas: cuius rei quæ alia causa est, quàm quòd ratio ob
 quam initio caeremoniarum huiusmodi institutæ sunt & in-
 ductæ, in illis firma & immota permanserit, in his uerò
 debilitata uel extincta uel commutata sit. Consequitur
 ergo si huiusmodi consuetudines & caeremoniarum ideo
 perpetuam obseruationem retinuerunt, quod earum
 rationes perpetuæ sint, ut quarum caeremoniarum non
 sit perpetua ratio, earum neque perpetuam esse obser-
 uantiam necesse sit, sed ratione cessante & ipsam caer-
 moniam seu consuetudinem, quæ legis instar habet, ces-
 sare posse. Porro rationem hic intelligi existimo utili-
 tatem, quæ non modò in fine utili ad promouendâ in po-
 pulo pietatem, sed etiam in accommodatione & colla-
 tione ipsius caeremoniarum ad eum finem, spectatur: uideli-
 cet si ea actio & obseruatio momentum aliquod & pon-
 dus

DE OFFICIO PII VIRI.

107

dus ad eum finem consequendum obtineat, ut exempli
 causa Aniuersaria Paschæ, id est, Dominicæ passionis et
resurrectionis obseruatio, quæ non tantum in memoria
 eius quod mortuus est Christus et resurrexit, sed etiam
 in sacramento quo transitus è uita mortali ad uitam im-
 mortalem significatur ab omnibus, quæ patet nomen
 Christianum gentibus celebratur. Atq; hic finis, id est,
 memoriæ Dominicæ resurrectionis et sacramenti hu-
 ius felicitis transitus frequens repetitio, quàm sit utilis du-
 bium non est: ad eum uerò finem plurimum conducit,
 si in singulos annos sub ipsum quo resurrexisse creditur
 diem, celebris populi conuentus habeatur, atque in eo
 conuentu psalmis, hymnis, canticis, lectionibus sa-
 cris et earum expositionibus, adhuc mysteriorum di-
 uinorum, solemniore participatione ac splendidiore
 quadam sacrarum cæremoniæ publicæ in C H R I-
 S T O lætitiæ significantium pompa, tanti benefi-
 cii memoria, tantæ quæ eo beneficio nobis partæ beati-
 tudinis sacramentum, fideli populo inculcetur & quo-
 dammodo representetur. Eadem ratio in aliis quo-
 que ecclesiasticis ritibus in hunc usque diem inde us-
 que à primis ecclesiæ C H R I S T I temporibus ubi
 que seruatis facilè perspicitur & explicari possit: cuius-
 modi sunt celebratio Dominicæ Ascensionis, Aduen-
 tus Spiritus sancti, Natalis dominici, Ieiunii uel absti-
 nentiæ quadragesimalis, Exorcismorum, abrenun-
 ciationum & cõsignationis in baptismo, psalmodiarum &
 hymnorum.

hymnorum decantatio, solennium precum et lectio-
 num in sacra synaxi recitatio, mulierum uelatio et silen-
 tium in ecclesia, facinorosorum hominū à fidelium cō-
 munionē legitima separatio: hæc enim omnia perpetu-
 am habent rationem, quare non mirum si earum quoq;
 obseruatio perpetua fuerit. De superstitionibus et abusi-
 bus quæ pastorum negligētia et imperitia, et populi ma-
 litia in eas irrepserunt, nihil nunc aliud dicimus, quā nos
 cum optimis quibusq; eas defendere nolle: sed prudenti
 consilio, eas omnes abusiones ab iis remoueri et tolli sum-
 mopere cupere, & quantum in nobis est, suadere, neq; ta-
 men propter agnatum & inductum rei per se bonæ ui-
 cium, rem ipsam abiiciendam ducimus; sed ad rem uti-
 lius conseruandam, uitia tollenda & rescindenda puta-
 mus. Porro cæremoniæ quædam & ritus sunt antiquissi-
 mi quidem, & aliquanto tempore per ecclesias latè usque
 patri, quos paulatim obsoleuisse & in desuetudinem uenisse
 uidemus; ex quibus alii prorsus extincti sunt, aliorū
 uestigia adhuc tantum quædam & lineamenta seruan-
 tur. Horum ab libelli auctore tria genera commemorā-
 tur, quorum primum est eorum in quibus non tantum
 momenti putabatur, ut omnino eorum obseruatio tam
 accuratè retinenda uideretur; cuius generis est illud,
 quod à Tertulliano & Hieronymo adfertur, de prę-
 2 statione lactis & mellis post baptisimū, ad infantis ut in-
 quit Hieronymus significationem: qui ritus ad illud Pet-
 ri alludebat, Quasi modò geniti infantes lac et mel con-
 cupi-

explicite &c. Item non gemiculandum dominico die, &
per omnem Pentecosten, hoc est, quinquaginta illos à
Pascha ad Pentecosten dies, sed stādo orationē faciendā,
cuius ut apostolicæ habitæ, & in synodo Nicena cap. xx.
constitutæ, & diuina ecclesiarum consuetudine firmatæ
obseruationis, nullum nūc in ecclesia uestigium est reli-
quū. Certè inter Dominicū & quēuis profestū diem nul-
lum discrimen obseruatur, nisi quòd solennibus quibus-
dam ieiuniorū diebus Diaconus ad genua flectenda hor-
atur. Item ieiunium quartæ feriæ & prosabbati olim re-
ligiosissimè colebatur, quibus diebus & synaxes fieri apo-
stolicæ esse ordinationis testatur Epiphanius. Sed illud
quartæ feriæ ieiunium propemodum apud Romanos
obsoleuit, nisi quòd nonnullæ gentes & priuatim nōnul-
li homines eo quoq; die à carniū esu abstineant. Pro-
sabbati uerò siue sextæ feriæ ieiunium in abstinentiam
tantū carniū est conuersum, quomodo & totius ferè
Quadragesimæ: quæ tñ abstinentia inanem tantū ueri
ieiunii umbrā retinet, cum apud plerosq; deliciarum cō-
mutationem, & maiorē luxus profusionem, quàm cor-
poris lasciuī refrenationem ullam habeat. Alterius ge-
neris sunt quæ facta temporum commutatione usum in
ecclesia habere desierunt. Initio enim ecclesiis aliquor
per insigniores ciuitates & prouincias constitutis, cum
con die ex gentibus & iudæis homines ad Christianismi
profusionem accederēt, uniuersali consensione consti-
tutum & receptum fuit, ut statis tantum diebus, hoc est,

pridie Paschæ & Pētecostes, solenni more in ciuitatibus
baptismus administraretur: ut qui è gētibus in commu-
 nationem & tāquam in ciuitatem ecclesiæ adscribi uellent,
 certo tempore in ciuitatē uenientes, cōmodius à presby-
 teris & catechistis fidei doctrina informarentur; & scru-
 tiniis, Catechismis, ritibusq; nōnullis sacris ad baptismi
 susceptionem prępararentur. Aucta uerò iam & propa-
 gata ecclesia, cū extincta fere gentilitate Christum
 omnes profiterentur, soliq; propemodū infantes ad ba-
 ptismum offerretur, quorum tenera ætas multis pericu-
 lis est subiecta, non uisa est amplius tam accurata horū
 temporum obseruatio necessaria, sed contrā potius libera
 quocunq; anni tempore baptizādi infantes facultas per-
 missa est; ita tamē ut solennis illius ritus in iis ipsis tem-
 poribus uestigia adhuc retineantur, quibus tamen tēpo-
 ribus uel pauci aliquot infantes baptizādi adhiberi sole-
 bant, ne prorsus inanis, ne dicam inepta & absurda pom-
 pa exhibeatur, si cæremoniæ illæ in gratiam eorū qui sa-
 cramentum hoc regenerationis percepturi sunt à maio-
 ribus institutz, nemine præsente ad quem illę pertineāt,
 celebrētur. Tertio loco sunt quæ olim ecclesiæ initio ru-
 rō & castè obseruabantur, sed postea multitudine & li-
 centia populi crescente in abusum uenerant: ut erant ce-
 lebrioribus temporibus nocturnæ in ecclesiis uigiliz,
 ex quibus hoc religiosissimè tenebatur, ne noctu Pa-
 schæ ante noctis medium populus dimitteretur. Ve-
 rum hæ nocturnæ uigiliz in populo obsoletę, à solis fe-
 re

Vide Rober.
 Tuckers
 lib. 4. ca. 18

re monachis utrunq; retentæ, & maiorum prudentia in
 ieiunia sunt commutatæ, quæ ideo ieiunia dispensationis
 uocantur: sic ut ipsi ieiuniorum huiusmodi dies, ipsa-
 rum uigiliarum unde commutata sunt, hodieq; nomen
 obtineant. In his igitur & huius generis ritibus aut aboli-
 tis prorsus aut commutatis, facile cuius apparet eam ab-
 rogationis uel commutationis causam fuisse, quod non
 eadem utilitatis ratio in iis perpetua manserit. Non igi-
 tur hæc ullo modo pugnant, sed ut diximus maximè con-
 sentanea imò & consequentia sunt iis, quibus affirma-
 tur, earum caeremoniarum quæ ab ipsis initiis eccle-
 siæ ad hæc usque tempora sunt propagatæ, ideo per-
 petuam meritò obseruantiam fuisse, quod earum rationes
 perpetuæ & immutatæ sint. Nituntur hæc omnia duo-
 bus illis pronunciatis non tam uulgaris quàm ueris, qui-
 bus dicitur. Manente causa effectum manere. & causa
cessante, cessare effectum. Hanc quam modò explica-
 ui non dubito auctoris mentem fuisse, quam castiga-
 tor aut non intellexisse aut dissimulasse aut deprauasse
 uidetur. Non enim uoluit auctor in omnibus antiquis
 ritibus receptis caeremoniis hanc perpetuam rationem spe-
 ctari, sed in iis tantum quarum obseruatio perpetua, & in
 hunc usq; diem immota retenta est. Hæc cū uerè, rectè &
 sanè dicta sint, non erat quod homo intemperās ea ar-
 bitrio homini, & sui repente oblito tribueret, quin potius
 æquus lector iudicet, an non si quis cōiiciis certare ue-
 lit, rectius illi Græcum cognomentum impacturus sit,

Q ii cuius

cuius rem tam strenuè, grauitèq; calumniando & cri-
 minando exercet. Adhibetur ab auctore patronus Augu-
 stinus qui in epistola ad Ianuarium dicat. Si quid scriptu-
 ra diuinæ præscribit auctoritas, non esse dubitandū quin
 ita facere debeamus, concludit ex eo castigator aduersus
 libellum, ut quidem uideri uult, ~~seripsuram~~ per se con-
 scientias stabilire, neque esse inutilem, etiam traditione
 & ~~scriptura~~ non adiutam. Quis id uerò neget? Constat qui-
 dem multas esse utriusq; testamenti præceptiones, tam
 apertas & manifestas, ut cauillationem nullam admit-
 tant, & explicationis nullius indigeant. At contra negari
 non potest, quædam esse in iisdem scripturis diuinis præ-
 cepta, quæ in quibusdam causis controuersiam & quæ-
 stionem habent, ad quam tollendam perpetua illa non
 scripta traditione plurimum adiuuamur. Expressum est
& manifestum Christi mandatum, de docendis & bapti-
zandis omnibus gentibus, in nomine Patris & Filii, et
Spiritus sancti. An sub hoc præcepto etiam infantes cō-
ueñeantur dubitari merito possit, nisi traditio hæc & ~~scriptura~~
ad huius mandati intellectum, adiumentum & lucem ad-
ferret. Quod autem subiicit Augustinus. Si quid tota per
 orbem frequentè ecclesia, uocare in controuersiam in-
 solentissimæ esse insanix, quo dicto earum cæremonia-
 rumq; traditionum apostolicarum & uniuersaliū con-
 suetudinum nomine uocantur, obseruatio commenda-
 tur, hoc existimat sanctum uirum pacis fouendæ causa
 utile esse censuisse, ut quod ad paucorum rituum cōsue-
 tudis

ordinem pertineat, de quibus nemo ipsorum litigare uel-
 let, adfertq; uerba sancti Augustini ex eadem epistola
 cum ait; Retineri quædam non scripta, uel ab ipsis apo-
 stolis, uel conciliis quorum est in ecclesia saluberrima au-
 thoritas, statuta; sicuti est quod Domini passio, & resurre-
 ctio, & ascensio in cælum, & aduētus è cælo Spiritus san-
 ctus, anniuersaria solennitate celebrantur, & si quid aliud ta-
 le occurrerit quod seruetur ab uniuerſa quacunq; se dis-
 fundit ecclesia. Concluditq; in hæc uerba, cuius obsecro
 pudoris est, ex hac paucitate immensum acervum confis-
 cere, quod impostor noster molitur. At cuius obsecro
 pudoris est, impostorem temerè appellare, quem nullis
 us adhuc imposturæ conuiceris, atque ideo ipso in lo-
 co, quo qui uehementius & acerbius tecum agere uelit
 multo certiora imposturæ signa obicere tibi possit. Nā
 ita pauca ista exempla ex Augustino à te commemoran-
 tur, quasi ostendere uelis, iis ferè solis hanc definitionem
 uniuersalium toto terrarum orbe obseruatorum rituum
 contineri, excludiq; multa, quæ hodie in ecclesia titulo
 uniuersalium rituum obseruantur. Cum Augustinū di-
 ligentius paulò legenti constet, hac regula multos ritus
comprehendi, qui à uobis ut Papistici ridentur, exhiben-
tur, & exploduntur. Cuiusmodi sunt uerbi gratia, exor-
cismus, & exufflatio, & renunciatio diaboli in baptismo
parvulorum. Sacramentum Chrismatis, & unguentum
quo baptizatos ungit ecclesia. Consignatio crucis, seu si-
gnum Dominicæ passionis in fronte baptizandorum.

Lib. 4. con-
 tra Iulian.
 De symbol.
 lib. 1. cap. 11.
 & li. 4. c. 2.
 De myst. &
 eccl. lib. 1.
 cap. 20.

De peccato.
nar. & re
uiff. lib. 11.
cap. 34.
Contra Ite-
rus Petiti.
li. 2. ca. 104.
De Trinit. li.
1. cap. 26.
Contra fau-
stian. lib. 1.
De cura pro
mortuis. Tru-
stas. 94. in
Ioannem.
De Ciuitat.
Dei lib. 22.
cap. 10.

**Commendatio defunctorum, & commemoratio marty-
rum ad mensam dominicam, certo loco, in solenni sacer-
dotis prece. Deprecatio sacerdotis super aqua baptismi,
super oleum, super Eucharistiam, & super capita eorum
quibus manus imponitur.** Longe ergo latius patet hæc
Augustini regula de iis quæ toto terrarum orbe ab uni-
uersa quacunque se diffundit ecclesia, non scripta, sed tra-
dita obseruantur. Quod autem uideri uult hæc ipsa mo-
destia tantum & pacis fouendæ causa ab Augustino fu-
isse concessa, ut ex hac modestia uiam sibi sterneret ad li-
beram querimoniam qua postea utitur. Verum id quidem
est, queri Augustinum humanis quibusdam constitutioni-
bus & ut ipse appellat præsumptionibus sic omnia suo
tempore plena fuisse, ut præ iis multa in diuinis literis
saluberrima præcepta minus curarentur: quæ religio-
nem ipsam (quam paucissimis & manifestissimis celebra-
tionum sacramentis misericordia Dei esse liberam uol-
uit) seruilibus oneribus premant: ut tolerabilior sit con-
ditio Iudæorum, qui diuinæ legis sarcinis non humanis
præsumptionibus subiiciuntur. Hæc quidem Augusti-
nus, at ea minimè ad eos ritus quos tota per orbem ob-
seruat ecclesia, de quibus nunc solis nobis sermo est re-
ferenda sunt. Id quod ex adiunctis ab ipso Augustino
uerbis quæ à multis dissimulando prætereuntur, ma-
nifestum est, quibus apertè proficitur, se de iis tantum
ritibus & obseruationibus loqui, quæ neque sanctarum
scripturarum auctoritatibus continentur, nec conci-
lis

in episcoporum statuta inueniuntur, nec consuetudi-
ne uniuersae ecclesiae roborata sunt, sed diuersorum loco-
rum diuersis moribus innumerabiliter uariantur, ita ut uix
aut omnino nunquam inueniri possint causae quas in eis
instituentis homines secuti sint. Hæc enim eius uerba
sunt, quæ cum ab aliquo obseruari & adferri posse puta-
ret, concedit fieri potuisse ut Augustinus plus quàm par-
erat, consuetudini detulerit. Nequaquam tamen eius
consilium fuisse, sacramenta à C H R I S T O tradita hu-
manis commentis inquinare. At quæ illa humana com-
menta sunt quibus uos sacramenta Christi inquinari
putatis, non est obscurum. Atqui in iis fere omnia repe-
ri quæ ut ab uniuersa ecclesia in celebratione sacramen-
torum antiquitus obseruata ab ipso Augustino com-
mendantur, ex iis quæ iam supra commemorauimus ex-
emplis notissimum est. Nec illud uerum est quod addit,
Augustinum de iis tantùm cæremoniis loqui, quarum
liber usus ecclesiis relictus sit. Nam ex ipsius explicatione
longe aliud apparet. Interrogatus enim à Ianuario, An
quinta feria ultimæ hebdomadæ Paschæ mane & uespe-
re offerendum sit, hoc est Eucharistia celebranda, an ues-
pere tantum, id quod ante cœnam an post. Respondet,
tria esse rituum genera, qui in ecclesia obseruantur. Pri-
mo loco sunt sacramenta à Christo instituta, ut est baptis-
mus & communicatio corporis & sanguinis eius: et si
quid aliud scripturis canonicis cõmendatur, secundo lo-
co sunt ea quæ nō scripto prodita, sed traditione accepta
toto

toto terrarum orbe retinentur, quæ uel ab apostolis uel plenariis conciliis sunt statuta, cuius generis sunt anni-
 uersaria celebratio Dominicæ passionis & resurrectionis, & si quid aliud occurrerit, quod ab uniuerſa ecclesia
 ſeruatur. Ad tertium genus pertinent quæ per loca ter-
 rarum regionesq; uariantur, ſicuti eſt quod alii ieiunant
 ſabbato, alii non, alii cotidie corpus et ſanguinẽ Domi-
 ni communicant, alii certis diebus, alibi ſingulis diebus
 offertur, alibi ſabbato tantum et Dominico, alibi Domi-
 nico tantum. De his tribus generibus ita pronunciat. Ea
quæ ſcripturæ præſcribit auctoritas, ſine dubio faciendæ
eſſe: ſimili modo & illa quæ tota per orbem frequentat
eccleſia. Nam de eo diſputare quin ita faciendum ſit, in-
ſolentiſſimæ eſſe inſaniæ. Quod uerò ad tertium genus
attinet, eius quod per loca regionesq; uariatur, quo in
genere quæſtio propoſita continetur, faciendum eſſe
cuiq; quod in ea eccleſia in quam uenit inuenerit, quod
quidem fidei aut moribus non aduerſetur. De hoc tan-
 tum tertio genere hæc affirmat. Totum hoc genus re-
 rum liberas habere obſeruaciones, nec diſciplinam ul-
 lam eſſe in his meliorem graui prudentiq; Chriſtiano,
 quàm ut eo modo agat, quo agere uiderit eccleſiam ad
 quamcunq; forte deuenit. Quod enim neque contra ſu-
 perſtitiæ neque contra bonos mores iniungitur indifferen-
 ter eſſe habendum &c. Maniſeſtum eſt igitur ex his Au-
 guſtini uerbis, diſcrimen ceremoniarum quæ in omni-
 bus eccleſiis pari religione ſeruandæ ſunt, & earum quæ
 libe-

libertatem habent per varias ecclesias observationem, quæ
libertas in eo consistit, non ut quisque suo arbitratu ea ser-
uet, uel omittat & reiiciat, sed quod cuique ecclesiæ sua con-
suetudine frui liceat, nec una ecclesia alterius ecclesiæ
consuetudini cedere & parere cogatur. Id intelligi uult
de iis, quæ neque contra fidem, neque contra bonos mores
sunt. Nam ob has causas uel emendari oportere quod
perperam fiebat, uel institui quod non fiebat. In hoc au-
tem tertio genere constituit quædam, quæ diuersis diuer-
sorum locorum moribus innumerabiliter uariantur, nec
causa quam in eis instituendis homines secuti sunt, ap-
paret, eas oblata facultate sine ulla dubitatione rescen-
das existimat. Hæc est sententia B. Augustini in duabus
epistolis ad Ianuarium satis copiose & perspicue expli-
cata. Quod autem scribit à suis non reiici priscos ritus
qui ad decorum & ordinem pertineant, neque pro huma-
nis placitis haberi, utinam istuc uerbum uerè & ex ani-
mo dixerint. Id enim si factum esset, non tanta in eccle-
siis diuersitas, unde dissipatio & dilaceratio nascitur, ex-
tisset. Nunc uerò abolendis multis priscæ ecclesiæ riti-
bus, tanta uarietas ab iis inducta est, nulla ut penè simili-
tudo cum priscâ uel præsentî per maiorem Europæ par-
tem diffusa ecclesia, relictâ sit. At enim excipiet ad ab-
olendos huiusmodi aliquos ritus superstitione & prauo
hominum abusu se coactos fuisse. Verum ad pacem Chri-
stianam multò fuisset cōducibilius, si quod haud ita dif-
ficile fuerat, sublata superstitione & correcto abusu, pri-

sci illi toto orbe seruati ritus retenti obseruatiq; fuissent.
 Hanc quoq; auctoris huius libelli mentem esse crediderim, falsoq; illi astutiam obiici, ut qui sub fallaci integumento corruptelas omnes occultare uoluerit.

Putidum cauillum uocat quod ex actis apostolicis adfertur Paulum & eius socios ecclesiis ad quas ueniebant, obseruanda tradidisse decreta, quę Hierosolymis frequentis synodo ab apostolis & senioribus erant cōstituta. Neq; recusamus sanē cur minus expendantur illa decreta, & qua de causa ad eam obseruantiam ecclesias apostolus hortatus sit, inquiretur. Fatemur ex uerbo Dei contra eos iudicatū qui gentes oneribus Moisaicę legis subiicere uolebāt, duob⁹ his tantū capitibus de sanguine & suffocato exceptis, quorum obseruationem saltem ad tempus pacis inter duos illos populos constituendę & stabiliendę causa necessariam iudicabant. Atq; ex his quatuor capitibus traditionum apostolicarum, quę in hac synodo decreta fuerunt illud discrimen caeremoniarum siue traditionum, quod ab auctore libelli propositum & à castigatore importuno reprehensum fuit, manifestissimē & pulcherrimē elucescit: uidelicet earum caeremoniarum quarum est perpetua ratio, perpetuam quoq; obseruantiam esse oportere, quarum uerō caeremoniarum, siue traditionum ratio ex temporum commutatione mutatur, earum quoq; obseruationem paulatim aboleri. Nā ut de fornicatione omittamus, quam gentes legi naturę cuius in decalogo explicatio continetur, minimē aduer-

sari

scriptabant, id decretum quoniam ad mores pertinet,
 ex generalibus illis institutis petatum uidetur, & de per-
 petua eius ratione quæ est castæ pureq; uitam ducere du-
 biū non est. De Idolorum siue immolatio uideamus, *De Idololatria*
 Huius certè decreti ratio, quæ est ne idolorum cultui ali-
 quid tribuere uideamur, hodie apud nos cessasse uidetur,
 cum & idolorum cultus & consuetudo illa in idolorum
 templis ex iis quæ idolis immolata erant epulandi in his
 locis obsoleuerit. Quibus uerò in locis adhuc idololatria
 obtinet, in iis huic decreto adhuc locus esse possit. De
 hac igitur abstinentia immolatiarum carniū, quod
 primum caput est in apostolicis decretis, quam absti-
 nentiam Catholicis Christianis quasi & ipsi aliquem ci-
 bum pollutum iudicarent, Faustus obiecerat, ita respon-
 det Augustinus: Cur inquit non expediat immolatio *Lib. 9. con-
tra Faustum
Monachos.
cap. 3.*
 uelci Christiano Apostolus dicit, Nolo uos socios fieri
 demoniorum, non quasi natura ipsa immolatiæ carnis
 sit immunda, alioqui & uescentē contaminaret, sed ideo
 sciens ab ea Christianus abstinet propter conscientiam,
 ne demonibus communicasse uideatur. Hæc certè ratio
 dum manet, hoc est periculum offensionis, ne idolorum
 cultui aliquid tribuere uidearis, cui & illud accedere po-
 test ne hæc epulandi consuetudine ad idolorum cultum
 infirmi reuertantur, hac inquā ratione manente etiam
 huius decreti obseruantiā ratam firmamq; manere cōue-
 nit. Atq; his rationib^{us} nititur Paulus dū, Corinthios tam *cap. 9. 110*
 accurate ab Idolorum esu dehortatur. Neq; uerum
 R ii uides

uidetur quod scribit aduersarius paulo post ipsum Paulū abrogasse, quod pacis retinendæ causā seruare suaserat. Nam cum inquit, Quicquid in macellū uenit, mādūcate, nihil interrogantes propter conscientiam, non abrogationem apostolici decreti inducit, sed eius decreti sententiam interpretatione explicat, ne peruerso eius intellectu in superstitionem laberentur, quia putarent se contaminari, si uel inscientes in immolaticiam carnem incurrerent. Ita hunc locum Chrysostomus & Theophylactus interpretantur. Theophylacti uerba quæ pauciora sunt adscribam. Cum hætenus inquit multis conuicisset ac cōfirmasset, abstinendum planè ab Idolothytis, ne plus æquo hic curiosiores imò superstiores redderentur, adeo ut abstinerent etiam ab iis quæ in foro uenerunt, cum metuant ne & ea sint Idolothyta, omne inquit quod uenditur, edite &c. Hæc de Idolothyto dicta sint. Reliqua duo capita de sanguine & suffocato tantā olim religione à Christianis omnibus per uniuersum orbem obseruata fuere, ut prorsus adhuc necessitate quadam ad ea se astringi arbitrati fuisse uideantur, exempla pauca sed illustra commemorabo. De Biblide martyre ita scribit Eubefius: Quomodo inquit infantes ederent illi, quibus ne irrationabilium quidem pecudum sanguine uesci licet. Et Terrullianus in apologe. Erubescat error uester Christianis, qui ne animalium quidem sanguinē in epulis esculentis habemus, qui propterea quoque suffocatis & morticinis abstinemus, ne quo sanguine cōtaminemur

De Suffocato.

Lb. 5. ca. 2.

namur, uel intra uiscera sepulto. Addit autem inter ten-
 tamēta Christianorum, botulos etiam cruore distentos
 à paganis admoueri solere, exclamat igitur, Quale inquit
 est ut quos sanguinem pecudis horrere cōfiditis, huma-
 no inhiare credatis? Et in concilio Constantinop. vi. ge- *Canon. 67.*
 nerali, proposito diuinę scripturę pręcepto, dānantur ii
 qui cuiuscunq; animalis sanguinem arte aliqua cōdiunt,
 & sic comedunt. Extat quoq; seuerissima cōstitutio Leo- *Constit. 90.*
 nis Imp. qua grauissimis pēnis propositis sancit, ne quis
 huiusmodi cibum ex sanguine intestinis infarto, uel con-
 ficiat, uel diuendat uel emat; atq; huiusmodi cibum ne-
 farium, ac ueteri nouaq; lege interdictum pronunciat.
 Quę constitutio confirmatio est Canonis concilii Con-
 stant. vi. Testantur etiam historici tempore Calixti,
 Pomeranis ad fidem Christi conuersis inter cætera in- *anno 1114.*
 iunctum fuisse, ne quid immundum comedant, non
 morticinum, non suffocatum, non Idolothyrum, neque
 sanguinem animalium. Omitto quod pēnitentarii li-
 bri omnes, sanguine et suffocato uescentibus, tanquam
 remilliciam perpetrantibus pēnitentiam indicūt. Hęc
 cum ita se habeāt, tamen iam inde ab aliquot seculis apud
 Romanos hęc obseruatio penitus obsoleuit. Nam apud
 Græcos & Armenios adhuc retineri intelligo, Apud
 Aros uerō iam tum ætate B. Augustini decreta hęc de *Lib. 2. c. 8.*
 sanguine & suffocato non tam accuratē obseruabantur, *tra Faust.*
 quin, ut ipse ait, leporibus et turdis cæterisq; minuti- *Moniba.*
 bus uiculis quæ citra sanguinis effusionem occidi so- *cap. 13.*

lent, Christiani intrepidè uescerentur, atq; huius rei causam adfert, quòd his præcipiendis existimet Apostolos pro tempore rem facilem elegisse, & nequaquam obseruantibus onerosam, in qua cum Israelitis gentes aliquid communiter obseruarent; eo uerò transacto tempore cum iam in ecclesia gētiū nullus carnalis Israelita appareret, à Christianis illa tam accuratè seruari desiisse. Constat igitur hæc, quæ de his apostolicis decretis dicta sunt, pulchrè cum libello conuenire, qui caeremonias illas & traditiones uniuersales, quarum perpetua sit ratio, perpetuò quoq; obseruandas asserit; si quæ uerò huiusmodi caeremoniæ uel traditiones paulatim obsoleuerint, id eò factum quòd eorum quoq; ratio iam desiisse putaretur. Non est igitur putidum cauillum, sed firmum & manifestum argumentum, quod ex apostolicis hisce decretis, ad cōmendandā obseruantiam eorū, quæ ad utilitatem aliquā ecclesiæ à maioribus instituta & tradita sunt profertur. Neq; eò hoc exemplū adfertur, quò nihil ex communi ueteris ecclesiæ usu quauis causa remitti posse demonstratur, cū apertè in libello dicatur, ex iis qui olim per uniuersum ferè orbem obseruabantur ritibus, quosdā certis de causis paulatim desuetudine abrogatos, sed ut exemplo cōfirmeretur quod in libello propositū fuit, apostolis eorūq; successoribus potestare cōcessam, ut præter ea quæ diuinitus sunt mandata, pro tēpore & utilitate ecclesiæ ritus quosdā instituerent, & tanquā leges quasdam terrēt, quibus disciplina populi regeretur, & contineretur.

Loquor

Loquor aut ex sententia, quæ fere ab omnibus recepta est, mandatū illud diuinū de sanguine præsertim & suffocato quod ab Israëlítico populo tam seuerè & frequenter exigebatur, ad gentes nihil pertinere. Quare fatendū est aliā qua hic ab apostolis & presbyteris penes quos tunc erat gubernatio ecclesiæ constituta & populo fideli iniuncta fuisse, ad quæ alioqui diuina nulla expressa lege obligabatur: quā nō propriè diuinæ præceptiones, sed apostolicæ uel synodicae seu ecclesiasticæ traditiones appellant. Hæc si cādidè aduersarius expendisset, interrogationē illam suā quam superbè tanquā è fastigio insultādo producit, importunā & alienam esse uidisset. Rogat enim utrum obseruari facilius sit, quod apostoli mandarunt, Paulus confirmauit, an quod ab ignotis auctoribus est profectū. Et si apostolorum institutū præferat, cur sanguine citra religionem uescatur, Chrisma uerò abrogandum nō credat? Ad hæc quid responderi & possit & debeat & ex ipsius libelli sententia faciliè colligi potest, & nunc abunde explicatum est. In his uidelicet omnibus apostolicis & ecclesiasticis decretis & institutis, quas traditiones uocamus, rationem & causam esse spectandam, qua manente & ipsa manere conueniat, cessante uerò, & ipsa cessare uel possint uel debeant. Ad hæc, pacis concordia & reuerentiæ cuiusdam erga ecclesiam habendam rationem, ne temeraria nouatione ecclesiæ præsentis status perturbetur, & ueteri ecclesiæ iniuria & ignominia inferatur. Quod igitur ad sanguinem & Chrisma attinet, de

auctos

Chrisma

auctoribus utriusq; traditionis non disputamus, sufficit nobis B. Augustini sententia, qui id quod uniuersa per orbem frequentat ecclesia, siue ab apostolis siue plenariis conciliis institutum & commendatum sit, citra contentionem & discepcionem faciendum esse pronunciat. Prasertim cum & apostolica Pauli auctoritate nitatur. Si quis uideatur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec ecclesia Dei. Huius esse generis usum Chrismatis in ecclesia negari non potest, quem & uetustissimum & per omnes totius orbis ecclesias summa consensione & religione obseruatum esse constat. Habet autem perpetuam eamq; augustissimam significationem: nam eo interior & inuisibilis spiritus sancti unctio, qua Christo quodammodo in regnum quoddam & sacerdotium spirituale inaugurati conformamur, tanquam sacramento designatur: Christiani, nominis dignitatis & officii sui admonentur. Quare non abrogandum prorsus eius usum, quum ea abrogatio, offensionem contemptum & iniuriam tum presentis tum ueteris ecclesie adiunctam habere uideatur: sed ut cum utilitate, fructu ecclesie, & citra superstitionem usurpetur adiuuandum & laborandum esse putamus, a qua sententia neq; Bucerum absuisse, quædam eius modestiora scripta declarant, & supra eius rei testimonium adduximus. De sanguinis uero abstinentia longe alia ratio est, cum qui eam abstinentiam neglexerunt, eius quoq; causam (quæ fuit ut diximus, duorum populorum in ipsius fidei rudimen-

mētis conciliatio) iam olim cessasse & desuisse existimār:
quemadmodum & alias nonnullas etiam vetustissimas
& apostolicas habitas tradiōes & cæremonias, iam olim
simili de causa obsoletas & abrogatas uidemus. Alioqui
Paulum non solum communi apostolorum, & seniorū
decreto institutarum, sed etiam suarum quas ecclesiis à
se institutis proposuit traditionum præconem & cōmen-
datorem fuisse constat, cū Corinthios collaudat, quòd
omnia sua meminerint, & quas illis tradidit traditiones
tenuerint. Voluit ergo Paulus huiusmodi traditionum
quæ usum aliquem in ecclesia habent non temerè aucto-
ritatem uiolari, neq; aliud uideo hoc Pauli exemplo, li-
belli auctorem confirmare & ostendere uoluisse.

Deinceps ritus quidam commemorantur antiquissi-
mi quorum adhuc lineamenta quædam seruentur, sed
qui non ad eum cuius gratia initio instituti sunt usum &
finem adhibentur; quos tamen pacis causa donec aut fini
suo restituantur, aut aliud de iis legitima auctoritate sta-
tuatur, obseruandos libellus existimat. Ad hanc clas-
sem interpretes nec syncerus admodum, nec uerus referri
conlicit histrionicos quos uocat gestus, similes, ut ait, quæ
hominibus conuenientiores, eos puro quibus sacerdo-
tes hodie sacris operantes utuntur. De quibus non credo
auctori cū hæc scriberet aliquid in mentem uenisse,
quare non est quòd de iis dicamus, nisi quod si præter mo-
dum & decorum hic aliquid admittatur, id modeste cor-
rigi non petulanter rideri cupimus. Magis autem cre-
do

do hæc de solenni illo ritu cuius supra est facta mentio intelligi cum uoluisse, quo pridie Paschæ & Pentecostes aqua baptismati destinata certis precibus & cæremoniis quodammodo sanctificabatur. Item cerei Paschalis benedictio & accensio, quæ omnes cæremoniarum tum usum aliquem habere poterant, cum præsens circumstaret re- generatorum cœtus, cuius gratia hæc omnia suscipiebantur. Nunc uerò inanis & quasi anima destituta hæc pompa uidetur, cum nemo adsit eorum quorum gratia hæc à maioribus instituta fuerunt. Quare initio legis illius qua statutis tantum illis temporibus extra mortis periculum baptizare licebat, gratia facta, et quouis tempore baptizandi facultate concessa, infantes tamen aliquot in eum usum conseruari et ad baptismum adhiberi solebant, ut est auctor Rupertus Tuitiensis cum ait concessa, passim ad teneræ ætatis cauenda pericula, baptizandi facultate, baptismi tamen solennitatem uel in paucis cum Dominica resurrectione celebrari. Et in libris quibusdam ecclesiasticorum rituum, pueri nati per octauas ante Pascha uel ante Pentecostem referuari iubentur, si id citra periculum fieri possit, ut in sabbato sancto Paschæ & Pentecostes baptizetur, quem morè adhuc in aliquibus ecclesiis seruari audio & ut ubiq; donec aliud legitime constituatur idem mos obtineat, optandū puto. Eā quoq; auctoris mentē hoc loco esse nō dubito. Quare uide mihi pie lector an hic tam inimicæ & acerbæ inuersioni locus fuerit, ut in hæc uerba eruperet cū inq̃t.

Pax

Par tua nugator, cuius studio quauis pietatis ludibria obregis, quādo ter proditoria est, à nobis procul faceffat.

Admonet auctor quosdam ritus olim uniuersales & summa religione cultos paulatim obsoleuiffe, quos per legitimam auctoritatem, et quā minima fieri possit perturbacione ut in usum reuocetur cōuenire existimat. Hic ingenuitatis signū castigator requirit, quod nō palam de quibus ritibus loquatur expresserit. Id ego nō astu ut hic suspicatur, sed tamē consilio factū puto. Neq; em̄ propositū illi fuisse uidetur, de singulis his articulis quibus ferē tota religionis causa cōtinetur, accuratē distincteq; dissequere hoc enim & alterius & maioris est operis; sed satis habuit generali hac, & tamen nō obscura descriptione, tanquam indicio quodā, piorū & in studio pietatis nō prorsus rudiū & imperitorū considerationē excitare. Ad hūc uerō locum quod attinet, nō omnino istum à mente auctoris aberrasse puto, cum in hunc ordinem usum calicis ponat. Hoc tamen inter illum et hūc interesse existimo, quod inter hostilem insectatorem, et amicum monitorem. Scio enim auctorem in calicis usu commendando, non ea uerborum acerbitate, qua ille papatum et putidum clerum inuadit, usurum fuisse, sed hac potius moderatione, quam Aenez Syluii postea Pii II. Pontificis uerba de sacerdotum ecclibatu prae se ferunt. Quondam causam aliquam uisam fuisse, cur Laici Domini calicis usu prohiberentur, nunc uerò multo maiores et grauiores urgere causas, cur restituendus uideatur.

Ad schedu-
lam inhibiti-
onis sub no-
mine Episco-
pi Misnensis.

Minime uerò omnium illi probari scio rationem quam nonnulli in usurpando calice sequuntur, quæ cum diris & atrocibus conuiciis, maledictis & insectationibus reliquæ per Europam ecclesiæ coniuncta est, quæ præter necessitatem pacis & concordie uinculum uiolenter dirumpitur. Atque haud planè scio an hic Lutheri priores sententiæ plus ualere debeant, cum scribit ad Bohemos, præstare pacem & unitatem quam Christus ubique præcepit, sectari, quàm de speciebus sacramenti contendere. Et alibi rogat, obsecratque lectores, ut seruent unitatis uinculum, quæ longè præponderat sacramento, quo, ceu signo significatur. At uerò cum hic usus dominici sanguinis simul cum Dominico corpore in huius sacramenti administratione, & Christi institutionem, & totius ecclesiæ amplius mille annis, & in hunc usque diem totius orientis consuetudinem habeat, multorumque religiosorum & uerè Catholicorum hominum animos hæc consideratio commoueat, multisque huius usus mutatio ab ecclesiæ societate discedendi, eique obrectandi occasionem præbeat, optandum uehementer, atque adeo elaborandum uidetur, ut generali constitutione, antiqua hæc, & longo tempore perpetuata, integra Sacramenta administrandi consuetudo reuocetur, & calicis seu sanguinis Dominici publicus usus non abolitus, & perpetuo edicto abrogatus, sed temporario statuto, & sub forma ut aiunt prouisionis intermissus atque suspensus, exigente illud temporum necessitate, cuius causa sæpè ecclesiastica statuta mutantur, de-
nuo

non restitatur. Quòd si tam citò, ut generali constitu-
tione id fiat obtineri nequeat, considerandum piis & eru-
ditis uiris relinquo, quibus uera ecclesiarum conciliatio,
& pium conscientiarum pacatio cordi est, còsultum ne
& probandum censeant, si quæ ecclesiæ citra acerbam &
odiosam, aliarum ecclesiarum insectationem & damna-
tionem, manente concordie Christianæ uinculo, adhi-
bita quoq; diligenti inculcatione fructus, qui ex huius
Sacramenti participatione suscipitur, sensim & paulatim
utriusq; Sacramenti usum reducant. Et quemadmodum
nonnullarum primum ecclesiarum desuetudine, à plena
integrâq; communicatione, quamuis generali obserua-
tione, & publica còstitutione firmata, paulatim recessum
est, ita paulatim quoq; ad eandem plenam integramq;
communicationem redeatur, quod sine ulla nouitatis per-
turbatione, haud ita difficulter, fieri posse uidetur. Ad-
hæc diligens cautio adhibeatur, ne quid in sanguinis di-
spensatione tanto sacramento indignum admittatur,
quam inter præcipuas causas unam fuisse constat, cur su-
perioribus sæculis in tanta uidelicet populi inçondita
turba calicis dispensationem, ut quæ sine periculo effu-
sionis uix fieri posse putabatur, non adhibendam esse iu-
dicarint. Alioqui etiam post tempus Constantiensis sy-
nodi, doctis & grauib; uiris uidelicet cum periculum
nullum timeretur, etiam dominicum sanguinem admi-
nistrati fuisse Thomas Vualdensis in iis quos aduersus
Vuiclephum ad Martinum pontificem scripsit, libris testat. *

* Quare neq;
contra men-
tem Concilij
facturi uide-
tur, si qui ut
mon. prius-
tim presen-
tis, sangui-
nem Domi-
nicum una cū
corpore ad-
ministrant.
L. 2. c. 1. de Sa-
cramentis
Tomo 2. cap.
88.

Præter hūc calicis usum, audebo & aliud quiddam cō-
memorare, idq; ut opinor non præter auctoris mentem
quod ad hāc classē pertineat, ne sacerdos hęc mysteria
solus obeat, sed adiunctos semper aliquos habeat ut mi-
nimū ipsos è clero ministros, cū quibus synaxin faciat, &
sacram hanc cōmunionem participet; id quod quā reli-
giōsissimè olim obseruatū fuisse ex monumētis ecclesi-
asticis manifestissimū est, & doctores oēs ingenuè agno-
scunt. Quin & ecclesiasticorū rituum explicatores, inge-
nuè fatentur, eam esse legitimam missam, cui intersint sa-
cerdōri respondentes, offerentes atq; cōmunicātes. Por-
rò huic rei cōfirmandæ Canon uetustus qui ab aliis Ca-
lixto ab aliis Anacleto tribuitur, adhibet; cuius hęc sunt
uerba. Peracta cōsecratiōe oēs cōmunicēt, qui noluerint
ecclesiasticis carere liminibus: sic em̃ apostoli statuerunt
& sancta Romana tener ecclesia. Est igitur hęc cōsuetu-
do ut inter plures qui sacra huic actioni præsentēs sunt,
hęc sacra communio celebretur, & apostolorū statutis &
Rom. ecclesiæ mori consentanea, & rectè à quodam po-
sterioris licet ætatis dictū est, propriè cōmunionem dici
nō posse, nisi plures de eodē sacrificio participēt. Quare
& eruditus ille Monachus Ioannes Hoffmeisterus in hęc
uerba suā de hac re sententiā prodidit. Res inq; ipsa cla-
mar tam in Græca quàm in Latina ecclesia, nō solū sacra-
dotem sacrificantē, sed & reliquos presbyteros, Diaconos,
nec non & reliquam plebem, aut saltem plebis aliquam
partem cōmunicasse, quod quomodo cessauerit miran-
dum

107. Eccle-
siæ contra
nause. de sa-
crif. Missæ
108. Clich-
ebonus in
Canon.

Micrologus.

in libello cui
Titulus, uer-
bum Dei car-
nem faciunt
unicū &
perpetuū es-
se sacrificiū.

dum est. Et ut bonus ille usus in Ecclesiam reuocetur la-
 borandum. Nec negligendam puto, commonitionem
 doctissimi illius Philosophi, sed tamen Christiani, & re-
 rum Christianarum non imperiti, Viti Amerbachii.
 qui in annotationibus in Epiphanii orationem à se con-
 uersam, hæc scripta reliquit: Illis inquit, temporibus non
 solebant ita crebro Missas facere, sine distributione Sa-
 cramenti, si tamen ullas fecerunt, ut nos facimus, & sæ-
 pe quidem plus quàm negligenter, & impurè. Vtinam
 tandem iustum in hoc tanto mysterio pharmacum ad-
 hiberetur à nostris, potiùs quàm à Thurcis aut hæreti-
 cis uastarentur omnia. Hæc illi quidem, cum quibus
 multorum piorum & eruditorum uirorum uota con-
 ueniunt. Addam uerò & tertium, in quo non parum
 quoque momenti consistit, idq; non præsentem ecclesi-
 am calumniandi & reprehendendi, sed eius dignitati et
 tranquillitati consulendi studio. * Optandum uidetur ut
iuxta apostolicum mandatum et priscum ecclesiæ morè,
in publicis ecclesia precibus, cantionibus et lectionibus,
quæ populi causa suscipiuntur, populi quoq; ratio aliqua
habeatur; neque in totum et perpetuò ab omni commu-
nione precum et lectionum diuinarum, fidelium uulgus
arceatur. Manifesta sunt uerba Pauli, non intelligi pos-
 se quod dicitur, nisi per linguam significantem ser-
 monem exprimas: et eum qui ob imperitiam quod di-
 citur non intelligit, fieri non posse, ut ad alterius gratia-
 rum actionem Amen respondeat. Et oraculum illud
 cuius

* Hinc uoto
 suffragatur
 Eras. De mo-
 do orandi.
 Optandum
 inquit, esset,
 ut totus cul-
 tus diuinus,
 lingua toti
 populo nota
 peragere-
 tur, quemad-
 modum olim
 fieri consue-
 uit: omniaq;
 sic explana-
 te distinctèq;
 sonarentur,
 ut ab atten-
 tis possint
 intelligi.

1. Cor. 14.

Aen. Sylu-
bist. Robem-
ca lib. 1. ca.
18.

Toma. 9.
apud color.
Tm. 1. 5.

cuius monita. Pontifex Romanus cum senatu Cardina-
lium, Sclauorum genti cōcessisse dicitur, ut patria lingua
in sacris operandis uterentur, ad omnes gentes Christia-
ni nominis pertinere uidetur. Omnis spiritus laudet Do-
minum & omnis lingua cōfiteatur ei; & Tho. Caietanus,
uir haud dubiè doctissimus & acutissimus alicubi scri-
psit, melius esse ad ædificationem ecclesię, orationes pu-
blicas, quę audiente populo dicuntur, lingua uulgari in
ecclesia dici, quàm lingua latina, idq; cum à quibusdam
reprehenderetur, respondet se fundasse super doctrina
Pauli 1. ad Corinthios xiiii. Atq; haud ita difficile esset,
per eos qui ecclesię gubernationem tenent, in his, & his-
ce similibus, ad normam priscę & purioris ecclesię, cor-
rectionem & instaurationem fieri, nisi quorundam ani-
mos inanis metus occuparet, & uana superstitio implica-
ret; quod tamen nisi fiat spem nullam uideo, firmam in
ecclesia consensionem & cōcordiam futuram aut schis-
matum & dissidiorum seminaria defutura. Neque illud
quoq; uidere possum, quomodo non ipsi quoque, quibus
ecclesię cura demandata est, perturbatę & dilaceratę ec-
clesię rationem reddituri sint, quam pro officio suo cu-
rare, & causas unde hæreses & schismata nascuntur, præ-
scindere neglexerūt. Sed hæc obiter monuisse nunc satis
sit, ad rem igitur reuertamur.

Expendendum illud dicit, quid ualeat illud Augusti-
ni neq; contra fidem, neq; contra bonos mores iniungi.
Primum certum est Augustinum de particularibus cer-
tarum

nam prouinciarum & locorum Cæremoniis & obsecrationibus loqui, cum inquit ad Ianua. Quod neq; contra fidem, neque contra bonos mores iniungitur, in differenter esse habendum, & pro eorum inter quos uisitur societate seruandum. Item his de causis, id est, aut propter fidem, aut propter mores uel emendari oportet, quod perperam fiebat, uel institui quod non fiebat: & Epistola altera ad eundem. Miror inquit, quid ita uolueris, ut de his quæ uariè per diuersa loca seruantur, tibi aliquis conscriberem, cum una in his saluberrima regula retinenda sit, ut quæ non sunt contra fidem neq; contra bonos mores, & habent aliquid ad adhortationem uitæ melioris, non improbemus, sed etiam laudando & inuitando sectemur. Atq; huius mutationis quæ fidei uel morû causa sit, uel perperam facta immutando, uel quæ nõ fiebant instituendo, exempla apud August. extant. In quibusdam locis Africa præsertim, consuetudo è gentilitate deducta obtinuerat, ut ab iis qui ad memorias martyrum conueniebant, epulæ inferrentur, ac conuiuia celebrarentur, quod quidem August. à melioribus Christianis fernerat, & à B. Ambrosio Mediolani abrogatum fuisse testatur. Item non omnes Ecclesiæ consuetudinem Psalmos & Hymnos in Ecclesiis canendi receperant, quod ad imitationem orientalium Ecclesiarum Amb. Mediolani instituerat, hunc canendi morem ubi nondum obtinuit, utiliter institui posse asserit, cum non modo fidei & bonis moribus non aduersetur, sed etiam Exem-
August. C8.
fest. lib. 5.
cap. 2.
De ciuit. Dei
lib. 8 ca. 27.
Epist. 119.

plis & præceptis Apostolicis nitatur, & ad commouendum ad pietatem animū nō parum momenti habeat. Manifestum est igitur Augustinum de tali mutatione uel uarietate loqui, quæ nihil publicæ, antiquæ, perpetuæ & uniuersali Ecclesiæ consuetudini deroget. Quanquam negari non potest, ut supra quoque explicatū est, nonnullas etiam uniuersales consuetudines usque eò degenerare posse, ut etiā paulatim aboleri possint, modò id sine graui Ecclesiæ læsione fiat. Sed id eò trahi non potest, ut cuiusuis particularis Ecclesiæ iudicio, imò aliquando unius hominis arbitrio, quæuis Ecclesiæ etiam antiquissimæ, quæque si rectè explicentur & usurpètur cum lucro aliquo pietatis uel certè sine insigni detrimento, & cū Ecclesiasticæ pacis, quod minimè cōtemnendū est, compendio seruari possint traditiones & Cæremoniæ, conuellantur & excendant. Neque satis est ad quasuis Cæremonias reiciendas insimulare eas quòd fidei repugnent, ea uidelicet causa quod hoīm arbitrio nihil addendū sit diuinis mandatis, cū non intelligendū sit diuinis mandatis addi, quo nihil dignitati & perfectioni diuinorū mandatorū detrahatur, quin potius aliquo modo ad obseruationē & illustrationem diuinorū mandatorum cōducit, atque eò pluresque omnes uniuersales illæ & perpetuæ in Rom. Ecclesia seruatur, & à nonnullis sublatæ Cæremoniæ pertinent. Quod de Iudicis ineptiis scribit, quæ in Ecclesiam irreperunt, ex certè si quæ sunt, bonis moribus minimè sunt consentaneæ, cū Ecclesiam Christi grauitas & decorum impri-

mis

ne deceat: quare cur minus prætermittantur causa non est. Sed cum huiusmodi ludicris ineptiis totam in Papam, id est, Romana ecclesia, religionem sedatam assumit, metuo ne ineptias illas ludicras, priuata sua, suorumque æstimatione potius quam aliorum doctorum & religionum uirorum iudicio metiatur.

Non negat auctor libelli ut aduersarius quoque agnoscit, quin eo usque aliquando inualescere possit superstitio, ut exemplo ænei serpentis res quoque ipsa è medio tollenda sint. Verum in eo inter ipsos minimè conuenit, quod hierationem hanc ad omnia ferè quæ iam olim in Romana ecclesia usurpantur, delenda & euertenda detorquet cum dicat: In Papatu nihil non simile esse serpenti æneo præter originem, scilicet, quæ Deum auctore habet. Itaque concludit, cum magna pars superstitionum, de quibus hodie cōtrouertit, impiis erroribus implicite, imò delibute sunt necessariò hoc remediū adhibendū, ut prorsus illarum usus abroget. Nos uerò superstitionum & errorum defensionem minimè suscipimus; magnā uerò partem earum Cæremoniarum quæ ab ipsis abrogatæ sunt, & abrogandæ censentur, ita ab iis quæ accesserunt erroribus & abusibus, repurgari & prisco suo nitore restitui posse cōfirmamus: ut nihil prohibeat, cur minus reuerentiæ & pacis causa earum uetus & legitimus usus, retineatur & obseruet. Atque huius sententiæ astipulatores laudare possum, uiros quos se, neque eruditiōe neque iudicio, neque pietatis studio inferiores agnoscere cogent. Quid em̃ an non Lutherus & Bucerus

DEFENSIO LIBELLI.

ut ceteros omitam, sapè & apertè proclamant, se non detrectaturos, cur minus caeremonias plerasq; omnes & traditiones, in ecclesia Romana publicè receptas communiter obseruent, his modò adiectis conditionibus, si doctrina Euangelii de iustificatione gratuita per fidem in Christum non impediatur; nec in illis caeremoniis salus & iusticia constituatur: nec ut præcepta diuina capitis talis peccati poena proposita exigantur: & de uero illorum usu populus doceatur, de quibus conditionibus, nō est nunc disputandi locus. Nec obscurum est, ad quas Caeremonias & traditiones hæc referēda putent; nam in hoc ordine commemorant ferias, ieiunia, ciborum delectus, uerticē rasum, ornamenta ecclesiastica, indumenta sacerdotalia, altariū luminaria, exorcismos, exufflationes, Christum, albam uestem, benedictionem aquæ Baptismaris, & his similia. Vides igitur prudentissime lector, quàm hæc dissentanea sint huius castigatoris sententiæ, qui non aliud repurgandæ Ecclesiæ, à superstitionibus & erroribus, qui forte his superstitionibus accesserunt, remedium superesse asserit, nisi ipsis Caeremoniis quibus adiuncta est superstitio, extinctis una atque deletis. Si enim uiri illi prorsus necessariam illarum caeremoniarum abrogationem iudicassent, neq; illis saluis, saluam religionem consistere posse existimassent, nullis sanè pactis & conditionibus, ad illarum obseruationem se induci permisissent. Quanquam est quod in istis uiris desiderem. Nam si his conditionibus seruatis, nihil harum caeremoniarū & tra-

ditio,

Luther in
epist. ad Ga-
lat. in epist.
instructoria
de utraq; spe-
cie. De arti-
culis Chri-
stiana fidei
Bucer contra
Antidid. in
deliberatōe
Lypsic anni
1529. Contra
episc. Abri-
ensem.

diuonum obseruationem obesse religioni & Ecclesiæ iu-
 dicarunt, cur non potius in ecclesiis suis reformatandis,
 hanc formam proposuerunt, ut his conditionibus serua-
 tis, quod sine magno tumultu & maiore cum utilitate fi-
 eri poterat, cæremoniæ ipsæ, quæ per se pietati non ob-
 sunt, suo loco relinquerentur? Atq; hic mihi non impor-
 tunè uidetur expositio eruditi illius Culmariensis ^{Ioan. Hofm.}
 Monachi. At obiciūt inquit, & nostras traditiones, pro ^{ad art. 13.}
 pter admixtas superstitiones esse impias; ut quid ergo sa-
 uis traditionibus, non fecerunt imperum, aut si mauis
 impressionem in superstitiones? Certè in hoc conducti
 fuerunt, non ut spoliarent Ecclesiam bono tranquillita-
 tis, sed ut potius repurgarent ipsam ab omni specie ini-
 quitatis, sed hæc alterius loci sunt. Ad castigatorem nos-
 trum redeo, qui auctori libelli, quod concedat interdū
 eōusq; inualecere posse superstitiones, ut res ipsæ tollē-
 da sint, uersutiam obiicit, quod disputando subtiliter, de
 usu tolerabili, crassissimas quasq; superstitiones oblique
 saluas & intactas manere uelit. Hic æqui lectoris iudiciū
 appello; neq; enim libelli auctor superstitiones saluas cu-
 pit, quas si quisquam alius, extremè odit. Sed cū multis
 doctis, & pia prudentia præditis uiris, illæsis plerisq; cæ-
 remoniis, superstitionem ab iis auelli posse & debere ex-
 istimat; neq; enim consequens est, ut si aliquibus in locis
 superstitio res aliquas per se minus utiles & necessarias
 ita inuasit & occupauit, ut nisi his sublati superstitio tol-
 li nequeat, statim hoc ad res omnes & cæremonias, qui-

bus aliquo modo superstitio adhæret transferatur. Neque enim exemplum Ezechie, qui summo in eo regno imperio præditus, cum animaduerneret populi superstitionem, nisi sublata materia & occasione, quod illi perfacile fuit, prohiberi non posse, serpentis ænei simulachrum Dei quidem iussu erectum, sed iam olim suo usu defunctum, cōfregit, eo ualere debet, ut cuiusvis magistratus arbitrio & concionatorum aliquorum hortatu, antiquissimæ & iam olim per uniuersum Christianū orbem usurpatæ ceremoniæ, ob errorē & abusum, qui optimis rebus atq; præclarissimis institutis agnasci solet, tollantur & euertantur; præsertim cum grauilissimorum uiroꝝ iudicio uia pateat, saluis ceremoniis & rebus ipsis, quarum si rectè usurpentur bonus usus esse potest, errorem & superstitionem segregandi & remouendi. Modestius certè, ut ferè in omnibus. M. Bucerus, qui aduersus Latomum ita scribit: Non esse necesse omnia uertere, quæ supra mille annos in usu fuerunt, noua uerò tantūmodo & noxia irreligiosorum hominum inuenta, commutanda esse antiquis dogmatibus & institutis: & in Dialogo Germanico de præparatione ad Conciliū, ad Guilhel. Com. Nassa. Illis inquit tantūmodo institutis contradicatur, quæ recentiores Pontifices & Episcopi suæ tantū utilitatis et dignitatis gratia cōstituerūt, nō uerò iis quæ sancti et antiqui patres, et ueri Episcopi instituerūt et obseruarūt. Extant et moderatiora scripta, Philip. Melāch. de Cæremoniis, ut cū scribit ad Philippū ducē Cattorū, Rogo uestrā cell. propter

Christi

de Cæremoniis
nō sanctis.

Christum, ut quātum fieri piè potest, pacis publicæ cau-
sa ueteres Cæremonias cōseruet; nunquā enim mores et
ritus, sine magnis scandalis nouātur; et Christianismus
in ritibus minimè est situs, sed in timore Dei, fide, charita
te, et obediētia erga magistratus. Quanquā non ignoro,
 uariis illum in locis, tria traditionum et Cæremoniārū
 genera constituere. Primū quod legi diuinæ aduersetur,
 et sine peccato obseruari nequeat, eas sine dubio uiolan-
 das; alterum cōtinet adiaphora, quorum est politicus fi-
 nis ut sunt feriaz et cantiones &c. ea in Ecclesia tetinenda;
 tertium et ipsum adiaphora continet, sed quibus accedit
 opinio cultus, et meriti aut necessitatis, huc refert ieiunia
 ecclesiastica & discrimina ciborū, huiusmodi ritus pro-
 fus tollendos & abiiciendos asserit, atq; huc trahit exem-
 plū Ezechie. Sed in hoc tertio genere, nō satis firma ratio
 nenitur, atq; adeo secum & cum suis repugnare uidet.
 Si enim in his ritibus falsa opinio tantum offendit, cur re-
 falsa atq; integra, opinio nō tollitur? quid q̃ eam opinio
 nē i ipsi quibus illā assignat, non agnoscunt, sed falsò sibi
 attribui dicūt: quid quod & ipsi & alii opinionibus his re-
 motis & uero sine restituto hos ipsos ritus non modò nō
 uituperandos docēt, sed etiā ad illorū obseruationē pacis
 et charitatis causa sese offerūt: Sed hæc admonuisse suffi-
 cit: nā hanc disputationē persequi, lōgum esset, et præt-
 er institutū. Ad exemplum aut Ezechie ut redeamus, nega-
 ri non potest in Ecclesia quoq; Catholica, tēpus incide-
 re posse, quo ad eius mutationem sit ueniendum, cui rei

100 in Ritibz
 sed in hunc r.

in confess.
 August. po-
 stre. in con-
 fess. Saxon.
 in 14. ad
 Rom. in Loc.
 communi.
 ni 47.

con

confirmanda & illustranda testimonium adferam Io-
 annis Antonii Delphini è Casali maiore scriptoris Ita-
 lici, uiri eruditi quidem, sed pōtissime potestatis, quam su-
 pra cōcilia effert, nimii fortassis assertoris. Is in libro iii.
 de ecclesia, de Elibertini Concilii decreto, quo statuitur
picturas in ecclesia nō esse debere ne quod colitur & ado-
ratur in parietibus depingatur, quo pacto accipiendum
& exponendū sit, hūc in modū differit. Fortè inq̃ patri-
 bus Orthodoxis, qui Elibertino Concilio intererant ui-
 sum fuit necessarium edere tale decretum; quoniam po-
 pulus eō uenerat superstitionis, ut picturas tanquam nu-
 men aliquod uenerarentur ac colerent. Quòd si aliquan-
 do, ut est humana insipientia & temeritas in populis ob-
 tingat, ne superstitio atq; idolatria figat altius radices
 quàm porrò difficillimum sit reuellere, tamen possunt,
 ac debent Catholici pastores Ecclesiæ curare diligentur,
 ut quibus in locis tantum periculum sit, tantaq; abomi-
 natio, ad tempus imagines & simulachra, omnia tollan-
 tur de medio, actu interim bene instituātur & admoneā-
 tur simplices ac rudissimi quiq; de cultu Dei & sancto-
 rum. Ita Ezechias rex aeneum serpentem, quem antea
 Moyses fecerat & erexerat, mandato præpotentis Dei con-
 fregit, zeloq; motus religionis demolitus est. Hæc ille,
 atq; hic, ipse est scriptor ille Italianus, cuius libellus, hoc
 dictum adducit, tanti non debere esse ullum abusum ut
 propter illum tollatur bonus usus, &c. Quod dictum à
 castigatore sugillatur, ut quod uerum non sit, si sine ex-
 ceptio.

ceptione intelligas. Itaque illi alterum rectius ut existimat
& sanius dictum opponit. Quæ Deus instituit, nullo ab-
usu aut uitio posse aboleri: quæ aut humanitus sunt tra-
cta, postquam errore uitiata sunt, ab iis abstinendum.
Hoc sanè dictum si exceptionem omnem tollas, multò
minus in se ueritatis cōtinet. Nam eorum institutorum,
quæ ad homines referuntur, multa sunt discrimina: quæ-
dam enim, ut iam satis ostendimus eam in ecclesia aucto-
ritatem obtinent, ut non statim ob errorem, abusum uel
offensionem quorumuis abolendæ sint. Sed de his iam sa-
tis dixisse uideor.

Quòd scribitur in libello, Constitutiones nonnullas
quamuis exiguum habeant usum, tamen unitatis reti-
nendæ & scandali uitandi causa esse seruandas, agnoscit
ueri specie non carere, dolum tamen subesse confirmat,
cum mox adiicitur exceptio: In iis quæ plerumque utiles
sunt, quarum tamen observatio priuatim uel noxia sit
uel impossibilis, ad mentem legislatoris esse confugien-
dum. Exemplum adfertur, de ieiuniis & discrimine cibo-
rum, in iis qui corporis infirmitate & debilitate tenentur,
qui ex mente legislatoris, ad obseruantiam ieiuniorum &
abstinentiæ certorum ciborum, minimè obligantur, quis
hic dolum aliquem animaduertat? At hic castigato ex-
clamat, ergo lex de ciborū delectu, qua interdicitur esus
carnis, ouorum, lactis & buryri, publicè noxia non cense-
bitur? Vnde uerò hæc tam exitialis noxa? quod consci-
entia inquit humanis decretis, seruiliter opprimuntur &
v onera

onera Tyrannidis imponuntur aduersus Pauli sententiam: Nemo nos iudicet in cibo & potu &c. Quid adhuc decretis tenemini? Item: State & ne iterum subiiciamini iugo seruitutis. Nō inficiatur auctor, homines aliquando imperitos & superstitiosos, hac Ecclesiastica constitutio, ne, ad tyrannidem & oppressionem & laqueum consciētiarum esse abusos. At quā ciuile est ex hominū uitiiis, quos Plato legum Tyrannos appellat, legibus bonis ad suam libidinem, uel ignorantiam adutentium ipsas leges infectari? Quōd si huius cōstitutionis Ecclesiasticæ sententiam ex eius ueris interpretibus cognoscas, nihil in illa iniquū, nihil Tyrannicū, sed summa æquitate tēperatū inuenies. Qui em̄ ieiunii stata tempora, & certorū ciborū abstinentiam præscripserunt, non hoc egerunt, ut timidis & percussis cōscientiis laqueos iniicerent, sed ut tardos & cessantes, tāquam calcaribus & stimulis quibuscūq; ad carnis lasciuia coërcendam, excitarent. Neq; quōd cibum aliquem immundum & pollutum ducerent, aut regnum Dei in esca & potu collocarent, sed quōd etiam à licitis & concessis rebus aliquando abstinere laudabile, & exemplis præceptisq; diuinarum literarum consentaneū sit. Neq; quōd in ipso ieiunio cibiq; detractio, meriti aliquid & iustitiæ constituerent, sed quōd ieiunium & deliciarū abstinentia, cū uera resipiscentia & pietatis studio coniuncta plurimū momenti ad Dei clemētiā impetrandam, & pœnas peccati debitas mitigandas habere, sacre quoq; literæ passim testantur. Non aspernabitur
credo

culo quisquā, paulò modò æquior Erasmi sententiā, quē
 tunc Cæremoniis iniquiorē fuisse nōnulli causantur, cū
 nō Cæremoniis ipsis, sed abufui & preposteræ Cæremo-
 niarū fiducię inimicus fuerit. Is itaq; in Epistola de inter-
 dictu esu carniū ad Episcopū Basiliēsem ita scripsit: Nūc
 ieiuniū & delectus ciborū huiusmodi sunt, ut si quis rectē
 bratur, adminicula sint ad ueram pietatē. Valet igitur ie-
iuiniū & ciborū delectus, ad duas quasdā res. Primū ad do-
 mandā corporis lasciuia, ne ferociat aduersus spiritū.
 Deinde conducit ad placandam iram diuinā, nostris sce-
 leribus prouocatā, nimirū cū uidet nos, de nobis ipsis
 penā sumere, ille remittit uindictam suā. Hæc planē cō-
 sentanea sunt iis, quæ scribuntur à B. Thoma Aquinate,
 nisi quod duob; hisce finibus tertiū adiungit. Assumitur
 inq; ieiuniū (in quo etiā delectus ciborū continet) prin-
 cipaliter ad tria. Primū ad concupiscencias carnis cōpri-
 mendas. ii. Corint. vi. in ieiuniis, in castitate, quia per ieiu-
 niā castitas cōseruatur. Secundò assumitur ad hoc, quòd
 mens liberius eleuetur ad sublimia contemplanda, unde
 dicitur Daniel. x. quòd post ieiuniū triū hebdomadarū
 reuelationē acceperit à Deo. Tertiò ad satisfaciendū pro
 peccatis, unde dicit Iohel. ii. Conuertimini ad me in toto
 corde uestro in ieiunio, fletu & plāctu. Porrò quod de sa-
 tisfactione pro peccatis dicit, nō aliud intelligit, quā quod
 de placatione irę diuinę, & remissionē uindictę ab Erasmo
 dicit. Rectē quoq; & ex ecclesię sententia idē hic Erasmus
 de amabili ecclesię cōcordia, delectū inquit ciborum ac

secunda se-
 cūda qua-
 stione 147.

ieiunia non indixit Ecclesia, nisi ad sanitatem corporis & animi. Itaq; qui piscium esu periclitantur aut ieiunio, & ualitudinem corporis & animi uigorem ladi sentiunt, hos nequaquam obligat ecclesie constitutio. Qui uero sentiunt se ex abstinence carnum & ieiunio, & corpore & animo melius habere, quę rogo contumacia est, uel le in odium Ecclesie hoc reiicere, quod tantam adfert utilitatem. Idem in Epistola supra commemorata, præceptum inquit Ecclesie de ieiunio, non obligat infantes, non admodum senes, non ægros, non inopia laborantes, non deniq; ceteros, qui ob aliam quampiam causam non ferunt inedia, multò minus de esu carnum. Hi si uescuntur, utiq; uesci uidentur ex eius sententia qui legem condidit. Sed operę prærium est ut scholasticos ipsos qui uocantur doctores, quos nonnulli nimis superstitionis insimulant, quid de hac & similibus Ecclesie constitutionibus sentiant, quamq; legum istarum, siue statutorum interpretationem adferant, audiamus. Itaq; apud Gabrielem Biel fidelem & diligentem sententiarum se antecedentium doctorum collectorem, ex Thomę præsertim sententia hæc leguntur. Præcepta inquit Ecclesie positiua, non eodem modo obligant, sicut præcepta naturę uel diuina: nam præcepta diuina sunt de iis, quę per se sunt de necessitate salutis, unde his præcipiuntur actus uirtutum, fidei, spei & charitatis, aut prohibentur ea quę sunt per se mala, ut sunt actus uitiorum, & ad illa omnes tenentur in quolibet casu. Præcepta uero ecclesie

Dist. 1. c.
quest. 1. in
4. sentent.

de seu iuris positiui, sunt de his quæ ordinant ad uir-
tutes, & iis præcipiuntur, quæ non per se, et in quolibet ca-
su sunt bona, sed quandoq; possunt esse mala. Et prohi-
bentur, quæ non semper, et in omni casu sunt mala sed
in casu possunt esse bona uel indifferentia, et ideo nō est,
nec debet esse intentio legislatoris, ut semper obseruetur
præceptū; & per hoc ut dicit Thomas, præcepta iuris po-
sitiui, magis obligāt, ex intētiōe legislatoris, quā ex ipsis
uerbis. Idē. Causa inq; rationabilis, propter quā soluens
præceptū aliquod Ecclesię, ut de ieiunio nō est habendus
transgressor ea est quæ existente etiā legislator iustus, nō
uellet legem seruari, puta quando ratio legis cessat; et li-
cet ratio legis non semper exprimat, tamen nos eam
cōiecturare debemus, et ad limitem illius legem amplia-
re uel restringere. Lex cū debet esse honesta, possibilis,
secundum naturam, id est naturalem rationē; unde ubi-
cunq; locum habet ratio legis, etiam locū habet ipsa lex;
unde cessante ratione legis, cessat obligatio. Ipsi quoq;
Thomæ inter scholasticos, præcipue auctoritatis hæc
sunt uerba. Omnis lex ordinatur ad cōmunem hominū
salutem, et in tantū obtinet uim et rationem legis, si ue-
rō ab illo deficit, uirtutem obligādi non habet. Item, sta-
tuta inquit cōmunia proponuntur, secundū quod multi-
tudini conueniunt, et ideo legislator in iis statuendis at-
tendit id quod communiter habetur et in pluribus acci-
dit; Si autem ex speciali causa in aliquo inueniatur, quod
obseruantiz statuti repugnet, non intendit talem legis
lator,

*Secunda se-
cūda quæst.
96. art. 6.*

lator, ad statuti obseruantiam obligare. Idem quod proprius ad institutum pertinet, ieiuniū inquit absolute consideratum, non est de necessitate præcepti, sed est de necessitate præcepti unicuique tali remedio indigenti. Et quia multitudo hominum ut plurimum indiget tali remedio: quia in multis omnes offendimus, tum etiam quia concupiscit caro aduersus spiritum, conueniens fuit ut ecclesia aliqua ieiunia statueret, ab omnibus communiter obseruanda. Hæc & his similia apud scholasticos scriptores occurrunt, in quibus quæso æquissimè lector quid Tyrannicum, quid ad oppressionem conscientiarum comparatum, & non potius, ut initio dixi, summa æquitate temperatum agnoscis. Ineptè autem ad hanc ecclesiasticam cōstitutionem improbandam, adducuntur loca Pauli, nemo uos iudicet in cibo & potu, & quid adhuc decretis tenemini, ne iterum subiiciamini iugo seruit. Constat enim hæc à Paulo dicta esse aduersus Iudaicam seruitutem qua pseudoapostoli conabantur gentes ad Christum conuersas, ad præceptam Moysi lege ciborum quorundam tanquam immundorum, perpetuam euitationem, ut necessariam astringere, non autem pertinere ad temporariam quorundam eduliorum abstinentiam, quæ pietatis studio, hoc est carnis edomandæ, spiritus in Deum erigendi, uindictæ Dei anticipandæ & mitigandæ causa ad tempus præscribitur atque suscipitur. At qui ad hos fines si rectè & ex mente Ecclesiæ usurpatur, tantummodo delectus ille ciborum, ab ecclesia præscri-

scriptus referri debet. Quare rectè Erasmus. Ieiunium inquit & ciborum delectus, non possunt intotum hoc nomine damnari, quòd nihil omnino conducant ad pietatem, si quemadmodum oportet adhibeantur. Quòd autem nonnulli nō ad carnis & cupiditatis coërtionem, sed ad luxum & deliciarum commutationem, hoc ciborum discrimine abutuntur, ii certè contra mentem legis faciunt, & in legem ipsam committunt, ut non incommode ab erudito illo & multis sui ordinis prudentiore monacho, scriptum est. Da inquit mihi hominem, qui *Ad art. 29.* delectum ciborum iuxta Ecclesię præscriptum obseruat, & uidebis ab eo nihil culpa dignum fieri; nam qui carnis esu certis ac statis diebus iuterdixerunt, non ita instituerunt ut interim nos piscibus, uel alia obsoniorum specie saginaremus, quod aut ita fit, deploramus, nō cōmēdamus &c. Cōsequitur ergo eum tandē uerè traditionē Ecclesię obseruare, qui nō solū carnibus abstinet, sed qui sibi omnibus delitiis interdicat, qui porro nō minuūt sed potius mutant delicias esculentorum, non obseruāt ecclesię traditionem, sed mali genii suggestionem. Hęc ille: Nec illi probādi sunt, qui mente huius legis nō satis animaduersa, ad supersticiosam, imò impiā proprii corporis debilitationē, hoc ecclesię statutum detorquent, dū nimia inedia, uel noxio cibo, morbos sibi nōnunquam & mortē accersunt, de quibus uide q̄ decretorū libro scribitur, & Thomas in Summa, quibus locis adducūtur Hieronymus, qui dicat. Non refert utrum magno uel paruo te *De consens. dist. 5. Secunda secundæ dist. quæst. 1. 47. art. 1.* inte-

interimas; quia de rapina holocaustum offert, qui uel ciborum nimia egestate, uel manducandi uel somnii penuria immoderata corpus affligit. Inprimis autem illorum hominum imperita superstitio, & superstitiosa imperitia damnanda & execranda est, qui huius salubris constitutionis ad hominum salutem (qui esse finis omnium legum debet) lata, sententiam & uim ignorantes, eam ad Tyrannicam conscientiarum oppressionem, & hominum exitium, & diuinę legis transgressionem, hoc est charitatis uiolationem conuerterunt, dum citra discrimen, à quibusuis, intentata mortalis culpę pœna, eius rigidam & exactam obseruationem exegerunt, multosq; hac superstitione implicatos in summa incommoda & pericula corporis & animę coniecerunt, & perinde quasi cardo pietatis in eo uerteretur uerę pietatis et charitatis exercitiis, hæc humana decreta prauè intellecta præposuerunt. Sed hic grauissimi uiri Brasmi uerba adscribere malo. At qdam inq̃ clamant, quis nesciebat in cæremoniis non esse constituendū finē pietatis, imò quis nescit totam religionem hætenus fuisse redactam ad cæremonias, ac uigorem Euangelicū fuisse per eas propemodū antiquatum &c. In Gallia, ut scribunt, duo periclitantur non ob aliud, nisi quia duobus quadragesimę diebus comederunt carnes coacti morbo, uide quid faciant cæremoniæ, nimirum ut ob hominū cōstitutiones uiolamus præcepta Dei, leuius ducentes paricidium, quā præterire constitutionem pontificum, quanquā hoc nullus Pontifex

Lib. 22. epi.
Stola.

rifex uetuit, ne agrotus ea sumat, quę postulat ualetudo. Atq; hæc impia & superstitiosa persuasio adhuc in nonnullarum prouinciarum & ciuitatum gubernatoribus hæret, qui per Quadragesimam in totū macellum claudunt, & seueris edictis carniū uenditionem prohibēt, hoc est, infirmis, debilibus, languidis (quorum in ciuitatibus præsertim populosis magna turba est, qui citra carnis esu ualitudinē ac uitam tueri non possunt, & pisciū esu grauitè læduntur) his inquam quantum in ipsis est mortem uel certè morbum indicunt. At inquit, nemo agrotum occultè uesci prohibet, ridiculum, quasi non satis prohibeat uesci, qui prohibet uendere. Maior enim hominum pars ita comparata est, ut uesci non possit nisi emat, quomodo emet uerè si non sit qui uendat. Sed interim inquit si id permittatur aperitur fenestra malis, qui hoc prætextu uescantur, cū non sit idonea causa, his Erasmi respōsum oppono. Hoc periculum si spectaret ad homicidium, aut aliquod graue malum, audirē: nunc tolerabilius arbitror, ut sexcenti uescantur carnis citra necessitatem, quàm ut unus hac superstitione periclitetur de uita. Proinde mihi non displicet mos apud Italos, iuxta quem etiam in Quadragesima publicè in macellis uenduntur carnes uitulorū, hædorum & agnorum, sed à paucioribus ne quid desit agrotis, aut iis qui agrè carent esu carniū, nec quisquam notat ementem aut uescientem, etiam si nihil morbi præ se ferat. Sunt enim causæ quas ex uultu non possis depre-

X hene

hendere & Christianæ charitatis est, in meliorem inter-
 pretari partem, quicquid rectè fieri potest. Ostendimus
 hætenus maculas & labes, quibus hæc salubris cōstitutio,
 uel à luxuriosis uel à superstitiosis hominibus, aspergi-
 tur & cōtaminatur, à quibus si ex sententia ecclesiastico-
 rum scriptorum recta doctrina uindiceretur, nihil habebit
 hæc constitutio incōmodi, neque Christianæ libertati, nec
 paulinis illis dictis, ullo modo aduersabitur. Quare &
 Philippus ipse in apologia, hæc quidē Pauli testimonia
 profert, sed aduersus necessitatē tantū humanarū tra-
 ditionum: ad iustificationem & remissionem peccatorū:
 qua opinione detracta, publicæ utilitatis & tranquillita-
 tis causa seruari debeant. Nemo uerò his ieiuniis & cibo-
 rum abstinentiis, ab ecclesia præscriptis, ad iustitiam &
 remissionem peccatorū plus tribuit, quam à diuinis li-
 teris iis operibus pietatis causa susceptis, tribuitur, nem-
 pe si cum uera pœnitentia, ex fide fiant, opera esse bo-
 na & grata Deo, quæ carnem domando & uirtutes exci-
 tando, iustitiam bonæ uitæ augent; & ad Dei iram pla-
 candam, & peccati pœnam temperandam, uel euaden-
 dam ualent, ut ex triduano Niniuitarum ieiunio, à rege
 indicto perspicuum est. Non nescimus autem esse non-
 nullos, qui nulla uiua fide adhibita, nulla habita pœni-
 tentiæ ratione, nullo uitæ in melius commutandæ pro-
 posito in ipsa inedia & ciborum certorum detractio-
 meriti sibi aliquid & iustitiæ arrogant, qui certè abusus,
 non ecclesiæ constitutioni, cuius sententiæ prorsus repu-
 gnat,

gnat, sed hominum peruersæ & superstitiosæ opinioni attribui debet: quâuis præcipua culpa penes eos sit, quibus docendi populi munus incumbit, & usq; adeo in his constitutionibus proponendis, sanam ecclesiæ sententiam non exponunt, ut etiam superstitioni populi fomētum præbeant. His uitiis dum quidam ex aduerso occurrere uolunt, abiecta omni charitate & reuerentia, qua ecclesiæ Christi obstringuntur, publicam ecclesiæ consuetudinem temerè uiolāt, cum iis, diebus qbus antiquitus, per oēs ecclesias ieiunium ciborūq; parsimonia religiose obseruari solet, conuiuuiis & carniū epulis, passim à quibuslibet indulgetur. Atq; si Deo placet huic licentiæ & deformitati, libertatis Christianæ & reformationis ecclesiasticæ nomē obtenditur, cū uera libertas & reformatio in eo cōsistat, si proposita & explicata ex mēte ecclesiæ uera abstinendi & ieiunādi ratione, opera detur, ne inani superstitione conscientia implicent, uel nimia & importuna licentia, ecclesiæ perturbentur. Sunt autē nonnulli, qui à delectu ciborū & similibus cōstitutionib⁹ rectè explicatis, non prius abhorreāt, sed eas in ecclesia utiliter retineri, uel restitui posse fatent, modò absit præcepti necessitas. Ira em̃ Lutherus, libenter inquit unā cū iis, utemur iisdem cibus, seruabimus item ferias & ieiunia ipsorum, modò nos ista omnia uoluntate libera seruare permittant, & istas minaces uoces omittant, mandamus, aggrauamus, excommunicamus, &c. Et Bucerus in deliberatione Lypica. Si rursus inquit de huiusmodi rē,

In Epist. ad
Galat.

poribus conuenire possit, eoq; modo uoluntarium ieiunium, per Christianam exhortationem, sine praecepto restitui, ad hoc libenter omnes, operam nostram conferremus, siue sit Quadragesima, siue quatuor tempora, alia uel ieiunia, quomodoq; ecclesiae illud sint ordinaturae. Ibidem: Bonum inquit esset si magistratus, cum ueris animarum curatoribus, talem abstinenciam in cibis & aliis rebus ordinarent, quae uerae emendationi seruiret, & neque fidem, neque publicam pacem, & charitatem impediret uel turbaret: in eo omnes Christiani libenter obtemperarent. Certum est & Erasmo, & optimis quibusq; uiris, hunc nimium praecepti rigorem, quem aliqui proponunt displicuisse, ac displicere, & temperamentum hic aliquod desiderare. Ita enim scribit ad Ioannem quendam Episcopum: Nullus est inquit uere pius, quin si rem attentè consideret, mallet in his rebus obligationem, uersam in exhortationem: ut nunc quidem sunt tempora, minus esset laqueorū, & plus esset ex animo ieiunantium, maximè si in uita sacerdotum, reluceret Exemplum abstinenciae temperantiaeq; Christianae. At si huiusmodi praeceptorum positiuorum ut uocant, seu statutorum ecclesiasticorum, uera interpretatio & explicatio consideretur, haud multum à consilio seu exhortatione differre comperientur, nisi quod forma quaedam praecepti, ad licentiam quorundam hominum coercendam, tanquam septum quoddam & repagulum, carnis lasciuiae oppositum sit. Certè ut supra ostendimus

lib. 22.
epist.

mus maximum discrimen inter diuina præcepta, & hæc
 positiua ipsi quoque scholastici scriptores constituunt,
 cum differè tradunt, illa omnes obligaret hæc uerò eos
 tantummodo, quibus eorum obseruatio ad pietatem
 conducit: nec in eorum transgressione, ubi causa quam
 uocant rationabilis adest, peccatum ullum mortale com-
 mitti. Non prorsus iniqua uidentur, quæ inter cætera à
 Thoma, cuius suprà quoque testimonia adduximus in
 hæc uerba scribuntur: Præcepta quæ per modum com-
 munis statuti proponuntur, non eodem modo obli-
 gant omnes, sed secundum quod requiruntur ad finem
 quem legislator intendit: cuius auctoritatem si aliquis
 transgrediendo statutum contemnat, uel hoc modo trans-
 grediatur, quod impediatur finis quem intendit, peccat
 mortaliter talis transgressor: si autem ex aliqua ratio-
 nabili causa quis statutum non seruet, præcipuè in casu,
 in quo etiam si legislator adesset, non decerneret esse ser-
 uandum, talis transgressio non constituit peccatum mor-
 tale. Et si quorundam sententia rigidior hic uidetur, ne-
 mo credo prohibebis, mitiorem sententiam sequi, quæ
 à Gersone, & à multis optimisq; uiris Gersonem imitan-
 tibus explicatur, qui in huiusmodi præceptorum trans-
 gressione, in solo scandalo & contemptu, quæ haud du-
 bia diuinæ legi repugnant, peccatum mortale collocat.
 Atque hac ratione, non ineptè, ab Alfonso Veruesio ui-
 ro Hispano discrimen ueteris & noui testamenti tradi-
 tionum exponitur. Veteris inquit legis traditiones, ob-

*Secunda se-
 cunda qua-
 stione 149.
 art. 3.*

sitz erant præceptis & interminationibus: nostræ uerò
 traditiones, nihil capitalis periculi adferunt transgres-
 foribus: modò absit animus impius aut contemnens.
 Huic consentanea scribit Ioachimus Perionius Ciceron-
 nianus Sorbonæ doct̃or, ex Sorbonæ opinor suæ senten-
 tia. Multæ inquit sunt in Ecclesia Cæremoniæ, quæ sub
 consilium cadunt, quæ autem sub præceptum cadunt, ne
 earum quidem uiolatores omnes nostri peccati reos es-
 se uolunt, nisi fortè contemnant. Quid quòd Cajetanus
 disertè scribit in eundem Thomam, ex ui uerborum, nul-
 libi ieiunium ecclesiasticum inueniri præceptū, loquen-
 do de præcepto strictè. Quod si de ieiunio uerum est,
 multò magis de delectu ciborum id uerū erit, qui dele-
 ctus ieiunio seruit. Hæc paulò latius à me dicta sunt, ut
 doli suspicionem, qua falsò grauatur, à libelli auctore re-
 pellam: immerito q̃ illi impingi, quod susq̃ deq̃ ferat, si
 conscientia humanis decretis seruiliter opprimantur,
 ostendam: utq̃ lex illa siue cōstitutio ecclesiastica de ci-
 borum delectu, à calumnia illa, qua ut noxia & pernicio-
 sa traducitur, uindictetur: nec à uero reformationis stu-
 dio, quod illi insultando obiicitur, hic auctor alienus esse
 demonstretur. In clausula huius disputationis de Cære-
 moniis & traditionibus admonet auctor, ritus per se ui-
 tiosos, publicè per eos qui præ sunt ecclesiæ tollēdos: pri-
 uatim uerò ab agnoscentibus uitium cauendos: hic nihil
 aliud à castigatore reprehenditur, quā quod malignè ex-
 tenuetur, quod summā detestationem meretur. At non
 fuit

fuit ea mens auctoris, ut aliquam superstitionē noxiam, extenuādo tueatur, sed ut in ea tollenda & euitāda Christiana prudentia & moderatio adhibeatur, quæ nulla cū grauiore perturbatiōe & offensione ecclesiæ cōiuncta sit. Iudicet uerò lector, an non potiori iure notandi sint, qui in Cæremoniis & obseruationibus ecclesiasticis, ea odio scet atrociter exaggerāt et exasperant quæ piorū et bonorum uirorum iudicio, lenitiōe et mitigationem admittunt. Cū autē continuō in libello duplex error in rituum diiudicatione notetur, eorū qui nimio odio superstitionis, ritus qui citra superstitionē seruari possunt, pro noxiis et impiis temerē damnant; et eorum, qui inconsiderato zelo uel cæco amore, supersticiosos et impuros ritus, pro religiosis et sanctis defendunt; prius illud interdum contingere fatetur, sed nihil illud ad præsentem causam facere, cū nemo ex ipsiis abiiciendū contendat, nisi quod manifesta impietatis labe, turpiter corruptum est. At cum omnia propemodum in ecclesia, manifesta impietatis labe corrupta dicant, sit ut omnia quoque abicienda, nihilq; ferē ex prisca ecclesiæ consuetudine relinquendum esse contendant; cū alii non minore respurgandæ ecclesiæ studio præditi, aut nō tantam impietatis labem, in plerisq; agnoscant; aut si labes aliqua sit, eam tamen ita auelli et demi posse, ut tamen res ipsa et tanquam corpus cui adhæret non statim abiiciatur et extinguatur.

Hic finis est.

M. Hæc

M. Hæc habui suauissimè Placidi, quæ hætenus pro defensione libelli huius dicenda esse putavi. Sed te credo iam audiendi tardio fatigatum, gaudere quoque quòd ad lectionis finem, tanquam ad portum peruentum sit. P. Minimè uerò, non enim ut uenter cibo quamuis delicato, ita auris auditione rerū gratarū facile satiatur: sed quid, hæc ne in lucem edere, & publica facere statuisti? M. Nihil etiamnum ea de re constitui. Sunt enim qui deterreant, quòd putent nonnullos offendendos & irritandos, quorum ut crabonum aculei minimè sint contemnendi. P. Id uerò nihil est quod te commoueat. Primum enim nihil tam moderatè tamq; circumspèctè scribi potest, quod in tanta iudiciorum uarietate & malignitate, non in aliquorum hominum offensionem & reprehensionem incurrat: ut hac ratione omnibus omnino à scribendo abstinendum sit. Deinde eam mihi, & in aduersario refellendo modestiam, & in rerum quarum patrociniū suscepisti, defensione & explicatione, eam rationū firmitatem adhibuisse uideris, ut nullam iustam reprehensionem hoc scriptum meritò extimescat: iniusta uerò reprehensio, potius bonorum omnium, reprehensori odium, quàm infamiam aliquam & probum innoxio scripto conciliabit. Quare non uideo quid ab edendo te prohibeat: uideo uerò quæ excitare & mouere te debeant: cum quantum ego quidem iudico hoc scripto uia quædam sternatur, & commonstretur ad ueram & solidam nonnullarum controuersiarum conciliatio-

lationem constituendam; quo certè hoc tempore nihil utilius cogitari potest. M. Equidem Placidi eam in scribendo modestiam & orationis lenitatem secutus mihi uideor, ut tu ipse & quicunque hæc audient facilè intelligant, non personæ aut partis alicuius odio, sed solo innocentiae tuendæ & ueritatis uindicandæ studio, hanc prouinciam à me susceptam fuisse; nisi quòd aliquando nimia castigatoris improbitas inuitum ad du-riorem paulò responsionem compulerit. Quis enim ferat hominem religiosissimum & Catholicæ fidei obseruantissimum Arrianismi insimulari, patronū detestandæ impietatis traduci, prophanum deniq; hominem appellari, qui aliud simulando, principium hoc fidei de æterna Christi deitate malitiosè conuellat? sed hanc citatricem refricare nolo. Dedi etiam operam, quoad eius fieri potuit, ut me intra causam continerem; ne uel quod nonnulli solent, à causa digressus, in personarum criminationem diuerterem, quod sophisticum, imo synecophanticum esse puto. P. Nihil hic à te peccatum uideo. Aequum enim est ut qui sibi iniustè iustam & ueram sententiam calumniandi licentiam sumpsit, iustè iniustam calumniam depellendi, libertatem concedat. Est enim hoc iure naturæ sancitum, ut iniustam uim inferenti, iusta defensione resistatur. M. Ego certè nullo istius uiri odio teneor; sed potius insignes eius dotes suspicio; quin etiam ob eximiam eruditionem, & comparatam iam longo tempore rerum sacrarum peritiam,

ea illum aliquando moderatione esse putabam, ut si cum
 æquis & religiosis uiris committeretur, spesq; aliqua le-
 gitimè conciliandæ & pacificandæ ecclesiæ offerretur, de
 summo illo rigore aliquid sit remissurus: & multa ue-
 rustati, charitati & paci sit concessurus: Verùm licet hæc
 spes inconsideratis hisce & intempestiuis scriptis, non
 parum sit debilitata, non diffidimus tamen, quin ubi
 fortè impetus ille & æstus animi, quem falsa persuasio
 & uana imaginatio concitauit, relesderit, alium se &
 mitiorem æquioremq; sit exhibiturus. Longè etiam
 falluntur, qui me & libelli auctorem, ecclesiæ refor-
 mationem & Euangelii cursum quoquo modo impe-
 dire, & non potiùs omnibus modis adiuuare & promo-
 uere uelle arbitrantur. Verùm qui hanc reforman-
 dæ ecclesiæ prouinciam sibi sumplerunt, non recta no-
 bis uia ingredi uidentur. Nam ratio quam sibi propo-
 fuerunt, neque ad perpetuitatem in posterum conti-
 nuandam satis solida, neque ad uniuersitatem Chri-
 stiani nominis colligendam, satis idonea uidetur. Cùm
 enim in toto Christo ut pulchrè differitur à B. Augu-
 stino duo spectanda sint, caput & corpus, sponsus &
 sponsa, Christus & ecclesia, quibus duobus duo uin-
 cula nos astringunt, fides & charitas: huius posterioris
 non satis accuratam ab iis habitam esse rationem existi-
 mamus. Sed hæc res magna est, neque temerè tractan-
 da, & iam satis diu congressi uidemur, alias fortassis erit
 uolente Deo, conueniendi & latius differendi locus.

P.Ego

*Cōtra epist.
 Petitioni
 sup. t.*

P. Ego uerò tibi pro isthac humanitate, qua me tam benignè ad studiorum tuorum communicationem admisisti, ingentes habeo gratias: atque hæc tua benignitas fiduciam mihi addit, ut sæpius te adire, ac de religionis causa tecum conferre non uerear. Velim autem imprimis ut quando otium erit, de optima quam putes ratione, instaurandæ & pacificandæ ecclesiæ, ex te audire. Nam uideo te hanc rem non leuiter cogitasse. M. Equidem Placidi quantum per ingenii exilitatem & ualitudinis tenuitatem licuit, nonnunquam de eo negotio me cogitasse profiteor, sed sæpe meum imperum retardatum, quòd nullum propemodum usum horum studiorum uiderim, neque etiamnum uideam. Nam nonnullos doctissimos uiros ea de re prudentissimè scripsisse, & rationes non incommodas commonstrasse uideo, sed surdis fabulam cecinisse. Itaque non consilia & rationes, sed homines desunt, qui rectis consiliis & ueris rationibus obsequantur. Quod quamuis ita sit, non possum tamen, quo ecclesiasticæ pacis studio teneror, quin aliquando in ea meditatione uerser, & cum bonis uiris, in quibus æquitatis & moderationis uestigia deprehendo, de hac causa sermonem libenter conferam. P. Maacte uirtute Modeste, neque te sinas ab hoc proposito, quorūuis hominū malignitate abduci; & si pauciores uideantur (uidelicet magna ex parte hominibus partiū fauore impeditis) qui id uestrum institutum probent,

ne dubites ramen, quin adhuc non exigua bonorum uirorum multitudo reliqua sit, qui nimiam partium uehementiam exosi ad moderationem istam aspirent. Et si tale nihil sit, sufficiat uobis, quod cōscientiam uestram, summo illi gubernatori Deo, qui pro suo arcano iudicio omnia moderatur, approbare potestis. Deum autem precor, ut & uobis ad hanc moderationis studia persequenda uires & facultates suppediter; & multorum hominum, ac in primis utriusque ordinis principum uirorum animos, ad moderata & ueræ ecclesiæ instaurationi, & pacificationi accommodata consilia flectat.

FINIS.

P.
li. 18.
15. c.
redi
quil
li. 17.
li. 14.
pag.
pag. 8.
le. pl.
li. 22.
facile
le no
pag. 9.
pag. 1.
li. 15.
senten

ERRATA QVAE OB EXEM- plarum Cacographiam obreperunt.

Pag. 18. lin. 15. eum lege id Ibi. li. 18. tamen si le. tamen si pag. 19.
li. 18. post affirmare. adde possum pag. 22. li. 25. le. habita pag. 23. li.
15. cum le. tu pag. 26. li. 1. ecclesia le. ecclesiae Ibidem li. 17. hæ hæ-
reditate le. hæreditate hæ pag. 36. li. 18. vanas le. varias Ibid. li. 22.
quile. quæ pag. 37. li. 7. duobus le. duabus Ibid. li. 13. dele in Ibid.
li. 17. cupiant le. cupiunt pag. 38. li. 16. & 17. le. repurgarint pag. 40
li. 14. dele quia pag. 42. li. 22. verè le. vero pag. 43. li. 3. dele 70
pag. 47. li. 8. hoc le. hic pag. 56. li. 8. le. duxisse pag. 57. li. 12. le. aliorum
pag. 58. li. ult. dele quæ pag. 59. li. ult. leg. testimonia pag. 60. lin. 3.
le. plurium Ibid. li. 22. le. veller pag. 70. li. 8. quod le. quocum Ibid.
li. 22. vero le. viros pag. 71. in margine le. 95 pag. 76. li. 22. facile le.
facile pag. 78. lin. 1. ac deo le. à deo pag. 79. li. 25. nō aliquando de-
le non pag. 81. li. 20. rectius leg. tectius pag. 86. li. 17. le. renouatam
pag. 96. li. 18. post intelligentiæ adde fuit pag. 107. in marg. le. Mariæ
pag. 117. li. 13. le. hymnis pag. 141. li. 19. ecclesia le. ecclesiae pag. 150.
li. 15. tamen le. tum pag. 152. li. 9. le. abutentium pag. 153. li. 1. leg.
sententiam.

20
by C.

Dissonance & fiff. at pay 130. Cabala 95
by C. de f. 137. Miffa privata 140.